

ACTIEGERICHT PIONIEREN

REKENKAMERONDERZOEK NAAR DE AANPAK VAN
ONDERMIJNING IN DE GEMEENTE BARNEVELD

FEBRUARI 2024

COLOFON

De Rekenkamer

De Rekenkamer Vallei & Veluwerand is een gemeenschappelijke onafhankelijke Rekenkamer van de gemeenten Barneveld, Bunnik, Bunschoten, Leusden, Nijkerk, Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg en Zeewolde.

De Rekenkamer bestaat uit een voorzitter en vier leden: de heer J. van Zomeren (voorzitter, tot 1 oktober 2023), de heer M. Pen (voorzitter v.a. 1 oktober 2023) de heer H.M. ter Beek (lid), de heer J.C.T.M. Doorakkers (lid), de heer M. Neimeijer (lid) en mevrouw J.T. Versteegh (lid). De Rekenkamer heeft twee onderzoekers / secretarissen: mevrouw I.M.T. Spoor en mevrouw M.E. Barel-Glashouwer.

Het onderzoek is in opdracht van de Rekenkamer uitgevoerd door Bureau Beke (Joey Wolsink) en LokaleZaken (Edward van der Torre).

Bureau **Beke**

LokaleZaken

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting met conclusies en aanbevelingen	3
1. Inleiding.....	8
1.1 Wat is ondermijning?.....	8
1.2 Onderzoeksvragen	9
1.3 Onderzoeksactiviteiten.....	10
1.4 Normenkader.....	11
1.5 Leeswijzer	12
2. Ondermijning: geleheidsstructuren.....	13
2.1 Situationele factoren	13
2.2 Sociaaleconomische factoren.....	14
2.3 Culturele factoren.....	17
2.4 Afsluiting	18
3. Ondermijnende praktijken	19
3.1 Drugs.....	19
3.2 Vastgoed	24
3.3 Vakantieparken.....	25
3.4 Tussen mensenhandel en misstanden	27
3.5 Overige fenomenen	28
3.6 Afsluiting	32
4. De (gemeentelijke) aanpak van ondermijning.....	33
4.1 De gemeentelijke schaa sprong: politiek-bestuurlijke opgaven (inclusief veiligheid) ...	33
4.2 Het Integraal Veiligheidsplan 2019-2022: veel prioriteiten en activiteiten	34
4.3 De ambtelijke veiligheidsorganisatie.....	38
4.4 De ondermijningsaanpak: al doende leren	42
4.5 De lokale politiek: steun voor veiligheidsbeleid	49
4.6 Afsluiting	51
5. In antwoord op de onderzoeksvragen	52
5.1 Criminologische vragen	52
5.2 Bestuurskundige vragen	54
5.3 Gemeenteraad.....	58
6. Bestuurlijke reactie van het college en nawoord rekenkamer.....	60
6.1 Bestuurlijke reactie.....	60
6.2 Nawoord rekenkamer.....	66
Literatuur	67
Bijlage 1 Normenkader	69
Bijlage 2 Korte toelichting op politieregistraties	74
Bijlage 3 Geregistreeerde vermogensdelicten.....	75
Bijlage 4 Risicobranche s: een korte toelichting	76
Bijlage 5 Uitvoeringsprogramma IVP 2019-2022: activiteiten.....	77

Bestuurlijke samenvatting met conclusies en aanbevelingen

In opdracht van de rekenkamer hebben onderzoekers van Lokale Zaken en Bureau Beke in de maanden april tot en met september 2023 onderzoek gedaan naar de ondermijnende criminaliteit en de gemeentelijke aanpak daarvan in Barneveld.

Wat is ondermijning

Ondermijning betreft de schadelijke effecten van georganiseerde criminaliteit op de samenleving.

De kern van het begrip ondermijning is dat het niet alleen gaat om georganiseerde criminaliteit op zich, maar vooral om de maatschappelijke schade ervan. Deze criminaliteit is bedreigend vanwege onder meer het risico op verslaving, geweld, slachtofferschap (bijvoorbeeld uitbuiting) of oneerlijke concurrentie. Criminelen kunnen met drugshandel, drugsproductie, arbeidsuitbuiting en fraude veel geld verdienen. Dit geld kan vervolgens worden witgewassen door te investeren in vastgoed of bedrijven. De onderwereld en de bovenwereld raken zo meer en meer met elkaar verweven.

Criminelen schermen hun zaken af, maar hebben de legale wereld, waaronder het lokaal bestuur, ook nodig. Bijvoorbeeld voor vergunningen (zoals een horeca- of een bouwvergunning), voor een wijziging van een bestemmingsplan, om arbeidsmigranten in te schrijven, om BSN-nummers aan te vragen, voor een subsidieaanvraag, om vastgoedprojecten te ontwikkelen of om zorgcontracten af te sluiten.

Bij de preventieve en repressieve aanpak van ondermijning heeft de gemeente een belangrijke taak in aanvulling op de misdaadbesteding door opsporingsinstanties. Daarbij is ondermijning niet alleen een zaak van het team openbare orde en veiligheid, maar ook van andere teams binnen de gemeentelijke organisatie. Daarmee is het in feite een verantwoordelijkheid van de gehele ambtelijke organisatie.

Aanpak van het onderzoek

Het doel van het onderzoek was om na te gaan of de aanpak in Barneveld om ondermijnende criminaliteit te voorkomen en te bestrijden doeltreffend is. De onderzoeksvragen zijn gericht op:

1. criminele gelegenheidsstructuren en kansen voor criminelen in Barneveld;
2. vormen van ondermijnende criminele praktijken die zich voordoen in de gemeente;
3. het beleid van de gemeente en de effectiviteit van de ondermijningsaanpak;
4. beschikbare informatie, inzicht in ondermijning;
5. de uitvoeringsorganisatie;
6. samenwerking binnen de gemeente en samenwerking met ketenpartners;
7. betrokkenheid gemeenteraad.

Voor het beantwoorden van de vragen hebben de onderzoekers gegevens uit open bronnen (mediaberichten), politieregistraties, registraties van de website “Zicht op ondermijning”¹, gecombineerd met de informatie uit diverse interviews. Er is gesproken met een twintigtal gemeenteambtenaren, de burgemeester, een afvaardiging van de gemeenteraad, een zestal inwoners, een drietal medewerkers van de politie en twee medewerkers van het RIEC (Regionaal Informatie- en Expertise Centrum). In het onderzoek zijn de feitelijke ervaringen, maar ook percepties en inschattingen van respondenten belangrijke bronnen. De verstrekte informatie is deels gebaseerd op strafrechtelijke en/of bestuurlijke dossiers, maar ook op beelden en ervaringen, en op controles en sociaal-preventieve inspanningen. In het onderzoek zijn geen strafdossiers nader bestudeerd. Hoewel de respondenten zich in hun uitspraken vaak baseren op subjectieve aanwijzingen, vermoedens of verdenkingen, moet benadrukt worden dat het hier wel gaat om professionals met veel materie- en locatiekennis. In de bestrijding van ondermijnende criminaliteit zijn ook - en misschien wel juist - vermoedens en signalen die serieus moeten worden genomen. Vermoedens vragen om opvolging (onderzoek, registratie, analyse) om vast te kunnen stellen of het feiten zijn en actie nodig is. Ook als de feitelijke (nog) niet kan worden vastgesteld, kunnen vermoedens aanleiding en reden geven tot actie (meer surveillance, handhaving, overleg met bewoners of recherche). Het rekenkameronderzoek maakt duidelijk dat de werkelijkheid groter is dan de registraties van aantoonbare feiten.. Bij de aanpak van afgeschermd ondermijnende praktijken is het dan ook van belang om gebruik te maken van de materie- en straatkennis van professionals. In Barneveld wordt dit goed aanvoeld en in de praktijk gebracht door de ambtelijke aanjagers van de gemeentelijke ondermijningsaanpak.

Conclusies

Criminele gelegenheidsstructuren en kansen voor criminelen in Barneveld

De ligging van Barneveld en de sociaal economische en culturele kenmerken, alsmede de lokale infrastructuur en bedrijvigheid bieden kansen voor criminelen:

- **Geografisch**: Barneveld is goed bereikbaar over de weg en ligt het centraal tussen drie verschillende drugsmarkten: Amersfoort en omgeving, Veenendaal/Ede/Wageningen /Arnhem en Ermelo/Harderwijk/Zeewolde.
- **Sociaal economisch**: Er is veel bedrijvigheid in Barneveld. Er zijn relatief veel bedrijven in branches die landelijk bekend staan als ‘risicobranches’, bijvoorbeeld bouwbedrijven, financiële dienstverlening, autobedrijven en handel in en verhuur van ontroerend goed. Daarnaast zijn er in de gemeente Barneveld veel vakantieparken. Hier kunnen criminele activiteiten plaatsvinden die eenvoudig uit beeld kunnen blijven.

¹ Dit is een digitaal dashboard met ondermijningsdata per gemeente waarin CBS-data gecombineerd zijn met data van andere betrouwbare landelijke bronnen. Dit dashboard is tot stand gekomen uit een samenwerking tussen verschillende lokale en landelijke overheden, geïnitieerd door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Er is veel vraag naar goedkope arbeidskrachten waardoor risico's op arbeidsuitbuiting en misstanden met betrekking tot huisvesting aanwezig zijn.

- Cultureel: De gemeenschap is gesloten tegenover de overheid in het algemeen en ook tegenover de politie en de gemeente, er is weinig vertrouwen in de overheid. De overheid moet zich zo min mogelijk bemoeien met ondernemers en burgers, is de algemene teneur. Alcohol- en drugsgebruik zijn geaccepteerd, wie hard werkt heeft recht op alcohol en drugs c.q. een verzetje, zo wordt geredeneerd. Dit leidt regelmatig tot rijden onder invloed van drugs en/of alcohol en gevaarlijk verkeersgedrag. Er is binnen de Barneveldse gemeenschap sprake van een groot gevoel van zelfredzaamheid: we lossen het zelf wel op.

Ondermijnende criminele praktijken doen zich veelvuldig voor

Criminele praktijken die ondermijnend werken en veel voorkomen in Barneveld zijn drugshandel, rijden onder invloed (van drank en/of drugs), misstanden met arbeidsmigranten, illegale vuurwerkhandel en in toenemende mate zorgfraude. Dit komt onder andere naar voren uit politieregistraties. Uit deze registraties blijkt dat drugsproductie ook regelmatig voorkomt en dat drugscriminaliteit verweven kan zijn met andere criminaliteit, bijvoorbeeld witwassen en vermogensdelicten. Respondenten hebben signalen en vermoedens over risicobranche's, zoals handel in vastgoed, maar concrete informatie hierover ontbreekt. Hierdoor is er onvoldoende zicht op ondermijnende criminaliteit. Ook het toezicht door de gemeente op de vakantieparken is beperkt, waardoor kansen ontstaan voor criminele activiteiten.

Gemeentelijk beleid: weinig 'beleidstheorie', vooral actiegericht

Het beleid in Barneveld is vastgelegd in het Integraal Veiligheidsplan (IVP) 2019-2022 (verlengd tot en met 2023). Dit plan is samen met de gemeenten Nijkerk en Scherpenzeel opgesteld. Dit IVP en het bijbehorende uitvoeringsprogramma bestaan uit een optelsom van veel verschillende actiepunten / activiteiten die onderling niet of nauwelijks samenhang vertonen. Het ontbreekt in feite aan een zogenoemde 'beleidstheorie', dat wil zeggen de samenhang tussen doelen, middelen en beoogde effecten.

- Het coalitieakkoord 2022-2026 en de verwachte groei van de gemeente zorgden in 2022 voor aandacht voor de gemeentelijke ondermijningsaanpak. De gemeenteraad stelde vervolgens budget beschikbaar voor drie extra formatieplaatsen, waaronder twee formatieplaatsen specifiek voor de ondermijningsaanpak. Tot dan toe was sprake van een minimale ambtelijke bezetting. Gezien het toenemend aantal taken, de groei van het aantal inwoners en de aanwezigheid van relatief veel toeristen, recreanten en arbeidsmigranten, blijft de ambtelijke capaciteit een punt van zorg.
- Er is een pragmatische en actiegerichte werkwijze ontstaan die vooral gericht is op het verzamelen van informatie (signalen uit 'het veld'), het uitvoeren van acties en interventies en het leren in de praktijk aan de hand van casuïstiek. Van een

gestructureerde verzameling en monitoring van informatiestromen is geen sprake. Beleidsdocumenten en de daarin opgenomen doelen en activiteiten spelen nauwelijks een rol. De huidige ondermijningsaanpak is dan ook niet aantoonbaar gebaseerd op inhoudelijke analyses en gemeentelijke beleidskaders.

- De huidige ondermijningsaanpak in Barneveld is nog te pril om uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit.

Bewustwording in ambtelijke organisatie is gestimuleerd door regelmatige interne informatie-uitwisseling

- Ondermijning is in 2022 en 2023 nadrukkelijk onder de aandacht gebracht bij de ambtelijke organisatie. Er zijn wekelijkse en maandelijkse overleggen waar concrete casussen van ondermijning worden besproken. Ambtenaren van verschillende afdelingen sluiten aan bij deze overleggen. Daarnaast zijn er trainingen gegeven aan ambtenaren over herkenning van ondermijning en hoe hier mee om te gaan.
- Er is recent een meldpunt ingericht voor signalen over mogelijke ondermijning.

Ambtelijke uitvoering is kwetsbaar

- De aandacht voor ondermijning binnen de ambtelijke organisatie heeft de ogen van diverse ambtenaren geopend, maar dat betekent nog niet dat dit in de praktijk voldoende is. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de toepassing van Bibob toetsen. Deze toetsing blijft vrijwel beperkt tot enkele risicobranches. De gemeente heeft geen Bibob-coördinator. Ook ontbreekt een goed werkend werkproces voor hoe om te gaan met rapportages over drugscriminaliteit die de politie aanlevert.
- De capaciteit van het team openbare orde en veiligheid (OOV) is (nog steeds) beperkt. Gezien deze beperkte capaciteit en het feit dat alleen maar meer taken aan gemeenten worden gedelegeerd is dit voor de ondermijningsaanpak een risico.
- De huidige projectleider ondermijning heeft veel ervaring en expertise en heeft een belangrijke sleutelpositie in de aanpak van ondermijning. Doordat veel kennis bij één persoon ligt maakt dit de aanpak en continuïteit kwetsbaar.
- De gemeente Barneveld beschikt over negen boa's. Door het oppervlak van de gemeente en door de optelsom van taken valt het de boa's zwaar om naast het reguliere werk een bijdrage te leveren aan de ondermijningsaanpak. De boa-formatie is krap en dat knelt bij de sterke groei van inwoners en bedrijvigheid in de gemeente.
- De samenwerking met externe partners als de politie verloopt goed, er zijn casus-overleggen waar ook de politie aan deelneemt. Ook laagdrempelige contacten met inwoners leveren de nodige signalen op.

Raad heeft vertrouwen in de ondermijningsaanpak en heeft oog voor kwetsbaarheid

- De raad heeft ingestemd met het IVP 2019-2022 (verlengd tot en met 2023) en het bijbehorende uitvoeringsprogramma. De raad ondersteunt dit veiligheidsbeleid en de gekozen prioriteiten en heeft vertrouwen in de aanpak van ondermijning door de

burgemeester, de ambtenaren en de politie. Raadsleden vinden dat het college hen voldoende informeert over de aard en omvang van de criminaliteit in de gemeente.

- De raad heeft oog voor de belasting van ambtenaren door de gemeentelijke schaalsprong en voor de taakuitbreiding van ambtenaren op het veiligheidsdomein. Dit blijkt met name uit de toekenning van budget voor de formatie-uitbreiding van het team Veiligheid, Vergunningen en Toezicht.

Samenvattende conclusies

1. De aanpak van ondermijning in Barneveld was gebaseerd op de in het IVP 2019-2022 opgenomen activiteiten / actiepunten en het coalitieakkoord. Het IVP kent echter geen beleidskader en ook een gemeentelijk beleidskader ontbreekt. Er gaat geen sturing uit van het IVP. De aanpak van ondermijning is dan ook actiegericht en ontstaat in de praktijk. De aanpak kenmerkt zich door een ad hoc aanpak die veelal reactief is, zonder beleidsvorming en de opbouw van een goede informatiepositie.
2. De uitvoering van de ondermijningsaanpak is in de gemeente Barneveld kwetsbaar, doordat die afhankelijk is van enkele ambtelijke sleutelfiguren met veel ervaring en expertise. Indien de beschikbare ambtelijke capaciteit beperkt blijft en er niet geanticipeerd wordt op toekomstige ontwikkelingen zal dit ten koste gaan van de effectiviteit van de ondermijningsaanpak.

Aanbevelingen

1. Verzoek het college om op een zo kort mogelijke termijn een goed onderbouwde beleidsvisie voor te laten leggen aan de raad, waarin tevens een duidelijke relatie met het IVP wordt aangegeven. Hierdoor ontstaat continuïteit en kunnen duidelijke kaders worden aangebracht en prioriteiten gesteld. Een goede informatievoorziening en een bijbehorende monitoring zijn hiervoor essentieel.
2. Verzoek het college om de informatieverzameling over ondermijning te verbeteren en te verbreden zodat bestaande blinde vlekken worden vermeden. Betrek daarbij het jongerenwerk en medewerkers sociaal domein en zorg voor uitgebreidere informatie over vakantieparken. .
3. Verzoek het college om ervoor te zorgen dat de kwetsbaarheid van de ambtelijke organisatie vermindert ten aanzien van de aanpak van ondermijning. Gezien de huidige beperkte capaciteit en het feit dat alleen maar meer taken aan gemeenten worden gedelegeerd moeten prioriteiten worden gesteld, zodat de beschikbare capaciteit zo effectief mogelijk kan worden ingezet.
4. Vraag het college om te zorgen voor expertise ten aanzien van Bibob toetsing, zodat deze toetsing breder toegepast kan worden, dus op alle beleidsterreinen en niet uitsluitend bij risicobranches.

1. Inleiding

1.1 Wat is ondermijning?

Dit onderzoek beschrijft en analyseert de ondermijnende criminaliteit én de (gemeentelijke) aanpak daarvan in de gemeente Nijkerk. Ondermijning betreft de schadelijke effecten van georganiseerde criminaliteit. Bij de preventieve en repressieve aanpak daarvan heeft de gemeente een belangrijke taak, in aanvulling op misdaadbestrijding door opsporingsinstanties. Dit onderzoek combineert bestuurskunde en criminologie: empirisch onderzoek naar criminele kansen en praktijken en naar het functioneren van de gemeente (en partners) als opmaat voor realistische aanbevelingen. De term ‘ondermijning’ plaatst het vraagstuk van de georganiseerde criminaliteit op de agenda van het lokaal bestuur. Ondermijning betreft, in het kort, de schadelijke (lokale) effecten van georganiseerde criminaliteit² op de samenleving. Zij tast de beoogde en legale werking van het samenlevingssysteem aan. Een belangrijk ondermijnend effect is dat georganiseerde criminaliteit te vaak loont en dat (witgewassen) crimineel geld wordt geïnvesteerd in vastgoed en bedrijven (LIEC, 2019). Dit resulteert in bewegingen van de ‘onderwereld’ naar de ‘bovenwereld’. De kern van het begrip ondermijning is dus dat het niet alleen gaat om georganiseerde criminaliteit an sich, maar om de maatschappelijke schade daarvan. Deze criminaliteit is bedreigend vanwege onder meer het risico op verslaving, geweld, slachtofferschap (b.v. uitbuiting) of oneerlijke concurrentie. Tegelijkertijd gaat er aantrekkingskracht uit van de criminele wereld (Tops & Tromp, 2017). Met drugshandel, drugsproductie, arbeidsuitbuiting en fraude kan veel geld worden verdiend. Criminelen investeren in bedrijven, zorgen voor illegale en semilegale werkgelegenheid of leveren (te) goedkope arbeidskrachten.

Ondermijnende criminaliteit is georganiseerde criminaliteit die dicht bij burgers, lokale bestuurders en gemeenteambtenaren komt (Tops & Van der Torre, 2015). Criminelen schermen praktijken af, maar georganiseerde criminelen hebben de legale wereld – waaronder het lokaal bestuur – hard nodig. Bijvoorbeeld voor vergunningen (b.v. een horeca- of een bouwvergunning), voor een wijziging van een bestemmingsplan, om arbeidsmigranten in te schrijven, om BSN-nummers aan te vragen, voor een subsidieaanvraag, om vastgoedprojecten te ontwikkelen of om zorgcontracten af te sluiten. Het is daarom belangrijk dat ambtenaren en bestuurders zaken niet alleen juridisch of economisch beoordelen, maar ook op ondermijningsrisico's. Het betekent ook dat ‘ondermijning’ niet een kwestie is van alleen de burgemeester of van ambtenaren op het terrein van openbare orde en veiligheid en van toezicht, handhaving en

² Omschrijvingen van het begrip georganiseerde criminaliteit bevatten doorgaans de volgende elementen: het gaat om groepen die gericht zijn op illegaal gewin, die stelselmatig delicten plegen met ernstige gevolgen voor de samenleving en die in staat zijn deze delicten af te schermen met geweld of corruptie (Fijnaut e.a., 1996). Inmiddels is de communis opinio dat de georganiseerdheid het best kan worden opgevat als een netwerk van groepen en groepjes, die allemaal hun specifieke positie of functie hebben in een soort los-vast netwerk.

vergunningverlening. Ondermijning raakt veel afdelingen of teams in de gemeentelijke organisatie. Naast klassieke veiligheidsafdelingen gaat het in bijzonder om de 'harde sector' (vastgoed, projectontwikkeling, economische zaken), het sociaal domein, burgerzaken en diverse ambtenaren of (ingehuurde) professionals die vanwege hun taak op straat komen. De consequentie is dat behoefte bestaat aan 'gemeentelijke integraliteit': ambtelijke afdelingen die samenwerken en informatie delen.

1.2 Onderzoeksvragen

Dit onderzoek beantwoordt de volgende criminologische en bestuurskundige onderzoeksvragen. Dat legt de basis voor beantwoording van de hoofdvraag naar de doeltreffendheid van de ondermijningsaanpak door de gemeente Barneveld (en ketenpartners).

Criminologische vragen

8. Wat zijn belangrijke criminele gelegenheidsstructuren in de gemeente Barneveld?
9. Welke vormen van ondermijnende criminele praktijken doen zich voor in de gemeente Barneveld? Wat kan worden gezegd over de maatschappelijke effecten en over de locaties en branches die het betreft?

Bestuurskundige vragen

Beleid en effectiviteit

10. Wat is de beleidstheorie bij de gemeentelijke en integrale aanpak van ondermijning? Welke doelen zijn geformuleerd en op welke verschijningsvormen van ondermijning zijn die gericht?
11. Welke instrumenten benut de gemeente (met partners) in het kader van de ondermijningsaanpak en hoe is de bestuurlijke en ambtelijke organisatie daartoe ingericht?
12. Wat kan worden gezegd over de effecten van de ondermijningsaanpak?
13. In welke mate heeft de ondermijningsaanpak geresulteerd in (ambtelijke en bestuurlijke) weerbaarheid tegen ondermijning?
14. Welke kansen, knelpunten en dilemma's zien professionals, bewoners en ondernemers bij de ondermijningsaanpak?

Samenwerking

15. Hoe verloopt de samenwerking tussen de gemeente en de belangrijkste partners bij de ondermijningsaanpak? Bestaat er duidelijkheid over de taken of rollen en in hoeverre is dit geformaliseerd?
16. Hoe wordt samengewerkt in de driehoek van burgemeester, officier van justitie en lokale politiechef? Hoe is dit ingebed in de gemeentelijke organisatie?

17. Hoe verloopt het contact, de samenwerking en informatieverstrekking aan en door inwoners, ondernemers en lokale organisaties?

Gemeenteraad

18. Hoe wordt de raad geïnformeerd over de resultaten en effecten van het uitgevoerde beleid?

19. In hoeverre is er bij de raadsfracties aandacht voor integriteit en ondermijning?

1.3 Onderzoeksactiviteiten

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn tot en met september 2023³ verschillende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd, namelijk:

- Een startbijeenkomst met twee ambtenaren.
- Interviews en (groeps-)interviews met in totaal twintig ambtenaren, verdeeld over zeven gesprekken.
- Voorafgaand aan de interviews heeft de projectleider ondermijning een vragenlijst ontvangen en ingevuld.
- Een interview met de burgemeester en de gemeentesecretaris.
- Een interview met twee RIEC-medewerkers
- We hebben drie politiefunctionarissen gesproken.
- Op een avondbijeenkomst spraken we met zes burgers.
- We hebben een groepsgesprek gevoerd met zes raadsleden.
- We hebben documenten opgevraagd en mediaberichten verzameld en bestudeerd.
- Van de politie ontvingen we registraties van drugsincidenten en van vermogensdelicten. Die hebben we benut in dit rapport. Zie bijlage 2 voor een toelichting op deze registraties.
- We hebben data gebruikt die is verzameld in het kader van het zogenoemde project 'Zicht op Ondermijning'.⁴
- We hebben observaties verricht in de gemeente.

We wilden een verdiepende analyse (casusonderzoek) uitvoeren naar bedrijven (en daarbij betrokken subjecten), waarover bij uitvoerende professionals vermoedens bestaan omtrent ondermijnende praktijken, waarna in politiemutaties zou worden geanalyseerd wat bekend is over criminaliteit door deze (rechts)personen. Deze analyse is beperkt gebleven tot een gesprek met street-level professionals van de gemeente. De politie heeft besloten geen informatie te delen vanwege het afbreukrisico. Van onze kant tonen we daarvoor begrip. Hierdoor is geen apart hoofdstuk opgenomen dat ingaat op de casusanalyse, maar zijn de resultaten van het groepsgesprek verwerkt in hoofdstuk 2.

³ Enkele interviews hadden plaats na deze maand.

⁴ Te raadplegen via: <https://www.zichtopondermijning.nl/>

Door de opzet van deze studie worden open bronnen en registraties (van de politie en 'Zicht op Ondernijning') gecombineerd met de kennis en inzichten van (ook uitvoerende) professionals. Straatinformatie en vakkennis van politiemensen, ambtenaren en andere professionals (b.v. jongerenwerk) zijn onmisbaar om het lokale gezicht van de georganiseerde misdaad levensecht in kaart te brengen (Tops en Van der Torre, te verschijnen). In deze studie zijn de informatie en inschattingen van respondenten dus een belangrijke bron voor de beschrijving van ondernijning in de gemeente Barneveld. De aldus verstrekte informatie is deels gebaseerd op strafrechtelijke of bestuurlijke dossiers en/of op ervaringen, onder meer bij controles of bij sociaal-preventieve inspanningen, al hebben we zelf geen dossiers bestudeerd. Ook vertelden respondenten op basis van feiten en kennis over criminele kansen en zijn respondenten uiteraard bevraagd over de beleidsmatige en organisatorische gang van zaken. Onze respondenten baseren zich deels op subjectieve aanwijzingen, vermoedens of verdenkingen. Hoewel het gaat om professionals met veel materie- en locatiekennis, verstrekten ze ook informatie over mogelijke criminaliteit en overtredingen die niet zijn bewezen. Zo dient de tekst dus steeds te worden gelezen, namelijk als een weergave van professionele ervaringen, inzichten en inschattingen wat betreft georganiseerde criminaliteit en ondernijning. In de bestrijding van ondernijning zijn ook vermoedens - en misschien wel juist vermoedens - signalen die serieus moeten worden genomen. Vermoedens vragen om opvolging (onderzoek, registratie, analyse of overleg met professionals of burgers) om vast te kunnen stellen of het feiten zijn en actie nodig is. Wie zachte signalen of vermoedens zou typeren en als aannames, en deze laat rusten, mist een kans om inzicht te krijgen in afgeschermdes ondernijnende praktijken (Tops en Van der Torre, te verschijnen).

1.4 Normenkader

Ten behoeve van onderzoek naar de gemeentelijke aanpak van ondernijning hanteren we een normenkader dat we door de jaren heen hebben ontwikkeld. Het gaat daarbij om de kwalitatieve en kwantitatieve slagkracht van de gemeentelijke (veiligheids-)organisatie bij het voorkomen en bestrijden van ondernijning, *afgezet* tegen lokale criminele kansen en praktijken. Er gelden dus geen absolute normen. Het is bedoeld als houvast bij de (beoordeling van de) ontwikkeling van maatwerk bij de ondernijningsaanpak. Het helpt bij het onderkennen van verbeter- en ontwikkelpunten. Het normenkader is opgenomen in bijlage 1 en bestaat uit zes onderdelen, namelijk:

1. Beleidstheorie
2. Informatie: inzicht, signalen, overzicht en analyse
3. De (kern van de) ambtelijke uitvoeringsorganisatie
4. Gemeentelijke integraliteit
5. Externe netwerkvorming: publiek en privaat
6. Politieke verantwoording en sturing

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de criminele gelegenheidsstructuren en hoofdstuk 3 de ondermijnende praktijken. Hoofdstuk 4 heeft een bestuurskundige invalshoek en gaat in op het gevoerde beleid, de uitvoeringsorganisatie, de interne en externe samenwerking bij de ondermijningsaanpak en de rol en functie van de gemeenteraad bij de ondermijningsaanpak. Hoofdstuk 5 geeft antwoord op de onderzoeksvragen. In de bijlage worden de onderzoeksbevindingen samengevat op basis van het normenkader.

2. Ondermijning: gelegenheidsstructuren

Dit hoofdstuk analyseert de criminele gelegenheidsstructuren. Voor bestudering van de criminele kansen in een bepaald gebied kan onderscheid worden gemaakt tussen vier factoren, namelijk: situationeel, sociaaleconomisch, cultureel en de beleidsmatige en organisatorische slagkracht van de veiligheidsorganisatie. Dit laatste komt aan bod in hoofdstuk 4. De overige drie factoren worden beschreven in de paragrafen 2.1, 2.2 en 2.3.

2.1 Situationele factoren

De Gelderse gemeenten Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel vormen tezamen het grondgebied van het basisteam Veluwe Vallei Noord van de politie-eenheid Oost-Nederland. Het gebied ligt grofweg ingeklemd tussen de stad Amersfoort en het dunbevolkte buitengebied van de Veluwe, op korte reistijd van Utrecht, Veenendaal, Ede, Arnhem en Apeldoorn. Dit maakt het een aantrekkelijk woongebied vanwege de groene leefomgeving, dichtbij steden.

Het basisteam Veluwe Vallei Noord beslaat drie gemeenten. De gemeente Scherpenzeel is (erg) klein, met 10.393 inwoners. De gemeente Nijkerk telt 45.029 inwoners en drie kernen (Nijkerk, Hoevelaken en Nijkerkerveen). Gemeente Barneveld is duidelijk groter, want die gemeente telt 61.769 inwoners en heeft een totale oppervlakte van 176,7 km². De gemeente telt tien kernen die qua inwonertal sterk uiteenlopen: van Barneveld (35.095 inwoners) tot en met De Glind (620 inwoners), Kootwijk (275 inwoners) en Achterveld (145). Twee kernen tellen meer dan 10.000 inwoners: naast Barneveld betreft het Voorthuizen, met 11.340 inwoners. Er zijn vijf kernen met meer dan duizend en minder dan zesduizend inwoners, namelijk: Kootwijkerbroek, Garderen, Stroe, Terschuur en Zwartebroek. Voor het gehele grondgebied van het basisteam betekent dit dat het aantal inwoners uitkomt op 117.191, met een oppervlakte van 262,6 km² en in totaal veertien kernen.

De gemeente Barneveld is centraal gelegen, midden in de natuur. Dit geeft het gebied aantrekkingskracht, maar de (goede) fysieke infrastructuur levert ook criminele kansen op:

- a. Toerisme en niet-geregistreerde arbeidsmigranten en bewoners: werklast voor gemeente en politie.
- b. Een sub-infrastructuur voor drugscriminaliteit.

Ad a.) Toerisme en niet-geregistreerde arbeidsmigranten en bewoners: werklast voor gemeente en politie.

De gemeente Barneveld heeft aantrekkingskracht op (dag-)toeristen, getuige het grote aantal hotels, vakantieparken en wandel- en fietsroutes. Als het toerisme wordt meegeteld, verblijven er in de zomermaanden (en ook in het ruimere recreatieseizoen) veel meer mensen in de (omgeving van de) gemeente Barneveld dan het aantal inwoners doet

vermoeden. Hier komt bij dat op de vakantieparken meer mensen (langere tijd) verblijven of wonen, inclusief arbeidsmigranten, dan staan ingeschreven in de BRP-registratie. Toch zijn de politiesterkte en gemeentebegroting in belangrijke mate gebaseerd op het formele inwonertal.⁵ Toerisme en illegale bewoning resulteren in extra werk voor gemeente en politie, onder meer bij toezicht op de openbare orde, het reageren op meldingen/incidenten en controles om vast te stellen wie er nu precies in de gemeente wonen. Bij de ondermijningsaanpak is alertheid geboden op illegale bewoning, op de gang van zaken op de 57 vakantieparken en op de vraag wat de woon-, werk- en leefsituatie is van arbeidsmigranten. Worden ze rechtmatig behandeld of niet?

Ad b.) Een sub-infrastructuur voor drugscriminaliteit.

De Nederlandse drugseconomie lift als het ware mee op de (vitale) legale economie in ons land. Zowel de criminele als de legale wereld profiteren van de uitstekende infrastructuur. De gemeente Barneveld is over de weg goed bereikbaar. De gemeente ligt aan de A1 – op de route van Amersfoort naar Apeldoorn - en vlakbij de A28. Utrecht licht op korte afstand; circa 40 kilometer. De A30 verbindt Barneveld met Ede en Veenendaal, waar vandaan Arnhem dichtbij is over de A12. Aan de Noordkant van de A1 liggen Voorthuizen en Garderen; over N-wegen zijn Harderwijk, Ermelo en Zeewolde goed bereikbaar. Deze ligging plaatst de gemeente in de omgeving van de volgende drugsmarkten:

- De drugsmarkt in Amersfoort en omgeving, waaronder in en rondom de stad Utrecht. Deze markt kenmerkt zich onder andere door goed georganiseerde (internationale) cocaïnehandel. Er bestaat overlap tussen de drugswereld in Amersfoort en die in de gemeente Nijkerk. Drugshandelaren uit Nijkerk zijn onder meer actief in de gemeente Barneveld (zie verder paragraaf 2.2).
- De drugsmarkt in Veenendaal, Ede, Wageningen en Arnhem.
- De drugsmarkt in het gebied van de gemeenten Harderwijk, Ermelo en Zeewolde.

Voor de gehele gemeente geldt dat er veel bedrijven en ondernemers actief zijn: op agrarische grond, op bedrijventerreinen en op andere bedrijfslocaties. Deze sub-infrastructuur biedt kansen aan drugscriminelen om ‘mee te liften’.

2.2 Sociaaleconomische factoren

De lokale economie is in veel opzichten vitaal, getuige bijvoorbeeld het vraagoverschot naar bedrijfspanden, de aantrekkingskracht van de gemeente als woonplaats (ook op mensen uit

⁵ En op andere factoren, waaronder factoren die leiden tot politiesterkte in verstedelijkt gebied, zoals het aantal aangiften en de omgevingsadressendichtheid. Landoppervlakte speelt ook een rol, al corrigeert dit in beperkte mate voor plattelandsgemeenten. In 2017 werd in twee onderzoeken geconstateerd dat de politiesterkte op het platteland problematisch is. Van der Torre en Van Valkenhoef (2017) constateren dat de politie - ook volgens politiemensen zelf - op twee (voor dit rapport relevante) punten onder elke reële ondergrens is beland. Het betreft de politieaanwezigheid in het buitengebied en de lokale opsporing. Het rapport ‘Vanaf de Zijlijn Bekeken’ constateert in 2017 dat de Nationale Politie te veel is gericht op de Randstad (Wiegant, 2017). Er dreigt “politieeloosheid” op het platteland, waar de geüniformeerde politie (‘blauw’) te vaak ontbreekt, net als voldoende recherchecapaciteit.

de Randstad) en de omvangrijke toeristische sector. De gemeente telt van oudsher ook veel agrarische bedrijven. Daar speelt vandaag de dag de discussie over stikstof en over de toekomst van de sector, temeer vanwege de nabijheid van uitgestrekte beschermde natuurgebieden. Het is in de gemeente Barneveld redelijk gemakkelijk om winkelpanden te verhuren aan ondernemers. Er zijn namelijk tal van bonafide ('gewone') bedrijven geïnteresseerd in bedrijfs- en winkelpanden die actief zijn in de detailhandel, horeca of dienstverlening en een goede omzet kunnen realiseren. Dit vermindert de investeringsruimte voor louche of criminele bedrijven. Toch schuilen er criminele kansen in de volgende lokale economische omstandigheden:

- a. Een optelsom van vakantieparken
- b. Risicobranches
- c. Vraag naar goedkope arbeid

Ad a.) Een optelsom van vakantieparken

Er bestaat in Gelderland een overschot aan vakantieparken of campings. Dat laat zich voelen in de gemeente Barneveld, met in totaal 57 vakantieparken: twaalf in Garderen, vijf in Kootwijk, 33 in Voorthuizen en zeven in Stroe.

In het kader van het zogenoemde Ariadne-project is een basisanalyse gemaakt van deze parken. Daarbij wordt een risicoscore toegekend wat ondermijning betreft; rood (risico), groen (vitaal) of daar tussenin (oranje). De parken worden in vier opzichten beoordeeld: **1.)** ruimte (o.a. de ligging en de staat van recreatieobjecten en infrastructuur); **2.)** economie (is er een goed recreatief aanbod?); **3.)** sociaal (zijn de gebruikers recreanten of niet?; en **4.)** openbare orde en veiligheid (gebaseerd op informatie van politie en justitie en op waarnemingen door experts). Een deel van de parken heeft recreanten veel te bieden, al richt een "groot deel" van de parken zich niet (uitsluitend) op recreatie. In het geval dat parken niet worden gebruikt voor recreatieve activiteiten, gaat het in het bijzonder om wonen. Meer precies zijn de uitkomsten van het Ariadne-project als volgt:

- 22 parken scoren ongunstig op de variabele ruimte: vijf in Garderen; twaalf in Voorthuizen; en vijf in Stroe.
- 19 parken scoren ongunstig op de variabele economie: vier in Garderen; dertien in Voorthuizen; en twee in Stroe.
- Zes parken scoren ongunstig op de variabele sociaal: vier in Voorthuizen en twee in Stroe.
- Zes parken scoren ongunstig op de variabele openbare orde en veiligheid: vier in Voorthuizen en twee in Stroe.
- Er zijn vijf parken die over de hele breedte (de vier variabelen) ongunstig (rood) scoren: drie in Voorthuizen en twee in Stroe. Eén ander park in Voorthuizen scoort drie keer 'rood', plus oranje voor de variabele 'sociaal'.

Er wordt geadviseerd om controles uit te voeren op de zes slechtst scorende parken. Ingrijpen wordt bestempeld als noodzakelijk. Dit wordt in de interviewronde beaamd, al wordt ook geconstateerd dat de risico's op ondermijning op deze manier eenzijdig worden

gezocht aan de ‘onderkant’ van de recreatiesector. Deze parken kunnen fungeren als een soort vluchtheuvel: een plek om kwetsbare personen te huisvesten (b.v. arbeidsmigranten of zorgmijders) en/of een uitwijklocatie voor mensen die geen huis willen of kunnen vinden of die onder de radar willen blijven (b.v. criminelen). Er bestaan - zo blijkt uit onderzoek (Van der Torre & Spoorendonk, 2020) - ook ondermijningsrisico’s die niet zijn meegewogen in de uitgevoerde analyse:

- Er kan verdacht geld worden geïnvesteerd in parken die redelijk of goed scoren.
- Een versnipperd eigendom van het vastgoed op een vakantiepark bemoeilijkt de aanpak. Dat biedt mogelijkheden om te investeren in losse vakantiewoningen - met witwasmogelijkheden die algemeen geldend zijn in de vastgoedwereld (zie LIEC, 2019) - en/of om één of enkele woningen te verhuren ten behoeve van illegale bewoning.

Ad b.) Risicobranches

Bronnen - ‘Zicht op ondermijning’ en respondenten - wijzen op risicobranches (zie bijlage 4 voor een toelichting op het begrip risicobranches). Er zijn in de gemeente Barneveld bovengemiddeld veel bedrijven actief in zes branches, namelijk de bouwnijverheid, financiële holdings, goederenvervoer over de weg, handel in en reparatie van auto’s, handel in en verhuur van onroerend goed en juweliers (zie tabel 2.1).

Tabel 2.1: Het aantal vestigingen in een risicobranche per 10.000 inwoners in de gemeente Barneveld, provincie Gelderland en in Nederland, voor zes branches met een concentratie in de gemeente Barneveld (peilmoment: 2021, Q1)

	Barneveld	Gelderland	Nederland
Bouwnijverheid	221,5	116	124,4
Financiële holdings	177,6	139,8	150,8
Goederenvervoer over de weg	18	10,4	10
Handel in en reparatie van auto’s	31,2	25,6	20,9
Handel in en verhuur van onroerend goed	33,5	26,7	27,6
Juweliers	7,8	4,3	4,4

Bron: Zicht op Ondermijning

Ad c.) Veel vraag naar goedkope arbeid

De lokale economie heeft behoefte aan goedkope arbeidskrachten, hetgeen in de praktijk vaak neerkomt op het inhuren van arbeidsmigranten (via uitzendbureaus). Veel van deze arbeidsmigranten werken in de gemeente Barneveld op bedrijfslocaties, onder meer op bedrijventerreinen zoals Harselaar-West en -Oost (Gemeente Barneveld, 2019). Deze migranten werken onder andere als productiemedewerker in de logistieke sector (bijvoorbeeld in een vleesfabriek) en in de agrarische sector.⁶ In 2019 werd het aantal

⁶ Barneveld vormt met de gemeenten Rhenen, Wageningen, Ede, Veenendaal, Nijkerk, Scherpenzeel en Renswoude het zogenoemde regionaal samenwerkingsverband Regio Foodvalley.

arbeidsmigranten dat in de gemeente Barneveld werkt geschat op 660 tot 880 personen (Gemeente Barneveld, 2019). Een goede schatting is lastig, zo constateert de gemeente, omdat veel arbeidsmigranten niet ingeschreven staan in de Basis Registratie Personen (BRP). Bovendien zijn er hoogstwaarschijnlijk ook veel arbeidsmigranten gehuisvest op één van de 57 vakantieparken in de gemeente Barneveld, terwijl ze elders in de regio werken. Door het grote aanbod van vakantiewoningen zijn er twee ‘gaten’: 1) tussen de BRP en de feitelijke (woon)situatie en 2) tussen de woonplaats en werklocatie. Het aantal arbeidsmigranten dat woont of verblijft in de gemeente Barneveld wordt geschat op ongeveer zestienhonderd.

De toestroom van arbeidsmigranten resulteert in een huisvestingsopdracht. Dit is economisch gezien noodzakelijk, al levert het ook een risico op, namelijk de kans op overtredingen of strafbare feiten bij de werk- of woonomstandigheden van arbeidsmigranten (vgl. LIEC, 2019; Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten, 2020).

2.3 Culturele factoren

Het sterk ontwikkelde arbeidsethos is, zo constateren respondenten, een rem op criminele kansen en praktijken. Voor velen is het vanzelfsprekend om hard te werken, als motor van de lokale economie. Vanuit de invalshoek van ons onderzoek komen culturele patronen in beeld die resulteren in criminele kansen:

- *Geslotenheid en zelfredzaamheid.* Lokale gemeenschappen hebben met elkaar gemeen dat ze doorgaans gesloten zijn tegenover politie en gemeente. Wie hard werkt, heeft status, zeker als daarbij (veel) geld wordt verdiend. Bedrijven en burgers dienen bij voorkeur geen ‘last’ te hebben van de overheid. Dit heeft consequenties voor het veiligheidsbeleid. Er worden niet snel tips verstrekt over overtredingen of strafbare feiten.
- *Waardenconflicten.* In de gemeente Barneveld komt een waardenconflict duidelijk naar voren: veel bewoners, zeker agrarische ondernemers, hebben weinig vertrouwen in de centrale overheid. In bepaalde kringen bestaat het diepgewortelde gevoel dat ondernemers in het buitengebied het nakijken hebben. Dit is in de ene kern sterker dan in de andere. Vandaag de dag is er boosheid en diep wantrouwen over het voorgenomen klimaat- en stikstofbeleid als onderdeel van het landbouwbeleid. Dit rapport is niet de plaats voor een analyse van deze onvrede, maar waardenconflicten blijven niet zonder gevolgen. Als mensen vinden dat de overheid elementaire zaken niet regelt of mensen langdurig in een onzekere situatie brengt, ontstaat leegte en wordt gezocht naar oplossingen. Regelovertreding – bijvoorbeeld milieuovertredingen (b.v. onrechtmatige mestverwerking), hennepcultuur of illegaal wonen of bouwen – kan in bepaalde kringen worden gezien als acceptabele zelfredzaamheid.

- *Vriendengroepen: alcohol, sociale media en drugs.* Het sociale leven van jeugd en jongvolwassenen staat, zoals in het hele land, sterk onder invloed van sociale media. Dit heeft in de hand gewerkt dat het doen en laten van lokale vriendengroepen - die een belangrijke rol spelen in het sociale leven - als het ware open is gebroken en is aangesloten op het (nabije) stedelijke leven, bijvoorbeeld in Ede. Dit komt onder meer tot uitdrukking in het aanbod (en gebruik) van drugs, zowel via Snapchat, Telegram als in directe contacten, onder meer in het onderwijssysteem. Naast het drugsgebruik is er al lange tijd veel alcoholgebruik. Dit leidt tot gevaarlijk verkeersgedrag, namelijk rijden onder invloed van drugs en/of alcohol. Door het drugsgebruik en door het besteedbare geld van (werkende) jongeren en jongvolwassenen is de drugsmarkt in de gemeente Barneveld interessant voor dealers. Wie hard werkt, heeft als het ware recht op ruimhartige consumptie van alcohol e.o. drugs, zo wordt gedacht.

2.4 Afsluiting

Dit hoofdstuk analyseerde de criminele gelegenheidsstructuren. Het volgende hoofdstuk beziet waarin dit, voor zover bekend, resulteert. Hoofdstuk 3 gaat over ondermijnende praktijken.

3. Ondermijnende praktijken

Dit hoofdstuk beschrijft en analyseert ondermijnende praktijken. Er wordt achtereenvolgens ingegaan op drugscriminaliteit (paragraaf 3.1), op de gang van zaken met betrekking tot vastgoed (paragraaf 3.2) en op vakantieparken (paragraaf 3.3). Paragraaf 3.4 gaat over signalen omtrent mensenhandel en daarna wordt kort ingegaan op enkele andere ondermijnende praktijken (paragraaf 3.5).

3.1 Drugs

Als we kijken naar alle drugsgerelateerde politieregistraties in de gemeente Barneveld, zoals vermeld in tabel 3.1, laat dit een stevige toename zien sinds 2018 (zie bijlage 2 voor een toelichting op politieregistraties). In 2018 en 2019 gaat het bij elkaar om 285 registraties, tegenover 436 in 2021 en 2022. Dat is een toename met 53 procent. Per categorie zijn de belangrijke scores of trends als volgt:

- De meeste registraties worden genoteerd voor ‘overlast i.v.m. alcohol of drugs’ en voor ‘rijden onder invloed van drugs of een geneesmiddel, al dan niet in combinatie met alcohol’. In vijf jaar tijd, van 2018 tot en met 2022, betreft het respectievelijk 343 en 314 registraties.
- In 2021 en 2022 wordt ‘rijden onder invloed’ 169 keer geregistreerd; dat is 72 procent meer dan in 2018 en 2019. Met name in de kernen Barneveld, Terschuur en Voorthuizen wordt dit tussen 2018 en 2022 veel geregistreerd: respectievelijk 127, 83 en 57 keer.
- De geregistreerde overlast is toegenomen met 85 procent, van 108 (2018 en 2019) naar 166 (2021 en 2022).
- Als we kijken naar drugsproductie (vervaardigen van harddrugs of softdrugs) en de vondsten van drugsafval, worden in totaal 38 registraties genoteerd in de periode van 2018 tot en met 2022. De registraties voor ‘vervaardigen softdrugs’ dalen, met vijftien in 2018 en 2019 *versus* vier in 2020 en 2021. Dit komt overeen met de cijfers van Zicht op Ondernijning over Oost-Nederland, waaruit blijkt dat het aantal verdachten van de vervaardiging van softdrugs tussen 2012 en 2019 is afgenomen van 1.230 (in 2012) naar 860 (2019). Ook landelijk daalt het aantal aangetroffen hennepkwekerijen, terwijl de (door leveranciers geraamde) energiediefstal op hetzelfde niveau blijft. We kunnen geen uitsluitel geven over de lokale situatie, al zijn er verklaringen voor de afname van de registraties inzake ‘vervaardigen softdrugs’, zonder dat de hennepteelt daadwerkelijk afneemt.⁷ Hennepkwekerijen worden namelijk beter afgeschermd, onder andere door hitte-isolatie en klimaatregulering, waardoor minder onderhoud op locatie nodig is en dus minder

⁷ Zie: Nationale Politie, Nationaal Overzicht Drugslocaties 2022, 2023; en <https://pvo-brabant-zeeland.nl/weer-meer-drugslabs-in-2022-vooral-in-brabant/>

aanloop. Daardoor neemt ook de kans op een melding door een burger af, los van de (geringe) meldingsbereidheid.

- Voor drugshandel (harddrugs en softdrugs) geldt dat de registraties op een laag niveau lagen en liggen, met 35 registraties in vijf jaar tijd. Dat zijn gemiddeld 0,6 registraties per maand. Professionals wijzen op lokale drugshandel, terwijl het aantal politieregistraties laag is. Deze discrepantie tussen straatinformatie en registraties komt doordat drugshandel een zogenaamd consensual crime is; een misdrijf dat wordt gepleegd met instemming tussen dealer en klant, zonder dat in directe zin slachtoffers worden gemaakt. Omdat burgers nauwelijks aangifte doet, worden de cijfers bepaald door investeringen van de politie. Daarbij is het vanwege gangbare criminele werkwijzen (afscherming, mobiele drugshandel) lastig om aanhoudingen te verrichten en bewijs te vergaren.
- De (bij elkaar opgetelde) registraties voor het bezit, de handel en het vervaardigen van hard- en softdrugs tussen 2018 en 2022 zijn voornamelijk gesitueerd in Barneveld (68), Voorthuizen (28), Terschuur (25) en Stroe (12).

Tabel 3.1 Politieregistraties van drugs-gerelateerde delicten in de gemeente Barneveld in de periode van 2018 tot en met 2022 (en die in 2023 tot medio april), afgezet tegen drugs-gerelateerde registraties in het gehele basisteam Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel in dezelfde periode (Bron: politie).

	Gemeente Barneveld							Basisteam **
	2018	2019	2020	2021	2022	2023*	2018 - 2022	2018-2022
Bezit harddrugs (Lijst I)	5	9	6	15	14	4	49	86
Bezit softdrugs (Lijst II)	4	5	5	5	12	0	31	49
Handel e.d. harddrugs (Lijst I)	1	10	2	8	7	4	28	73
Handel e.d. softdrugs (Lijst II)	1	1	2	3	0	0	7	16
Vervaardigen harddrugs (Lijst I)	1	1	1	0	1	0	4	5
Vervaardigen softdrugs (Lijst II)	6	9	6	3	1	0	25	40
Afval drugslab	2	1	0	6	0	0	9	11
Overige drugsdelicten	6	2	3	0	2	0	13	21
Aantreffen drugs (geen verdachte)	8	7	18	12	12	4	57	88
Overlast i.v.m. alcohol/drugs	47	61	69	75	91	24	343	809
Rijden onder invloed: drugs/ geneesmiddel, al dan niet i.c.m. alcohol	36	62	47	84	85	33	314	554
Totaal	117	168	159	211	225	69	880	1752

Noten * Cijfers tot en met medio april; ** gemeenten Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel

In de mediaberichtgeving over drugscriminaliteit en drugsgebruik in de gemeente Barneveld valt op dat Gelderland wordt getypeerd als een aantrekkelijke provincie voor drugsproductie, mogelijk mede vanwege verplaatsing uit Noord-Brabant (al blijft dat onzeker). De provincie Gelderland trekt vanaf 2021 elk jaar bijna een miljoen euro uit voor

de bestrijding van ondermijnende criminaliteit.⁸ De gemeenten Barneveld, Scherpenzeel en Nijkerk doen mee aan een publiekscampagne van Meldpunt Meld Misdaad Anoniem tegen drugslabs in het buitengebied.⁹

De betrokkenheid van personen in de gemeente Barneveld in de (ook bovenlokale) drugscriminaliteit komt naar voren in de interviewronde en het blijkt uit verschillende nieuwsberichten. De zes vondsten van drugsafval in de gemeente Barneveld in 2021 agendeerde de productie van synthetische drugs, net als eventuele verplaatsing vanuit Noord-Brabant én de milieuschade. Bij een grote vondst in 2019 werd namelijk 45.000 liter drugsafval aangetroffen, nota bene op een oude militaire basis die door de gemeente Barneveld werd verhuurd. Een artikel in het Algemeen Dagblad, op 24 oktober 2019, beschrijft de “Zorgen over oprukkende drugscriminaliteit” (zie tabel 3.2).

Tabel 3.2: Een krantenbericht over de “oprukkende drugscriminaliteit”

Meldpunt Meld Misdaad Anoniem is gisteren een publieks-campagne tegen drugslabs in het buitengebied begonnen. Barneveld, Scherpenzeel en Nijkerk werken mee aan de actie, omdat de drugscriminaliteit in deze gemeenten bezig is aan een stevige opmars. Drugscriminelen gebruiken steeds vaker afgelegen lege loodsen en boerenschuren in de Gelderse Vallei om harddrugs als xtc of amfetaminen te produceren. Eigenaren ontvangen vaak duizenden euro's huur maar als ze willen stoppen, worden ze dikwijls bedreigd of krijgen ze te maken met geweld. Harrie Wilbrink, chef van het politieteam Veluwe Vallei Noord (Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel), maakt zich ernstig zorgen over de oprukkende drugscriminaliteit in zijn regio. „Een paar jaar geleden kregen we nooit meldingen over drugslabs, vorig jaar troffen we er enkelen aan in het buitengebied en dit jaar hebben we er nog meer opgerold. En dit is nog maar het topje van de ijsberg.’ In het voorjaar besloot de politie en de gemeenten Nijkerk, Barneveld en Scherpenzeel de aanpak van drugscriminaliteit topprioriteit te maken. In juni deed de politie een inval in een loods in Voorthuizen en trof daar 45.000 liter drugsafval aan. Volgens de politie gaat het om de grootste hoeveelheid drugsafval die tot nu toe op één plek is aangetroffen in Nederland. Het pand bleek al sinds 2004 in handen van de gemeente te zijn. In juli rolde de politie een 'zeer groot drugslaboratorium' op in een voormalige vleesfabriek in Terschuur. Er werden twee verdachten aangehouden. De politie kwam het lab op het spoor na meldingen over stankoverlast en een chemische lucht in de omgeving. In september werd op bedrijventerrein de Harselaar in Barneveld 76 kilo harddrugs aangetroffen in een vrachtwagen.

Wat drugscriminaliteit betreft komen, meer concreet, de volgende patronen in beeld:

- **Zorgen over drugsgebruik (in het verkeer).** Jeugdigen en jongvolwassenen drinken, volgens “lokaal gebruik”, veel alcohol. Dit is min of meer geaccepteerd, al loopt dat volgens respondenten inmiddels wel de spuigaten uit. Hard werken geeft als het ware de status, het geld en de sociale ruimte om veel te drinken. Dit komt bij elkaar op de “vrijmibo”: de vrijdagmiddag-borrel, als afsluiting van de werkweek. Het alcoholgebruik gaat vandaag de dag vaak gepaard met drugsgebruik. Hard werken en de beschikbaarheid van geld resulteren dus in alcohol- en drugsgebruik. Dit wordt in de hand gewerkt doordat illegale handelaren de drugs – na bestelling via sociale

⁸ *De Stentor*, Alarmerend rapport provincie: “Pillen in uitgaanscircuit Amsterdam komen uit Gelderse drugslabs”, 14 januari 2020.

⁹ *Algemeen Dagblad*, Zorgen over oprukkende drugscriminaliteit, 24 oktober 2019.

media – waar dan ook bezorgen: op straat, aan huis, in de drankkeet of in een bedrijfspand. Drugsgebruik is geagendeerd vanwege verkeersrisico's, getuige ernstige ongevallen. De hoge registraties voor 'drugs in het verkeer' komen mede doordat dit vraagstuk is geagendeerd en de politie alert is. Drugs in het verkeer kan worden gezien als indicatie voor drugsgebruik en drugshandel. Op beleidsniveau is niet bekend of de (naar schatting ongeveer dertig) drankketen inmiddels ook drugsketen zijn. Andere respondenten denken dat in de keten drank inmiddels ook wordt gecombineerd met drugs.

- **Drugshandel: mobiele dealers.** Drugshandelaren komen volgens respondenten waarschijnlijk vaker van buitenaf dan uit de gemeente Barneveld. Dealers zijn dagelijks en op bijna alle tijdstippen bereikbaar via sociale media, zoals app, Telegram of snapchat. Door de gemeente heen zijn verschillende locaties bekend waar drank en drugs wordt gebruikt en waar mobiele drugshandel plaatsvindt. Met name parkeerplaatsen worden genoemd. Mobiele dealers leveren, na bestelling, veel producten zoals cocaïne, designerdrugs (2-MMC en 4-MMC) speed en xtc. Desgewenst leveren ze mogelijk ook vape-sigaretten, illegale sigaretten, illegaal vuurwerk of snus. Volgens een expert is er in de gemeente Barneveld veel vraag naar designerdrugs. Gemeenterespondenten wijzen op dealers uit Ede. Die bestel- en handelslijn is gebaseerd op sociale contacten tussen inwoners van de gemeente Barneveld en die in Ede. Een politierespondent constateert dat ook dealers uit Nijkerk - een gemeente met goed georganiseerde drugshandelaren - frequent drugs (ook designerdrugs) verkopen in de gemeente Barneveld. De pakkans voor mobiele drugshandelaren is laag.
- **Drugscriminelen benutten de lokale infrastructuur.** De lokale infrastructuur biedt kansen aan drugscriminelen. Ze liften als het ware mee op de legale economie. Drugscriminelen gebruiken het wegvervoer, bedrijfspanden, het buitengebied en typisch lokale bedrijvigheid, zoals handel in kippenpoten en een vleesfabriek. Een respondent signaleert dat trailers worden gebruikt voor drugstransporten. De casus in onderstaande tabel laten zien dat bovenlokale drugsnetwerken opereren in de gemeente Barneveld. Dit zegt overigens niets over de omvang van deze patronen; dat is niet bekend.

Tabel 3.3: Drugscasus waarbij de lokale infrastructuur wordt benut

- *Januari 2023:* In een loods, tussen Haarlem en Schiphol, worden tussen zeventien pallets met bevroren kippenpoten 125 blokken van 1 kilo cocaïne aangetroffen. De lading is opgehaald in Barneveld. Er worden drie Nederlanders en een Italiaan aangehouden. De zaak wordt gelinkt aan de Italiaanse maffia; de Camorra.¹⁰

¹⁰ Bron: NRC, Nederland is dé drugsmarkt in Europa: cocaïne tussen de kip, 14 januari 2023.

- *September 2022*: Twee mannen bouwden en verkochten ketels voor de productie van synthetisch drugs en gebruikten daartoe onder andere panden in Barneveld en Kootwijkerbroek.¹¹
- *Juli 2021*: Vondst van hennepkwekerijen in een bedrijfspand aan de Hanzeweg in Barneveld. Er worden 598 hennepplanten aangetroffen, plus 550 potten met hennep-resten.¹²
- *November 2020*: Vondst van een hennepkwekerij met 400 planten in een bedrijfspand aan de Gildenweg op bedrijventerrein de Harselaar.¹³
- *Juli 2019*: Vondst van “zeer groot drugslaboratorium” in een voormalige vleesfabriek in Terschuur. Er worden een man uit Zuidland en een man uit Den Haag gearresteerd.¹⁴
- *September 2019*: Op bedrijventerrein de Harselaar wordt 76 kilo harddrugs aangetroffen in een vrachtwagen.¹⁵
- *Februari 2018*: Vondst van een drugslab in een schuur bij een boerderij op de Valkseweg in Barneveld. In het woongedeelte bij de schuur werd ook nog een hennepkwekerij aangetroffen.¹⁶
- *November 2015*: In een loods in Barneveld, van een transportbedrijf, worden vier drugscriminelen op heterdaad betrappt als ze een drugstransport naar Engeland voorbereiden. Er wordt 57 kilo cocaïne aangetroffen en 3 kilo heroïne. Naast een Engelsman en de bedrijfseigenaar arresteert de politie een man uit Vianen en vier personen uit Amersfoort, waaronder een vrouw en een autohandelaar. De bende wordt verdacht van tientallen drugstransporten naar Engeland.¹⁷

- **Hennepsteelt: lokaal en bovenlokaal.** Hennepsteelt is een typisch Nederlands verschijnsel. Personen en netwerkjes zijn vertrouwd geraakt met de aanleg van kwekerijen. Organisatoren verdienen stevig en het (regelende) middenkader verdient goed, afhankelijk van hun precieze functie. Volgens voorzichtige schattingen van justitie levert een doorsnee-kwekerij met 200 hennepplanten al ongeveer € 23.000,-- op in de tussenhandel (Functioneel Parket Afpakken, 2016). Hierbij moet in ogenschouw genomen worden dat jaarlijks vijf of zes keer geoogst kan worden, waardoor de potentiële jaaropbrengst op ruim 100.000 uitkomt. De hoge handelsprijs komt door het internationale karakter van de Hollandse hennephandel (Noordanus e.a., 2020). Op buitenlandse markten worden hoge prijzen betaald voor (kwalitatief goede) Nederwiet.

Hennepsteelt is aanwezig in Oost-Nederland, ook in de gemeente Barneveld. Het zogenoemde project ‘Zicht op ondermijning’ heeft – mede op basis van daadwerkelijk aangetroffen hennepkwekerijen – modelmatig een schatting gemaakt van de mate waarin een (verhoogd) risico bestaat dat woningen (t.o.v. het totale woningen-bestand) worden gebruikt voor hennepsteelt. Voor Nederland komt (peiljaar 2018) de gemiddelde score uit op 9,3 procent en voor de gemeente Barneveld een stuk lager, namelijk op 3,5 procent. De kern met het hoogste risico op een woning met hennepsteelt in de gemeente Barneveld, is Kootwijk: 19,7 procent. In

¹¹ Bron: *De Gelderlander*, Jaren de cel in wegens bouwen van drugsketels, 3 september 2022.

¹² Bron: *De Stentor*, Burgemeester Barneveld sluit bedrijfspand Hanzeweg na vondst 598 hennepplanten en 550 potten, 16 juli 2021.

¹³ Bron: *Algemeen Dagblad*, Hennep in Barneveld, 6 november 2020.

¹⁴ Bron: *Algemeen Dagblad*, “Zeer groot drugslab” in oude fabriek opgerold, 26 juli 2019.

¹⁵ Bron: *De Stentor*, Alarmerend rapport provincie: “Pillen in uitgaanscircuit Amsterdam komen uit Gelderse drugslabs”, 14 januari 2020.

¹⁶ Bron: *Algemeen Dagblad*, “Hardere aanpak drugscriminelen”, 15 maart 2018.

¹⁷ Bron: *Algemeen Dagblad*, Drugspendel met Stena Line, 30 november 2016.

Barneveld zijn groepjes actief in de hennepcultuur, waarbij de geslotenheid en anonimiteit worden benut. Uit casus blijkt, getuige arrestanten ‘van buiten’, dat in Barneveld ook bovenlokale netwerken actief zijn met hennepcultuur (zie tabel 3.3 en 3.4).

Tabel 3.4: Casus met hennepcultuur

- *Februari 2020:* De burgemeester sluit, vanwege de vondst van goederen en materiaal die horen bij een hennepkwekerij, een woning in Barneveld, aan de Lange Voren.¹⁸
- *November 2018:* In een bedrijfspand op bedrijventerrein de Harselaar, aan de Mercuriusweg, wordt een hennepkwekerij opgerold. De politie arresteert mannen uit Ede, Hilversum en Bussum.¹⁹
- *Oktober 2018:* In een loods aan de Anthonie Fokkerstraat in Barneveld worden tien mannen (drie Nederlanders en zeven Polen) betrapt en aangehouden tijdens het demonteren van een hennepkwekerij.²⁰

- **Productie van synthetische drugs.** Er worden in de gemeente Barneveld, tussen 2018 en medio april 2023, vier drugslabs aangetroffen en negen keer een partij drugsafval. De vondst van een “zeer groot drugslab”, in een voormalige vleesfabriek in Terschuur, liet zien dat het gaat om professionele criminaliteit met hoge financiële belangen. Als in 2021 in korte tijd verschillende keren drugsafval wordt gevonden in de gemeente Barneveld, ziet een politie-expert dit als een indicatie voor drugslabs die onder de radar weten te blijven.

3.2 Vastgoed

De vastgoedwereld - met als bijzondere niche (woningen op) vakantieparken - is witwasgevoelig, aldus het Landelijk Ondernemingsbeeld (LIEC, 2019). In Nederland is veel contant (misdaad)geld beschikbaar dat in de illegale drugswereld is verdiend. Drugscriminaliteit resulteert in witwassen en in criminele investeringen in vastgoed of bedrijven (Noordanus e.a., 2020). Bij doorverkoop of verbouwingen van vastgoed wordt bijvoorbeeld deels contant betaald, waarbij wordt witgewassen.

Voor de gemeente Barneveld geldt, zo blijkt uit data in het kader van het project ‘Zicht op Onderneming’, dat 3,9 procent van de vastgoedeigenaren – natuurlijke personen – in tien jaar tijd (peiljaar: 2020) werd veroordeeld. Dat is meer dan het gemiddelde in Gelderland (2,7 procent) en in Nederland (3,1 procent). De score is in de gemeente Barneveld het hoogst (ongunstig) in Kootwijkerbroek, met 6,3 procent. Bovendien telt de gemeente Barneveld relatief veel eigenaren (natuurlijke personen) met een bezit van drie tot vijf, of meer dan vijf, verblijfsobjecten: respectievelijk 7,4 en 9 procent. Het Nederlands

¹⁸ Bron: *De Stentor*, Burgemeester van Barneveld sluit woning na vondst ontmantelde hennepkwekerij, 21 februari 2020.

¹⁹ Bron: *Algemeen Dagblad*, Drie aanhoudingen bij inval in wietkwekerij, 7 november 2018.

²⁰ Bron: *Algemeen Dagblad*, Drie aanhoudingen bij inval in wietkwekerij, 7 november 2018.

gemiddelde ligt op 6,1 en 6,8 procent. Zie verder tabel 3.5.

Tabel 3.5 Aantal verblijfsobjecten van natuurlijke personen in de gemeente Barneveld (als percentage en in absolute aantallen), uitgesplitst per wijk, met 2020 als peiljaar.*

	3-5 verblijfsobjecten	> 5 verblijfsobjecten
Kootwijk **	18,7% (70)	22,1% (80)
Kootwijkerbroek **	11,5% (190)	2,8% (50)
Garderen	9,5% (110)	15,4% (170)
Voorthuizen	7,4% (370)	11,2% (550)
Stroe	6,5% (50)	26,8% (210)
Barneveld	6,3% (640)	7,2% (730)
Terschuur	6,3% (30)	2,7% (10)
Zwartebroek	5,1% (20)	2,2% (10)
Totaal	7,4% (Nederland = 6,1%)	9% (Nederland = 6,8%)

* *Verblijfsobjecten in het bezit van een eigenaar die in totaal drie tot vijf of meer dan vijf verblijfsobjecten bezit, ten opzichte van alle verblijfsobjecten in eigendom van natuurlijke personen.*

** *Dunbevolkt, dus eerder een hoge percentuele score*

Als wordt gekeken naar vastgoed in eigendom van rechtspersonen, scoort de gemeente Barneveld gunstiger dan gemiddeld. In de gemeente Barneveld is namelijk 10,6 procent veroordeeld in tien jaar tijd (peiljaar 2020), tegenover 17,4 in Gelderland en 15,6 in Nederland. De score valt in Kootwijkerbroek wel ongunstiger uit dan het Gelderse of Nederlandse gemiddelde, met een score van 23,5 procent.

In aanvulling op het bovenstaande, komen de volgende patronen in beeld:

- **Woningen om arbeidsmigranten te huisvesten.** Er wordt geïnvesteerd in (reguliere) woningen om arbeidsmigranten te huisvesten. Volgens een inventarisatie van de gemeente gaat het om tenminste zeventig panden. Er zal worden gecontroleerd wat de stand van zaken is en of die in overeenstemming is met wet- en regelgeving.
- **Investerings in vakantiewoningen.** Personen of rechtspersonen investeren in vakantiewoningen op een vakantiepark in de gemeente Barneveld en verhuren deze (voor *long stay*, dus meer dan vier maanden), onder meer aan arbeidsmigranten. Dit is illegale bewoning.

3.3 Vakantieparken

Vakantieparken zijn geen publieke ruimten. Dat betekent dat de toegankelijkheid beperkt is, waardoor het toezicht door publieke organisaties lastiger is dan op publiek domein. Dit biedt kansen om illegale activiteiten af te schermen, zoals: illegale bewoning, het huisvesten van mensen die het slachtoffer zijn van prostitutie of arbeidsuitbuiting, hennepcultuur, criminele

ontmoetingen en witwassen. Het is zo gezien een zware last voor de gemeente Barneveld dat er maar liefst 57 vakantieparken zijn gevestigd. We typeren de gang van zaken op de vakantieparken op basis van vier vormen van ondermijning die in de literatuur²¹ worden beschreven:

1. *Het vakantiepark als vluchtheuvel: sobere huisvesting van kwetsbare personen – zoals arbeidsmigranten – op vakantieparken, onder meer omdat het (vooral nog) lastig of onmogelijk is om elders woonruimte te vinden.* Over de gemeente Barneveld: Er zijn ruim twintig vakantieparken waar de recreatieve functie wordt verdrongen of, in ongeveer zes gevallen, nagenoeg is verdwenen. Dit resulteert in illegale praktijken, in het bijzonder illegale bewoning. Doordat veel kwetsbare mensen dicht op elkaar wonen - zoals arbeidsmigranten en mensen met sociale, medische en/of financiële problemen – is dat een voedingsbodem voor criminele praktijken (zie punt 2).
2. *Criminele praktijken (bijvoorbeeld drugshandel, hennepcultuur of mensenhandel) die zijn ontstaan door beperkte sociale controle en beperkt overheids-toezicht op een vakantiepark.* Over de gemeente Barneveld: Dit wordt geconstateerd door respondenten, al komt dit minder vaak voor dan parken die als vluchtheuvel dienen (punt 1). Criminele praktijken komen van lieverlee beter in beeld doordat de gemeente het toezicht en de controle aanscherpt.
3. *Vrijplaatsen of enclavevorming: criminelen zijn op (delen van) een vakantiepark dominant.* Over de gemeente Barneveld: Deze classificatie gaat volgens respondenten te ver als hierbij wordt gedacht aan de situatie zoals die ooit ontstond op Fort Oranje, al zijn er op enkele parken aanwijzingen voor ‘territoriaal geweld’: personen die met bedreiging en intimidatie (lijken te) bepalen wat er gebeurt. De signalen hierover worden uitgezocht, om vast te stellen wat er precies speelt en als opmaat tot interventies.
4. *Criminele of verdachte investeringen in (vakantiewoningen op) een park.* Over de gemeente Barneveld: In het kader van het Ariadne-project wordt er vanuit gegaan dat vakantieparken die een goed recreatief product bieden, of die daartoe investeren, een laag risico kennen voor ondermijnende activiteiten. Dat is een onvolledig beeld (Van der Torre & Spoorendonk, 2020). Er worden door respondenten puur op winst gerichte praktijken gesignaleerd op parken met een recreatiefunctie. Er worden bijvoorbeeld zoveel mogelijk caravans of vakantiewoningen gerealiseerd en (tegen een stevige prijs) verkocht, terwijl de levensvatbaarheid van de gedeelde voorzieningen ongewis is. Dit gaat soms samen met vermoedens van overtredingen of criminele praktijken, maar het blijft voor

²¹ Zie voor een overzichtartikel: Torre E.J. van der & Spoorendonk, J. (2020). *Recreatieparken: ondermijning Vooruitgang en nieuwe (corona)risico's, ook in het midden- en topsegment*. Geraadpleegd via: <https://lokalezaken.com/wp/wp-content/uploads/2022/02/Recreatieparken-ondermijning-1.pdf>

respondenten onduidelijk hoe het zit, dus moeten we nadrukkelijk een slag om de arm houden.

3.4 Tussen mensenhandel en misstanden

Bij het strafrechtelijke begrip mensenhandel staat centraal dat dwang wordt uitgeoefend op personen. Het betreft niet alleen seksuele uitbuiting, maar ook gedwongen arbeids- of dienstverlening zonder seksuele component, zoals arbeidsuitbuiting. Dat laatste is uitbuiting op het domein van werk en inkomen. De afhankelijkheidsrelatie van slachtoffers resulteert in een strafrechtelijk dilemma. Juist bij effectieve dwang is het namelijk uitermate lastig om mensenhandel vast te stellen, want slachtoffers leggen dan bepaald niet snel verklaringen af (LIEC, 2019). Dat komt door geweldsdreiging of door risico's om elementaire zaken kwijt te raken, zoals inkomen en/of huisvesting. De consequentie is dat strafrechtelijke vervolging ingewikkeld is.

Naast het strafrecht bestaat een eenvoudiger perspectief op uitbuiting. In die opvatting gaat het om personen die onder druk staan en die vanwege misstanden in een penibele situatie verkeren. Die misstanden gaan gepaard met signalen of harde informatie over overtredingen en/of slechte leef- of werkomstandigheden. Vanuit die ruimere invalshoek constateren of vermoeden respondenten het volgende in de gemeente Barneveld:

- Uitzendbureaus die tientallen arbeidsmigranten huisvesten (in enkele woningen), terwijl geen enkele arbeidsmigrant in de BRP is ingeschreven en het idee bestaat dat dit wel zou moeten omdat de migranten hoogstwaarschijnlijk langer dan vier maanden in Nederland verblijven.
- Arbeidsmigranten die de instructie lijken te krijgen zich niet in te schrijven bij de gemeente.
- Arbeidsmigranten verhuizen van de ene sobere woning of kamer naar de andere.
- Er zijn diverse casus waarbij (gedwongen) illegale prostitutie is geconstateerd (zie tabel 3.5).
- Bij controle op vijf verschillende locaties in Barneveld wordt in februari 2023 geconstateerd dat werknemers onder “mensonterende omstandigheden” worden gehuisvest. Er worden drie arrestanten gemaakt.²²

De frequentie (omvang) van dit soort praktijken en omstandigheden is onduidelijk.

²² Bron: *Algemeen Dagblad*, Vijf invallen wegens mensenhandel, 24 februari 2023.

Tabel 3.5: Mediaberichten over illegale prostitutie

- *Februari 2022:* De politie pakt drie verdachten van mensenhandel op, onder wie een 26-jarige Barnevelder. Met twee mannen uit Veenendaal van 21 en 26 jaar zou hij zich schuldig hebben gemaakt aan seksuele uitbuiting van een meerderjarig slachtoffer.²³
- *Maart 2021:* Vier mannen worden verdacht van seksuele uitbuiting van twee Hongaarse vrouwen die verbleven in Barneveld, Voorthuizen en Arnhem.²⁴

3.5 Overige fenomenen

Naast de hierboven beschreven ondermijnende praktijken worden (in mindere mate) andere zaken benoemd. Het betreft:

- **Vuurwerkhandel.** Uit landelijk onderzoek blijkt dat de illegale vuurwerkmarkt omvangrijk is en dat er verschillende soorten handelaren actief zijn (Van Essen, 2014). Op deze markt opereren georganiseerde criminelen (grote partijen, vervoer en opslag) en criminele profiteurs (op en neer rijden en losse verkoop). Uiteraard zijn tussenvormen mogelijk. De illegale vuurwerkmarkt doet denken aan hennepsteelt: instappen is eenvoudig, de criminele handel wordt (in bepaalde kringen) gerechtvaardigd door het idee dat het ‘moet kunnen’ en er is motivatie door de beperkte pakkans en aantrekkelijke (snelle) opbrengsten (Van der Torre e.a., 2017). Er bestaat overlap tussen hennepcriminaliteit en vuurwerkcriminaliteit, in die zin dat de infrastructuur die is opgebouwd met hennepsteelt kan worden benut bij georganiseerde illegale vuurwerkhandel (Van der Torre e.a., 2017). Er bestaat in de gemeente Barneveld een markt voor illegale vuurwerkhandel, zo blijkt uit de vondsten. De onderstaande tabel geeft voorbeelden.

Tabel 3.6: Mediaberichten over illegaal vuurwerk in de gemeente Barneveld.

- *December 2022.* De politie treft op een zolderkamer tien kilo zwaar, illegaal vuurwerk aangetroffen in een woning in de Barneveldse wijk Burght. De politie had meldingen van vuurwerkoverlast ontvangen van bewoners uit Burght.²⁵
- *Oktober 2021.* Een 28-jarige man uit Barneveld wordt opgepakt als hij in de avonduren met 1.100 kilo illegaal vuurwerk over de A12 rijdt. De vondst werd gedaan op een carpoolplaats langs de A12 ter hoogte van Arnhem. Agenten hadden het busje als ‘verdacht’ bestempeld en gaven de bestuurder een volgteken.²⁶
- *November 2019.* De politie treft in Barneveld, tijdens een controle, in een bestelbus 423 kilo illegaal vuurwerk van de zwaarste categorie aan. De inzittenden worden aangehouden. De automatische kentekenscanner van de politie registreerde het voertuig omdat het in het politiesysteem voorkwam. Bij doorzoeking werd het vuurwerk aangetroffen.²⁷

²³ Bron: *Algemeen Dagblad*, Drie verdachten seksuele uitbuiting opgepakt, 16 februari 2022.

²⁴ Bron: *De Stentor*, Hongaarse vrouwen gevonden in seksband: Justitie wil vermeende “mensenhandelaar” Ronnie (29) uit Apeldoorn plukken, 9 maart 2021.

²⁵ Bron: *De Stentor*, Tien kilo illegaal vuurwerk aangetroffen in woning Barneveld, 13 december 2022.

²⁶ Bron: *Algemeen Dagblad*, Barnevelder (28) rijdt met 1100 kilo illegaal vuurwerk over de A12 en wordt gepakt, 22 oktober 2021.

²⁷ Bron: *Algemeen Dagblad*, 423 kilo vuurwerk ontdekt in busje, 29 november 2019.

- *Oktober 2016.* Bij de rechtbank is een zitting naar aanleiding van een opsporingsonderzoek met de codenaam 'Luipaard'. Dat omvatte de inzet van een undercoveragent. De politie had er veel voor over om de vuurwerkbende rond de 60-jarige Willem H. volledig te ontmaskeren. En dat lukte, want toen verdachten kregen een celstraf. Het begon met een tip, in november 2014. In een schuur in Barneveld zou een grote partij vuurwerk liggen. Agenten vonden ruim 60.000 kilo aan lawinepijlen, Chinese rollen en nitraatbommen. De vondst was het startsein voor een groot onderzoek. De politie plaatste peilbakens en afluisterapparatuur in auto's. Twee weken later was het weer raak: in een zeecontainer op een erf in Lunteren bleek 8.000 kilo illegaal vuurwerk te liggen, verstopt onder zaagsel en stro. Honderdduizend klappers, flowerbeds, allemaal illegaal.²⁸

- **Frauderende bedrijven.** De gemeente Barneveld telt veel bedrijven. Dit resulteert zo nu en dan in (vermoedens wat betreft) overtredingen of strafbare feiten die verband houden met de hoofdactiviteiten. Bijvoorbeeld het gebruik van een illegaal en schadelijk middel (fipronil) bij het bestrijden van bladluis in stallen, kwarteleieren uit Franse legbatterijen verkopen als Nederlandse scharreleieren, grootschalige fraude met handel in zuiveringsslib, mestfraude of “vermoedelijke gesjoemel met grond.”²⁹
- **Digitale criminaliteit.** Bij het veldwerk zijn we niet of nauwelijks gestuit op informatie over lokaal gesitueerde criminelen of criminele netwerken die digitale delicten plegen. Dit is overigens niet erg ingewikkeld, want er kunnen op het *darkweb* softwarepakketten worden gekocht waarmee tamelijk eenvoudig slachtoffers kunnen worden gemaakt. Bijvoorbeeld door met misleidende sms-berichten, e-mails en/of telefoongesprekken toegang te krijgen tot de bankrekening van slachtoffers. Daderinformatie troffen we niet aan in de gemeente Barneveld. Slachtoffers en risico's op slachtofferschap zijn er wel, mede getuige enkele mediaberichten over slachtoffers in de gemeente Barneveld. Zie bijvoorbeeld de onderstaande casus.

Tabel 3.7: Mediabericht over (slachtoffer van) digitale criminaliteit.³⁰

Een Barneveldse dame van 73 jaar wordt in februari 2023 beroofd van haar pinpas, sieraden, iPad en contant geld. Ze dacht haar spullen af te geven aan iemand van de 'beveiligingsdienst van de Rabobank', maar in werkelijkheid gaf ze haar spullen mee aan een oplichter. De politie start een onderzoek naar de verdachte die met haar pas pinde; van de jongeman is een foto beschikbaar. De vrouw had een uur met de 'beveiligingsdienst' aan de telefoon gehangen en stemde ermee in dat haar waardevolle spullen thuis werden opgehaald, zo is te horen in Plaats Delict, het regionale opsporingsprogramma van Omroep Gelderland.

- **Zorgfraude.** De kansenstructuur voor zorgfraude is in het hele land riant, los van lokale verschillen, want: het is eenvoudig om actief te worden als zorgaanbieder, er is

²⁸ Bron: Brabants Dagblad, Alle pijlen op grote vuurwerkbendes, 29 oktober 2016.

²⁹ Bronnen: *Algemeen Dagblad*, Celstraf voor eigenaren Chickfriend na fipronilcrisis: Willens en wetens schadelijk middel gebruikt, 12 april 2021; *Leeuwarder Courant*, Fraude kwarteleieren wordt bestraft, 16 maart 2018; *Het Financiële Dagblad*, Zes aanhoudingen na illegale handel in slib, 11 april 2007; *Algemeen Dagblad*, Mogelijke mestfraude leidt tot onderzoek in Barneveld, 17 november 2016; *BN De Stem*, Inval bij Gelderse afvalverwerker wegens fraude met vervuilde grond, 14 mei 2019.

³⁰ Bron: *De Gelderlander*, Dame (73) trapt in bankmedewerkertruc: pinpas, 1150 euro, iPad én sieraden kwijt, 24 februari 2023.

weinig informatie beschikbaar binnen gemeenten voor rechtmatigheidstoezicht op fraude met Wmo-zorg of jeugdhulp, de kans op een strafrechtelijk onderzoek is klein en met eenvoudige tactieken (b.v. bezuinigen op personele inzet of cliënten werven c.q. ronselen die zorgtekorten accepteren) kunnen forse bedragen worden verdiend met ontoereikende zorg (Van der Torre & Heijkoop, 2020). Respondenten constateren dat ze meer signalen van vermoedelijke zorgfraude zien in de gemeente Barneveld, nadat aanvankelijk door respondenten werd gedacht dat het een Randstedelijk fenomeen was.

- **Witwassen.** Witwassen is een delict dat als het ware ligt besloten in de wereld van drugshandel en drugsproductie, omdat daarbij (veel) contant wordt verdiend (Noordanus e.a., 2020). Drugscriminaliteit en witwassen zijn een twee-eenheid. Er wordt in de interviewronde gewezen op windhappen (als indicatie voor witwassen): winkels met klaarblijkelijk te weinig klandizie en omzet om de bedrijfskosten te kunnen betalen. Investerings in (recreatie)vastgoed zijn witwasgevoelig, maar of daadwerkelijk wordt witgewassen ligt buiten het blikveld van (onze respondenten bij) de gemeente. Open bronnen wijzen op witwas-casuïstiek. Dit heeft plaats in een schemerwereld van contant geld, wapens en louche handel; dat hoeft niet per se drugs te zijn, want ook handel in nepartikelen is bijvoorbeeld een optie. Eén casus - gebaseerd op onderzoek door de FIOD - onderstreept dat witwaspraktijken een bovenlokaal (en internationaal) karakter kunnen hebben (zie onderstaande tabel).

Tabel 3.8: Mediaberichten over witwassen.

- *Mei 2021.* De politie houdt in de avonduren in Voorthuizen een man aan met duizenden euro's contant geld op zak. De 34-jarige man uit Beverwijk wordt verdacht van witwassen. De politie kwam de verdachte op het spoor doordat zijn kenteken geregistreerd stond en werd opgepikt door een camera op de Zeumerseweg in Voorthuizen. De man wordt er van verdacht valse merkartikelen te verkopen. De politie legde al eerder beslag op zijn goederen.³¹
- *April 2021.* Op verdenking van fraude met buitenlandse debetkaarten heeft, in het kader van een onderzoek door de FIOD, op 15 april 2021 een doorzoeking plaats in de woning van een 34-jarige man in de gemeente Barneveld. De man wordt verdacht van witwassen en valsheid in geschrifte. Onderzoek toont aan dat de man vermeende valse identiteitsbewijzen gebruikte om in het buitenland debetkaarten aan te schaffen waarmee hij in Nederland grote bedragen aan contant geld opnam. Uit onderzoek van de Belastingdienst is naar voren gekomen dat dit bedrag niet overeenkomt met de opgegeven inkomsten van de verdachte. In de woning zijn digitale gegevens veiliggesteld. Ook werden telefoons en administratie in beslag genomen en is er beslag gelegd op bankrekeningen en onroerend goed.³²
- *Juni 2020.* Een 46-jarige man uit Voorthuizen is samen met drie anderen - op een parkeerplaats - betrapt op het witwassen van crimineel geld. Hij werd gepakt toen hij in Breukelen in een auto zat van waaruit een tas met 145.000 euro werd overhandigd aan een 49-jarige man uit Breukelen. De andere verdachten komen uit Utrecht (38) en Hoef en Haag (28). Bij doorzoeking van een woning

³¹ Bron: *De Stentor*, Man in Voorthuizen opgepakt met duizenden euro's op zak op verdenking van witwassen, 29 mei 2021.

³² Bron: *FIOD Belastingdienst*, Fraude met debetkaarten, doorzoeking in gemeente Barneveld, 15 april 2021, te raadplegen via: <https://www.fiod.nl/fraude-met-debetkaarten-doorzoeking-in-gemeente-barneveld/>

worden onder meer een geladen vuurwapen, pepperspray, 4.700 euro cash en vier dure horloges gevonden.³³

- **Gemeenteambtenaren over risicobranches.** Professionals van de gemeente beoordelen signalen over mogelijke ondermijnende activiteiten te hebben. Daarbij komen branches in beeld, zoals telefoonwinkels, kapperszaken, de autobranche, horecabranche en zorgbranche. Een categorie bedrijven binnen deze branches heeft weinig tot geen klandizie. Respondenten vragen zich in die gevallen af of het kan gaan om een witwasconstructie. Bepaalde bedrijven dienen als verzamellocatie voor groepen mensen die geen gebruik van de bedrijfsactiviteiten. Respondenten hebben vraagtekens bij wat er dan wel gebeurt. Overigens wijzen respondenten op een informatietekort of -opdracht; er zijn signalen en vermoedens maar een goed of voldoende zicht op genoemde risicobranches ontbreekt.
- **Stroperij.** In het buitengebied komt stroperij voor. Dit lijkt een patroon, al dienen we een slag om de arm te houden. Het is een delict dat plaatsheeft op locaties (buitengebied) en tijden (ook de avonduren of nacht) met een lage pakkans. Een casus in Kootwijkerbroek laat zien dat het Openbaar Ministerie vindt dat stropen verweven kan zijn met illegaal wapenbezit, ingebed in een criminele organisatie (zie onderstaande casus).

Tabel 3.9: Mediabericht over stroperij³⁴

Het Openbaar Ministerie eist in december 2020, in hoger beroep, twee jaar cel tegen Mark B. uit Kootwijkerbroek, die als hoofdverdachte wordt gezien in een strafzaak tegen stroperij en illegaal wapenbezit op de Veluwe. Er staan ook nog acht andere mannen terecht in de zaak. Het is dezelfde eis die B. in 2018 tegen zich hoorde. Hij werd destijds ook veroordeeld tot twee jaar cel, waarvan een half jaar voorwaardelijk, maar ging in hoger beroep. B. wordt verdacht van stroperij, illegaal wapenbezit en lidmaatschap van een criminele organisatie. Hij zou vooral in natuurgebied Kootwijk-Loobos illegaal hebben gejaagd. Zonder een geldige jachtakte schoot hij in vier maanden tijd minstens zestig ganzen en andere vogels, wilde zwijnen en een big. Ook werden katten, een roofvogel en een hond slachtoffer. De zaak kwam in 2014 aan het licht toen er een anonieme brief binnenkwam waarin B. beschuldigd werd van stropen. Hij zou het vlees gebruiken bij een jaarlijkse wildbarbecue. B. wordt gezien als de spil in de zaak omdat hij zich ook bezighield met het verwerken van wild dat door anderen illegaal was geschoten. Ook organiseerde hij jachtpartijen voor jachtaktehouders waarin hij zelf mee schoot. Om de strooppartijen te kunnen uitvoeren handelde hij op grote schaal in wapens en had hij zelf ook illegale wapens voor handen. Daarnaast is B. al meerdere keren in aanraking geweest met politie en justitie. Een forse straf is volgens het OM daarom op zijn plaats. De andere acht verdachten in de zaak hoorden voornamelijk taakstraffen tegen zich eisen.

³³ Bron: *RTV Utrecht*, Mislukte witwasdeal: 145.000 euro cash, dure horloges en een geladen vuurwapen, 11 juni 202.

³⁴ Bron: *Algemeen Dagblad*, Stroper in hoger beroep ook cel in, 1 december 2020.

3.6 Afsluiting

Dit hoofdstuk bracht ondermijnende praktijken in kaart. Het volgende hoofdstuk beschrijft vanuit een bestuurskundig perspectief hoe ondermijnende praktijken worden aangepakt.

4. De (gemeentelijke) aanpak van ondermijning

Dit hoofdstuk gaat over de gemeentelijke aanpak van ondermijning. Paragraaf 4.1 presenteert het coalitieakkoord en beschrijft hoe in 2022 en 2023 de gemeentelijke ondermijningsaanpak in een stroomversnelling is gekomen. Paragraaf 4.2 presenteert en analyseert het Integraal Veiligheidsplan 2019-2022. Dat plan blijft van kracht in 2023. Paragraaf 4.3 analyseert de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie. Vervolgens behandelt paragraaf 4.4 specifiek de ondermijningsaanpak, met aandacht voor de interne en externe afstemming die dat vergt. Paragraaf 4.5 gaat over de gemeenteraad.

4.1 De gemeentelijke schaa sprong: politiek-bestuurlijke opgaven (inclusief veiligheid)

4.1.1 Het coalitieakkoord (2022-2026): oog voor veiligheid

Het coalitieakkoord van de gemeente Barneveld (2022-2026) 'Ondernemend, betrouwbaar en zorgzaam' onderstreept dat de gemeentelijke groei gepaard gaat met politiek-bestuurlijke opdrachten. Per 1 januari 2023 telt de gemeente ruim 61.000 inwoners, maar dit zal groeien tot naar verwachting 80.000 tot 85.000 inwoners in 2040. De gemeentelijke groei vraagt veel van de twee klassieke pijlers van het lokaal bestuur: ruimtelijke ordening en het sociale domein. Toch wordt ook veiligheid in het voorwoord genoemd als één van de uitdagingen, naast de financiën, bestaanszekerheid en armoede, klimaat, volksgezondheid en perspectief voor het buitengebied. Over veiligheid vermeldt het voorwoord: "We zien negatieve gevolgen van (overmatig) alcohol- en drugsgebruik en willen dit aanpakken. Speciale aandacht verdient de aanpak van ondermijning, digitale criminaliteit én rijden onder invloed."

De schaa sprong is al enige tijd aan de gang. Het akkoord constateert dat de gemeentelijke organisatie daarmee "geen gelijke tred" heeft gehouden. Dit formuleert een stevige opdracht voor de ambtelijke organisatie: "Bij de geformuleerde visie en ambities voor de gemeente Barneveld hoort een gemeentelijke organisatie, die daar uitvoering aan kan geven, in kwantitatieve en kwalitatieve zin. Wij beseffen dat het nodig is zodanig te investeren dat daardoor de organisatie de komende jaren de bijpassende omslag kan maken." Wat in algemene zin geldt, gaat ook op voor de ambtelijke veiligheidsorganisatie: de groei van het aantal inwoners vergt kwantitatieve en kwalitatieve groei. Onze respondenten zijn zich hiervan bewust. Het is een ontwikkel- en zoekproces om veiligheid een plaats te geven in een groeigemeente.

4.1.2 De ondermijningsaanpak: een impuls in 2022

Op 20 mei 2022 wordt het coalitieakkoord ondertekend. In de maanden erna wordt geconcludeerd dat de gemeentelijke ondermijningsaanpak een impuls vergt, omdat er een aanzienlijk gat bestaat tussen aan de ene kant de beschikbare slagkracht en aan de andere

kant de problematiek (zie hoofdstuk 2 en 3) en de politiek-bestuurlijke ambities. Op 27 mei 2022 wordt, in het kader van de uitwerking van het coalitieakkoord, ambtelijk voorgesteld om – als “budgetbijstelling” in de programmabegroting – de ambtelijke capaciteit voor de ondermijningsaanpak uit te breiden. Tot dat moment is de ondermijningsaanpak een neventaak van de teamleider Veiligheid, Vergunningen en Toezicht (verder: VVT), terwijl deze ambtenaar veel andere taken heeft. Er wordt voorgesteld om de ambtelijke capaciteit met drie fte uit te breiden. Het is belangrijk dat een ambtenaar voltijds de ruimte krijgt om de ondermijningsaanpak gestalte te geven en intern en extern aan te jagen, zo wordt geconcludeerd. Daarnaast wordt bepleit om een gespecialiseerde Buitengewone opsporingsambtenaar (verder: boa) aan te stellen met het taakaccent ondermijning. Tot slot wordt voorgesteld om een procesregisseur zorg en veiligheid te positioneren. In het overleg waar signalen over mogelijke ondermijning worden besproken, komen namelijk personen in beeld waarvoor geldt dat een casus- en persoonsgerichte aanpak noodzakelijk is. Het komt doorgaans neer op een koppeling van straffen en helpen, waarbij sociale interventies een lange adem vergen én alertheid op een mogelijk terugval naar overtredingen of strafbare feiten. Dit vergt professionalisme op het snijvlak van zorg en veiligheid.

Deze gevraagde personele uitbreiding is deels gerealiseerd. Er wordt tijdens ons veldwerk nog een ambtenaar Zorg & Veiligheid gezocht. De ervaren VVT-teamleider, die ondermijning reeds als neventaak had, is per 1 januari 2023 projectleider ondermijning geworden.

Actie staat centraal: beleid volgt

Ongeveer een half jaar na het verschijnen van het Coalitieakkoord start de projectleider ondermijning. Inwerken is niet nodig, want deze professional werkt op 1 januari 2023 namelijk al ongeveer negentien jaar bij de gemeente Barneveld. Hij startte bij de politie: eerst in Amsterdam en later in Barneveld, Wageningen en Ede. Hij kent met andere woorden twee sleutel-organisaties (gemeente en politie), de lokale gewoontes, bedrijven en omstandigheden (in de bovenwereld) en de criminele wereld goed.

Het RIEC constateerde in 2021 dat de gemeente Barneveld de ondermijningsaanpak in de “actiestand” had gezet. Hoe kan dat? De coördinatie van die aanpak was immers slechts een ‘neventaak van de chef’. Dat noopte tot pragmatisme, zo benadrukken respondenten. Twee vragen werden van meet af aan centraal gesteld. Wat gaan we doen en waarom? Problemen en professionals werden aan elkaar gekoppeld, om te komen tot operationele inzet. Het gemeentelijk beleid kon wachten, dat wordt later wel geschreven, was de gedachte. Er wordt operationele actie georganiseerd, zonder Plan van Aanpak Ondermijning, al wordt daaraan gewerkt. Zie paragraaf 4.4 over de manier waarop de operatie gestalte krijgt.

4.2 Het Integraal Veiligheidsplan 2019-2022: veel prioriteiten en activiteiten

Het zogenoemde Integraal Veiligheidsplan 2019-2022 (verder: IVP 2019-2022) is opgesteld door politie, justitie en drie gemeenten: Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel. Dit plan loopt

door tot en met 2023. Het geldende plan benoemt ondermijning voor het eerst als prioriteit. In het *Integraal Gemeentelijk Veiligheidsplan Barneveld (2015-2018)* was dat dat nog niet het geval. Het voorkomen en bestrijden van (overlast vanwege) drank- en drugsgebruik was wel reeds een speerpunt. In dat kader werd melding gemaakt van de aanpak van hennepsteelt. Voorts werd werk gemaakt van de (bovenlokale) aanpak van mensenhandel, waarbij wordt gewezen op prostitutie.

Het IVP 2019-2022 benoemt vier prioriteiten plus 'specifieke aandachtspunten' voor de gemeente Barneveld, namelijk:

- 1. High Impact Crimes.** Dit zijn aangiftedelicten waarbij directe slachtoffers worden gemaakt, zoals woninginbraak. Die delicten daalden in de periode van 2014 tot en met 2018. Toch blijft het voorkomen van woninginbraken een prioriteit, mede omdat de daling achterblijft op die in omliggende gemeenten. Dat komt omdat mobiele daders de A1, A30 en A28 gebruiken om op uitgekozen momenten naar Barneveld te komen, om (met een buit) weer snel te vertrekken. Ook zijn er lokale (groepen van) dieven actief. Bewoners worden betrokken bij preventieve actie, onder meer met zogenoemde WhatsApp-preventiegroepen.

Opmerkingen op basis van ons veldwerk

Tussen 2014 en 2018 daalden de aangiftedelicten, zoals woninginbraken, dus lag een verschuiving richting ondermijning voor de hand. Die verschuiving valt te begrijpen omdat bij drugscriminaliteit (sociale) schade wordt aangericht, onder meer verslaving, milieuschade, de opkomst van criminelen en risico's in het verkeer. De groepen of netwerken die georganiseerd vermogensdelicten plegen, zijn overigens een vorm van georganiseerde misdaad.

- 2. Ondermijning.** Ondermijning wordt in het IVP 2019-2022 opgevat als georganiseerde misdaad. De volgende dossiers worden genoemd: hennepsteelt, drugshandel witwassen, mensenhandel, vastgoedfraude en bedreiging en intimidatie. De lokale betekenis van hennepsteelt en drugshandel wordt onderstreept. Zo wordt gememoreerd dat er in 2018 in Barneveld tien hennepkwekerijen en twee drugslabs zijn aangetroffen, plus twee afvaldumpingen van synthetische drugs. Voorts krijgt de politie "vaker signalen van drugshandel in ons gebied". De zogenoemde ondermijningsbeelden, opgesteld door het RIEC, wijzen op hennepsteelt, productie van synthetische drugs en drugshandel. Die rapporten benoemen ook zorgfraude, uitbuiting van arbeidsmigranten, witwassen en milieucriminaliteit, zoals mestfraude en afvalcriminaliteit.

Het IVP 2019-2022 zet in op drie pijlers: 1.) het versterken van de weerbaarheid van burgers en van ambtenaren; 2.) het versterken van de alertheid onder ambtenaren en bestuurders op mogelijke ondermijnende praktijken ('weerbare overheid'); en 3.) de aanpak van ondermijnende activiteiten. Ten behoeve

van het Uitvoeringsprogramma IVP 2019-2022 worden zeventien min of meer concrete activiteiten genoemd (zie bijlage 5 voor een overzicht).

Opmerkingen op basis van ons veldwerk

Ondermijning is, net als georganiseerde misdaad, een 'breed' verschijnsel, want het omvat tal van fenomenen. Het resulteert in een lange activiteitenlijst. Ambtelijk wordt dit – door de projectleider en zijn belangrijkste interne partners – niet gezien als een verplichtende uitvoeringsopdracht, maar als een kansenstructuur om beleid te koppelen aan lokale problemen die échte prioriteit verdienen en om daartoe capaciteit te organiseren. Binnen de kaders en activiteitenlijst zoeken actiegerichte ambtenaren naar manieren om, op basis van eigen inzicht, maatwerk te leveren. Als één van de zeventien activiteiten wordt genoemd in het IVP 2019-2022: “meer aandacht” voor de veiligheid van bedrijventerreinen en van vakantieparken. De risico's op de 57 vakantieparken krijgen in de uitvoeringspraktijk een hogere status, namelijk als een kernpunt in de gemeentelijke en integrale ondermijningsaanpak. Mede omdat op een categorie parken signalen in beeld komen van illegale huisvesting van arbeidsmigranten, met een risico op arbeidsuitbuiting.

- 3. Aanpak overlast in wijken en buurten.** De subtitel van deze derde prioriteit luidt: “Met een accent op kwetsbare personen (mensen met verward gedrag en risicojongeren), voertuigcriminaliteit en radicalisering.” De toelichting op deze prioriteit heeft vervolgens louter betrekking op twee categorieën kwetsbare personen, namelijk “mensen met verward gedrag” en zogenoemde risico-jongeren, waaronder “(...) jongeren die doorgroeien naar zware, bovenlokale criminele netwerken”. De focus op deze twee categorieën wordt als volgt verantwoord: “Veel incidenten in de woon- en leefomgeving zijn – direct of indirect – gerelateerd aan kwetsbare personen, zoals bijvoorbeeld huiselijk geweld en kindermishandeling”.

Opmerkingen op basis van ons veldwerk

De derde prioriteit is onduidelijk beschreven. Voertuigcriminaliteit en radicalisering staan bijvoorbeeld wel in de subtitel, maar verdwijnen uit beeld bij de verdere toelichting. De beleidsstatus van deze dossiers is onduidelijk. Bovendien zou georganiseerde voertuigcriminaliteit net zo goed een onderdeel kunnen zijn van de ondermijningsaanpak. Sterker, dat is het geval, want integrale controles worden mede gericht op deze branche.³⁵ Voorts plaatst de bovenstaande omschrijving van risico-jongeren voor een groot deel in het kader van de ondermijningsaanpak. Het gaat immers om jongeren en jongvolwassenen die aanhaken (of dreigen aan te haken) bij criminele netwerken in het 'zware' segment.

³⁵ Zie voor een toelichting van Barneveldse burgemeester: https://www.youtube.com/watch?v=RcBsk_Szbho

4. **Cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit.** Er wordt geconstateerd dat cybercrime sterk is toegenomen. Het betreft 'alle' criminaliteit met ICT als doel en/of middel. Er wordt ingezet op bewustwording van het risico hiervan het slachtoffer te worden: onder burgers (inwoners en ondernemers) en binnen de gemeente.

Opmerkingen op basis van ons veldwerk

Bij het veldwerk zijn we niet of nauwelijks gestuit op informatie over daders die in de gemeente Barneveld wonen, al worden er wel slachtoffers gemaakt. De digitale misdaad neemt toe, dus is het verstandig om de alertheid van burgers hiervoor te versterken.

5. **'Specifieke aandachtspunten' voor de gemeente Barneveld.** De vier prioriteiten gelden voor de drie gemeenten in de Veluwe Vallei-Noord. Daarnaast telt het IVP 2019-2022 een gemeente-specifiek hoofdstuk, met lokale thema's. Het gaat wat de gemeente Barneveld betreft om zestien thema's:
- *De inzet van boa's.* De boa's voeren talrijke taken uit, zoals wettelijke taken, parkeertoezicht, controles en handhaving in het kader van de APV, horecatoezicht in de nachtelijke uren en – in het kader van de ondermijningsaanpak – controles van het Digitaal Opkoop Register (verder: DOR). Deze taakgerichtheid wordt gekoppeld aan een gebiedsgerichte inzet van boa's.
 - *Veiligheidsmonitor: projectmatige aanpak van drie grootste ergernissen.* Het betreft: hondenpoep, parkeerproblemen en te hard rijden.
 - *Terrorismebestrijding/radicalisering.* Dit wordt hier genoemd en is dus kennelijk toch geen onderdeel van de derde prioriteit: aanpak overlast in wijken en buurten.
 - *Overvallen.* Het gaat met name om nazorg bij een (schaarse) overval.
 - *Huiselijk geweld en kindermishandeling.* Het IVP geeft een omschrijving van dit verschijnsel.
 - *Prostitutiebeleid.* Bij handhaving van het prostitutiebeleid werkt de gemeente samen met het RIEC en met (het team mensenhandel van) de politie.
 - *De Wet Bestuurlijke Informatie Justitiabelen.* Het gaat om de terugkeer van ex-gedetineerden die ernstige gewelds- en/of zedendelicten hebben gepleegd.
 - *Alcoholwet.* Toezicht en naleving van de Alcoholwet ligt – in het kader van het project FrisValley 3.0 – in handen van opgeleide en door justitie aangewezen boa's.
 - *Keurmerken Veilig Ondernemen Winkelgebieden, Bedrijventerrein en Buitengebieden.* Via publiek-private samenwerking wordt de schade die het bedrijfsleven lijdt door criminaliteit, sociale onveiligheid en brand teruggedrongen.

- *Evenementenbeleid*. Een belangrijke werkwijze bestaat uit vroegtijdig overleg met organisatoren.
- *Horecaconvenant*. Dit gaat om de openbare orde en veiligheid bij het uitgaan.
- *Verkeersveiligheid*. Het gaat hierbij onder meer om preventie van rijden onder invloed.
- *Toezicht op de (drie) treinstations van de Valleilijn*. Toezicht heeft, zo leert de praktijk, “grote toegevoegde waarde” voor het veiligheidsgevoel op de drie stations.
- *Gecoördineerde graffiti-aanpak*. Dit bleek succesvol en wordt voortgezet.
- *Een veilige jaarwisseling*. Er wordt veel vernield en dit vergt een integrale aanpak.
- *Recreatiegebied Zeumeren*. Dit is een drukbezochte toeristische trekpleister en dat vergt toezicht en handhaving.

Opmerkingen op basis van ons veldwerk

De lokale aandachtspunten in de gemeente Barneveld leveren dus een optelsom van activiteiten op, verdeeld over **zestien thema's**. Hier komen er nog veel meer bij, als wordt gekeken naar de operationalisatie van de vier prioriteiten in het zogenoemde Uitvoeringsprogramma voor het jaar 2023. Dat levert maar liefst **77 activiteiten** (zie de tabel in bijlage 5) op voor (onder meer) de gemeente Barneveld die als volgt zijn verdeeld: prioriteit 1a, High Impact Crimes: elf activiteiten; prioriteit 1b, tegengaan van geweld: elf activiteiten; prioriteit 2, Ondernijning: 21 activiteiten; prioriteit 3, Aanpak overlast in wijken en buurten: **26 activiteiten**; prioriteit 4, Cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit: acht activiteiten. In totaal worden dus **93 verplichtende activiteiten of concrete activiteiten** opgesomd. Het is, mede door gedeeltelijke overlap, onmogelijk om door de bomen het bos te zien.

4.3 De ambtelijke veiligheidsorganisatie

4.3.1 Het VVT-team: in ontwikkeling

Het gemeentelijke team Veiligheid, Vergunningen en Toezicht is ondergebracht bij het concern Samenleving. Er is één teamleider (tijdens ons veldwerk een ingehuurd professional), met daarnaast een formatie van 2,89 fte voor openbare orde en veiligheid (verder: OOV). Dit ligt in handen van de zogenoemde beleidsmedewerkers Integrale Veiligheid: we noemen hen verder in dit rapport de OOV-ambtenaren. Er is ook 2,08 fte beschikbaar voor vergunningverlening. Dit is verdeeld over één coördinerend vergunningverlener APV/Evenementen, een vergunningverlener APV/Evenementen en een vergunningverlener Horeca. Het VVT-team beschikt ook over een ervaren (breed inzetbare) jurist (0,6 fte) en over twee procesregisseurs zorg en veiligheid (1,77 fte). Voorts is er binnen

de gemeente Barneveld negen fte beschikbaar voor boa's op domein 1.³⁶ Dat zijn de geüniformeerde boa's ten behoeve van de aanpak van overlast, verloedering en onveiligheid.

Op hoofdlijnen: taakverdeling

Er zijn thans drie OOV-ambtenaren (2,89 fte) beschikbaar voor openbare orde en veiligheid. Eén ambtenaar betreft de projectleider ondermijning. De tweede OOV-ambtenaar richt zich, naast enkele organisatorische taken, met name op digitale criminaliteit en crisisbeheersing. Crisisbeheersing is dus een neventaak van één OOV-ambtenaar. Tot slot omvat de portefeuille van de derde OOV-ambtenaar met name de zogenoemde High Impact Crimes (een prioriteit in het IVP 2019-2022), het beleid ten aanzien van de ongeveer dertig zogenoemde 'drankketen' en beleid wat betreft alcohol- en drugsgebruik. Deze ambtenaar heeft ook een stevig aandeel in het herschrijven van het IVP, inclusief het beleid wat betreft de ondermijningsaanpak. Er wordt tijdens ons veldwerk gewerkt aan een gemeentelijk beleidsstuk over die aanpak. Grote en kleine veiligheidskwesties die zich als het ware opdringen, zeg maar de 'waan van de dag', wordt over drie OOV-ambtenaren verdeeld. Bijvoorbeeld de boerenprotesten en de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne. Zodra een OOV-ambtenaar (inclusief de projectleider ondermijning) stuit op een juridische vraag, is een ervaren juriste beschikbaar binnen het VVT-team.

De vergunningverleners zijn belast met een groot aantal (verschillende) concrete vergunningaanvragen, zoals horecavergunningen, evenementen-vergunningen, standplaatsvergunningen en collectes. De gemeente beschikt niet over een Bibob-coördinator, waardoor het organiseren van de toetsing rust op de schouders van een vergunning-medewerker. Er wordt altijd een Bibob-toets uitgevoerd bij een alcoholwetvergunning, exploitatie van een openbare inrichting en bij een vergunningaanvraag in twee geijkte risicobranches, namelijk speelgelegenheden en een seksinrichting of escortbedrijf. Er kan een toets worden uitgevoerd op andere gebieden, zoals een omgevingsvergunning, bij evenementen, bij een bijschrijving van een leidinggevende op een drank- en horecavergunning of bij een vergunningaanvraag voor een para-commerciële instelling. Tussentijds wordt een Bibob-toets gedaan naar een horecabedrijf bij een overname of wisseling van een leidinggevende.

Naast de bovenstaande taken is 1,77 fte beschikbaar voor twee procesregisseurs. Zij vervullen taken op het terrein van zorg en veiligheid, waarbij zij onder meer zijn belast met 'verwarde personen' en met het jeugdossier. Indien op vakantieparken personen worden aangetroffen die in de knel zitten (bijvoorbeeld vanwege schulden en sociale of psychische problemen), pakken deze procesregisseurs zo'n persoonsgerichte casus op.

³⁶ Deze boa's werken in de openbare ruimte, d.w.z. een publieke ruimte die voor iedereen toegankelijk is, met actief toezicht en handhaving. Boa's openbare ruimte hebben een breed pakket aan bevoegdheden om overlast en kleine ergernissen binnen de openbare ruimte aan te pakken. De oude functies APV controleur, parkeercontroleur, brandweercommandant, gemeentelijke opsporingsambtenaar en controleur openbare ruimte vallen onder het domein Openbare ruimte.

4.3.2 Gemeentelijke veiligheidsorganisatie: prestaties, grenzen en uitdagingen

Het VVT-team levert prestaties, op beleidsdossiers of als de omstandigheden daar om vragen, zoals bij de boerenprotesten, bij piekdrukke in het toeristenseizoen, als er 'stakkers' (b.v. verwarde personen of schuldenaars) worden aangetroffen op een vakantiepark of bij het organiseren van de opvang van Oekraïners. Toch zijn achterstanden ontstaan door de groei van de veiligheidstaak en door de toename van het aantal inwoners en bezoekers. De gemeentelijke veiligheidsorganisatie loopt tegen grenzen aan:

- **De vierdubbele groei van de veiligheidstaak: meer inwoners, meer (politie)taken en complexer.** De gemeentelijke veiligheidsorganisatie is kwetsbaar door een vierdubbele groei van het takenpakket door: 1.) de (doorlopende) taakverschuiving van politie naar gemeente, hetgeen met name voelbaar is binnen de boa-organisatie; 2.) meer gemeentelijke veiligheidstaken ; 3.) meer en meer inwoners en bezoekers, inclusief illegale en niet-geregistreerde bewoners; en 4.) meer complexe problematiek, zoals criminele invloed en praktijken op vakantieparken, georganiseerde drugsproductie, criminele investeringen, meer drugsgebruik (ook in het verkeer) en meer verwarde personen die in de knel raken. Dit is voor vrijwel elke gemeente een uitdaging, maar bij uitstek in Barneveld vanwege de schaa sprong: de forse groei van het aantal inwoners.

- **De lastige positionering van veiligheid in de ambtelijke organisatie.** De positionering van de veiligheidstaak in de ambtelijke organisatie, naast de van oudsher sterke sociale en fysieke pijlers, is een lastige uitdaging. Die positionering vergt een antwoord op de volgende kwetsbaarheden of uitdagingen:
 - De OOV-ambtenaren zijn in de afgelopen jaren fors belast, onder meer door de coronacrisis, door de opvang van vluchtelingen en door de zware taak die de ondermijningsaanpak blijkt te zijn. Er zijn veel meer taken en activiteiten dan OOV-ambtenaren.
 - Veel veiligheidsinspanningen zijn aspect-beleid; dat zijn beleidsinspanningen waarbij op onderdelen medewerking nodig is van interne (en externe) partijen. Deze afstemming vergt tijd en energie, maar ook kwaliteiten, kennis van de ambtelijke organisatie en het vermogen om als het ware 'in te breken' op werkprocessen op andere afdelingen. Inclusief afdelingen die een meer traditionele status hebben dan veiligheid, zoals ruimtelijke ordening of het sociaal domein. Op het ondermijningsdossier lukt het redelijk (goed) om een intern netwerk te benutten. De ambtenaren die dat dossier trekken zijn ervaren krachten die hun weg weten te vinden in het ambtelijk apparaat. Zie echter het volgende punt
 - Op concrete (en belangrijke) dossiers is veiligheid geen sleutelfunctie, ingebed in de ambtelijke organisatie, maar een kwestie die staat of valt bij het

functioneren van sleutelfiguren. Goede prestaties (afgezet tegen de geringe capaciteit) worden geboekt als op spilposities sterke ambtenaren zitten. Thans is dat het geval bij de ondermijningsaanpak, al leunt die aanpak sterk op de schouders van de huidige projectleider. Een AOV-ambtenaar heeft ten behoeve van de ondermijningsaanpak sinds de zomer van 2023, in afstemming met de projectleider, overlegvormen en werkprocessen in kaart gebracht. Het is de uitdaging om de op gang gebrachte actiegerichtheid vast te houden en bij voorkeur verder te ontwikkelen.

- **De boa-organisatie: een krappe bezetting.** De negen boa's dienen continu te kiezen wat ze doen en laten. Dit komt door het aantal inwoners (ruim 61.000), het grote aantal bezoekers, de groei van het inwonertal en het grote oppervlak (176,7 km²), met tien kernen, 57 vakantieparken en vijf bedrijventerreinen. Het werkaanbod van de boa's groeit, onder meer door de toename van de meldingen en omdat de politie steeds meer taken overlaat aan boa's; het is reeds lange tijd de trend dat de politie – door het hele land heen – zich meer richt op kerntaken (Van der Torre e.a., 2007; Bervoets, 2013); wel werken politie en boa's (in Barneveld) samen.

De negen boa's hebben grofweg vier hoofdopdrachten: 1.) het afhandelen van meldingen; 2.) gebiedsgerichte inspanningen en aanwezigheid; 3.) taakspecialisatie (b.v. horeca of ondermijning); en 4.) algemeen toezicht en handhaving. Dit is een breed en zwaar takenpakket, mede omdat boa's ook werken buiten kantooruren, in de weekenden en op de avonden. Bovendien werken boa's vaak in koppels en dienen zij hun beroepsvaardigheden op peil te houden met trainingen en examens. Dit 'drukt' de beschikbare capaciteit en maakt het lastig om voor alle taken en locaties een boa of boa-koppel in te roosteren. De brede boa-taak mondt uit in een lange lijst van meer concrete taken, zoals controle op afval, parkeertoezicht, toezicht bij evenementen en gericht toezicht op tijden en locaties met drukte of overlast. Boa's voeren horecacontroles uit en hebben een aandeel in integrale controles op onder meer vakantieparken of in risicobranches. Boa's krijgen instructies om bepaalde adressen in de gaten te houden, bijvoorbeeld vanwege overlast of illegale bewoning. Als de ogen en oren op straat, hebben boa's een signalerende functie. Die signaalfunctie omvat ondermijning. Eén boa, de "voorman", is aangewezen als ondermijningsspecialist.

De boa-organisatie wordt geconfronteerd met de uitbreiding van het takenpakket en met de groei van de gemeente. Op dit punt valt de situatie te vergelijken met die in de gemeente Ede. Begin 2022 telt die groeigemeente exact 119.986 inwoners, met een boa-organisatie met 30,5 fte (waarvan 27 fte operationeel). Per januari 2023 telt de gemeente Barneveld 61.769 inwoners en een boa-formatie van 9 fte. Per 10.000 inwoners komt dit voor de gemeente Ede neer op 2,5 boa en voor de gemeente Barneveld op 1,5 boa.

4.4 De ondermijningsaanpak: al doende leren

4.4.1 De beleidsbenadering: actie als basis

De ondermijningsaanpak is thans een voltijdsfunctie van een projectleider ondermijning. Hij beschikt over materiekkennis en over een uitgebreid intern en extern netwerk. Dit netwerk hoeft niet te worden opgebouwd ten behoeve van de ondermijningsaanpak; het kan worden benut en geactiveerd.

De ondermijningsaanpak wordt gekenmerkt door pragmatiek en actiegerichtheid. Dit past – zo vertellen de sleutelfiguren bij de ambtelijke ondermijningsaanpak - bij de pioniersfase waarin deze aanpak zich bevindt. Er dient volgens hen te worden gewaakt voor twee valkuilen: 1.) mooie plannen en veel overleg, maar weinig actie en te weinig kennis van wat zich buiten afspeelt; 2.) alleen maar hard rennen en reageren op gebeurtenissen en signalen, zonder beleidsvorming en opbouw van een informatiepositie. De projectleider zoekt een middenweg. Daartoe heeft hij binnen de ambtelijke organisatie een harde kern geformeerd t.b.v. de ondermijningsaanpak. Het betreft, naast de projectleider, een ervaren boa (de “voorman”) met veel lokale kennis en de even ervaren VVT-jurist. Voorts beschikt de gemeente over een voltijds toezichthouder voor de verblijfsrecreatie. Er wordt, mede vanwege de risico's op illegale bewoning en adresfraude, nauw samengewerkt met enkele ambtenaren van Burgerzaken die alertheid tonen bij het signaleren van mogelijke ondermijnende praktijken. Bij die ambtenaren zit kennis en ervaring, opgedaan bij Burgerzaken en deels (bij een ingehuurde professional) bij de politie. Hier komen dan nog eens de goede contacten bij van de projectleider bij politie, RIEC en (ook strategisch) binnen de ambtelijke organisatie.

De consequentie van het bovenstaande is dat de projectleider werkt te midden van een professionele coalitie. Het bestaande beleid (het IVP 2019-2022) biedt weinig houvast bij de ondermijningsaanpak. Er is al doende een beleidstheorie gevormd die in de kern een actietheorie is. Die is niet gericht op 'beleidsoptimalisatie' of op het behalen (afvinken) van in plannen bedachte doelen en inspanningen, maar op bevredigende resultaten en op een leerproces van onderop. Die actietheorie bestaat, zo volgt uit de gespreksronde (de actietheorie is in de praktijk gegroeid), uit de volgende acht elementen:

1. **Interne ambassadeurs.** De projectleider heeft op belangrijke afdelingen contacten opgebouwd met ambtenaren die fungeren als ambassadeur van de ondermijningsaanpak. Veel van die ambassadeurs nemen deel aan het zogenoemde maandelijks Signaloverleg (zie verderop), waar concrete signalen en casus over (mogelijke) ondermijning worden besproken. Het betreft de coördinator van de boa's, een medewerker van de Omgevingsdienst, de VVT-jurist, een BRP-medewerker (omschreven als “straatcontroleur”), de toezichthouder Sociaal Domein, een medewerker van Team Belastingen en een politiemedewerker (gespecialiseerd in ondermijning). De genoemde gemeenteambtenaren zijn op de hoogte van casus en van relevante fenomenen. Ze kunnen daarover in heldere taal spreken, ook met anderen op hun afdeling. Ze verzamelen signalen en kunnen die inbrengen. De

overtuigingskracht schuilt in een eenvoudige taal waarin over concrete casuïstiek wordt gesproken. De projectleider houdt van inhoudelijke gemotiveerde actie; niet van ingewikkelde taal of vage termen en begrippen, zoals 'weerbaarheid'.

2. **Straatinformatie zoeken en benutten.** De projectleider zoekt continu naar straatinformatie over mogelijke ondermijning. De vraag naar dit soort informatie wordt uitgezet onder ambtenaren die op locatie en/of in direct contact met burgers op dergelijke informatie stuiten. Het betreft ambtenaren die op de vakantieparken komen, die panden controleren (vanwege mogelijke illegale bewoning), die burgers inschrijven of uitschrijven in de BRP en die op straat komen: door hun functie (o.a. boa's) of simpelweg doordat ze in de gemeente wonen.

In veel gemeenten worden beleidsstukken of onderzoeksrapporten gemaakt over 'maatschappelijke weerbaarheid' en over 'meldingsbereidheid', met als rode draad dat burgers (inclusief ondernemers) signalen over (mogelijke) ondermijning melden en dat ze criminele verleidingen moeten weerstaan. De projectleider kiest voor een directe benadering, zowel intern (zie punt 1) als extern. Bij een bijeenkomst voor het Keurmerk Veilig Buitengebied werd bijvoorbeeld afgezien van een algemene presentatie over (weerbaarheid tegen) ondermijning. Er werd een ontbijtsessie georganiseerd, in aanwezigheid van de burgemeester en de politiechef, waarbij in concrete taal werd gesproken. De gemeente is ook in gesprek getreden met makelaars. Die directe bejegening zet zoden aan de dijk: door betrokkenheid van autoriteiten als de burgemeester en/of politiechef; dit onderstreept dat het menens is. Of juist *low profile*, als een toezichthouder of boa op locatie gesprekken aanknoopt, bijvoorbeeld met de eigenaar van een vakantiehuisje. De projectleider geeft invulling aan termen waar hij niet zo van houdt (zoals interne weerbaarheid), want in de gemeentelijke organisatie is bekend geraakt dat hij graag straatinformatie (over mogelijke ondermijning) ontvangt.

3. **Van straatinformatie naar actie.** Op basis van verzamelde signalen worden, ongeveer vanaf 2019, controles opgezet. Er wordt onder andere gecontroleerd op vakantieparken (in samenwerking met het project Ariadne), in panden met mogelijke illegale bewoning en op bedrijventerreinen of op bedrijfslocaties (o.a. in de autobranche). Dit wordt met behulp van de harde kern georganiseerd. De projectleider "organiseert de mensen", de VVT-jurist maakt duidelijk welke bevoegdheden benut kunnen worden en de projectleider stuurt de ambtelijke en mogelijk juridische nasleep aan. Bij het opzetten van controles is gebruikgemaakt van steun en advies van het districtelijk ondermijningsprogramma Samen Weerbaar.
4. **Actie en casuïstiek creëren urgentiegevoel.** Er is binnen de gemeentelijke organisatie (in de ambtelijke top en bestuurlijk) van lieverlee een urgentiegevoel ontstaan omtrent de aanpak van ondermijning. Dit kwam door de zwaarte van de signalen,

maar ook doordat bij controles daadwerkelijk misstanden werden aangetroffen. Bijvoorbeeld illegale bewoning, illegale prostitutie, drugsafval of verloedering en criminalisering van verschillende vakantieparken. Verschillende concrete casus bleken een *eyeopener* te zijn, namelijk: een grondaankoop (bij de gemeente) door een man die elders in het land bleek te zijn aangehouden op verdenking van witwassen; seksuele uitbuiting (van twee meisjes uit Hongarije); een grote partij drugsafval op een terrein dat door de gemeente werd verhuurd; en erbarmelijke huisvesting van migranten die onder andere in de horeca werkten en waarschijnlijk werden uitgebuit.

5. **Actie levert informatie op.** De gedachte is dat actie leidt tot een informatiepositie die langzaam maar gestaag beter wordt. Controles en directe contacten (met bewoners en ondernemers) laten zien wat er speelt in de gemeente. De actie die wordt ondernomen levert intern een goed verhaal op waarom ambtenaren moeten melden en waarop ze dienen te letten. De motivatie om intern zaken te melden neemt bovendien toe als duidelijk wordt dat daadwerkelijk actie wordt ondernomen.
6. **Het netwerk al doende uitbouwen.** De projectleider bouwt al doende een netwerk op. Hij startte met het intensiever benutten van bestaande interne en externe contacten, maar dit wordt uitgebreid. Bij de controle van vakantieparken wordt samengewerkt met (toezichthouders van) het project Ariadne. Naar aanleiding van (berichtgeving over) een controle waarbij vermoedelijk arbeidsuitbuiting werd aangetroffen, zocht de Arbeidsinspectie contact met de gemeente Barneveld. De (harde kern rondom de) projectleider benut bestaande contacten met inwoners en ondernemers. Dit levert de nodige signalen op. Op enkele uitgekozen momenten (zoals een bijeenkomst met ondernemers) waarop ondermijning is besproken, is de aanwezigheid van de burgemeester benut om de relevantie te onderstrepen.
7. **Van casus en controles naar interventietactiek.** Het gevaar van controles en concrete casuïstiek is dat dit veel ambtelijk werk met zich meebrengt, terwijl het externe effect tegenvalt. Informatie over (mogelijke) strafbare feiten en/of over overtredingen worden benut om (rechts)personen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Dit gebeurt bijvoorbeeld met eigenaren van vakantieparken waar misstanden zijn aangetroffen of met uitzendbureaus die bijvoorbeeld (lijken te) verhinderen dat arbeidsmigranten zich inschrijven in de BRP.
8. **Interne trainingen: geen doel op zich.** Er is in het eerste kwartaal van 2023 een serie van acht trainingen verzorgd over (het herkennen, melden aan aanpakken van) ondermijning. Het betrof trainingen voor het Team Belastingen, buitendienst-medewerkers, Burgerzaken, Team Communicatie, Team Participatie, het VVT-team en de boa's. Tot slot is er ook een training gegeven aan het college van burgemeester

en wethouders. Dit was geen doel op zich, want het was steeds de bedoeling teams of afdelingen aan te laten haken bij de aanpak, het intern netwerk uit te breiden, in simpele taal duidelijk te maken waar het om gaat en om urgentiebesef te kweken. Bovendien werd duidelijk bij wie eventuele meldingen terechtkomen. Dat werkt beter dan (alleen) een mailadres of meldpunt ondermijning, al werden de trainingen benut om zo'n (recent ingericht) meldpunt te introduceren.

Er worden ten behoeve van de gemeentelijke aanpak van ondermijning verschillende overlegvormen benut. Daarin gaat het om de vraag hoe acties verlopen en tot welke actie kan worden overgegaan. Het overleg wordt benut om het interne en externe netwerk te onderhouden en om de aanpak aan te jagen (zie sub-paragraaf 4.4.2).

4.4.2 Vanuit netwerken: werken aan gedoseerde integraliteit

De ondermijningsaanpak vergt intern-gemeentelijke en externe integraliteit. Daarbij bestaat het gevaar dat te veel tijd wordt gestopt in samenwerking (integraliteit) en overleg, al wordt in Barneveld gewaakt over de actiegerichtheid. Voor de ondermijningsaanpak zijn drie integrale overlegvormen belangrijk:

- 1) **De Stuurgroep Ondermijning.** Dit is een wekelijks overleg op gemeenteniveau, met als deelnemers de projectleider ondermijning, de boa-coördinator, een medewerker van Burgerzaken en de Operationeel Expert Ondermijning van de politie. De agenda wordt verzorgd door de projectleider. Op basis van beschikbare informatie is een lijst gemaakt van zaken. Tijdens het veldwerk gaat het om 23 casus. De projectleider ondermijning bundelt alle signalen in een Excel-lijst. Hij verrijkt de zaken vervolgens met open bronnen die hij intern verzamelt (o.a. BRP), bij het kadaster, bij de Kamer van Koophandel, met een zoekslag via Google en met behulp van data van Graydon. Voor zover signalen binnenkomen via Meld Misdad Anoniem worden deze (eerst) met de politie besproken.

Er kwamen altijd al signalen binnen van Burgerzaken en de Omgevingsdienst, maar vandaag de dag ook van boa's en van professionals die (ook) op de vakantieparken komen. Ook uitgevoerde controles leveren (nieuwe) signalen op. Telkens wordt gezocht naar maatwerk; wat is passende actie in dit geval? Er worden controles opgezet vanwege risico's, bijvoorbeeld op een vakantiepark of in de autobranche (risico-gestuurd). Ook concrete signalen kunnen een reden zijn om een controle op te zetten (signaal-gestuurd). Er is ook een lijst gemaakt van ongeveer zeventig panden waar arbeidsmigranten worden gehuisvest. Op basis van deze lijst wordt een shortlist gemaakt en worden controles uitgevoerd.

In deze Stuurgroep krijgt de beschreven actietheorie gestalte en wordt deze doorontwikkeld. Per casus wordt een informatierapport ingevuld, met algemene gegevens, een omschrijving van de kwestie en nadere informatie over objecten of betrokken (rechts)personen. De voortgang wordt bewaakt. Als de politie een zogenoemde bestuurlijke rapportage opstelt - bijvoorbeeld over een drugsvondst, de

vondst van illegaal vuurwerk of drugshandel - wordt dit naar de projectleider gestuurd en naar de VVT-jurist. De jurist neemt de bestuursrechtelijke afhandeling ter hand. Zie tabel 4.1 voor relevante bestuursrechtelijke sancties van 2018 tot en met 20 maart 2023. De projectleider beziet of er omtrent de in de politierapportage genoemde (rechts)personen of panden meer informatie bekend is die mogelijk noopt tot aanvullende actie.

- 2) **Het Signalenoverleg.** Dit bestaat in deze vorm sinds januari 2023, al is het een doorstart van een al langer bestaand gemeentelijk overleg. Er wordt maandelijks overlegd door de harde kern van de ondermijningsaanpak (de projectleider, de boacoördinator, de VVT-jurist en Burgerzaken), plus een medewerker van de Omgevingsdienst, een Toezichthouder van het Sociaal Domein en een medewerker van Team Belastingen. Dit is een overleg om de gemeentelijke integraliteit van de ondermijningsaanpak te bevorderen. Dit gebeurt gedoseerd, want het ligt voor de hand dat er in de toekomst meer ambtenaren / afdelingen aansluiten; vast of op afroep.

De huidige deelnemers zijn vaste deelnemers; de projectleider beschouwt ze als ambassadeurs van de ondermijningsaanpak in het ambtelijk apparaat. In de oude overlegvorm kon een afdeling kiezen wie ze stuurde, hetgeen resulteerde in personele wisselingen en afwezigheid. De projectleider heeft mensen gezocht en benaderd, waardoor er inhoudelijke betrokkenheid bestaat. Deze organisatorische positionering is in deze (pioniers)fase belangrijker dan de prestaties die reeds worden geboekt. Interne steun gaat vooraf aan externe prestaties. De acht interne trainingen passen bij de interne netwerkvorming ten behoeve van de ondermijningsaanpak.

- 3) **De Regiegroep Ondermijning.** Dit is een tweemaandelijks overleg tussen OOV-ambtenaren (met ondermijning in de portefeuille) van de gemeenten Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel, het RIEC en de Operationeel Expert Ondermijning van de politie. Hier worden gemeentegrensoverschrijdende acties of casus besproken en wordt de aanpak afgestemd. Ook wordt bezien of er casuïstiek is die zwaar genoeg en geschikt is ten behoeve van een RIEC-aanpak. Indien een casus vanuit RIECverband wordt opgepakt, wordt relevante (ook vertrouwelijke) informatie verzameld onder RIEC-partners. Ook wordt een analyse gemaakt en worden interventievoorstellen gedaan. Er zijn tot op heden echter weinig RIEC-casus opgezet en afgerond met een interventie: "Ik denk dat je ze op één hand kan tellen". Bij een casus lukte het om op te treden tegen een *Outlaw Motorcycle Gang* (OMG), waarna die uit de gemeente Barneveld vertrok. Verder wordt afgetast wat geschikte RIEC-casus kunnen zijn. Respondenten opperen mogelijke RIEC-casus.

Deze overlegvormen zijn de ambtelijke voorportalen en uitvoeringsnetwerken ten behoeve van het driehoeksoverleg (het overleg tussen politiechef, gebiedsofficier van justitie en drie burgemeesters (Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel), aangevuld met het RIEC. Mede op

basis van het Ondernijingsbeeld van het RIEC geeft de driehoek prioriteit aan de gezamenlijke aanpak van ondernijning. De politie beschikt daartoe, in het basisteam, over lokale recherche (10 fte in het basisteam; het betreft basispolitie mensen) en stelt daarnaast specialisten beschikbaar ten behoeve van onder meer de gemeentelijke stuurgroep ondernijning.

Bestuurlijke rapportages die de politie aanlevert - bijvoorbeeld over drugsproductie, drugshandel, een drugsvondst of het aantreffen van illegaal vuurwerk - worden in het gemeentelijke ondernijningsoverleg besproken. De werkwijze die de gemeente Barneveld hanteert is - in maart 2021 - door de driehoek omarmd, als model voor de drie gemeenten in het basisteam. Die werkwijze telt vijf stappen, namelijk: 1.) Constatie van een overtreding; 2.) Bestuurlijke rapportage van de politie en/of omgevingsdienst; 3.) Eigenaar/verhuurder wordt aangeschreven en kan een zienswijze indienen; 4.) Uitvoering van een bestuurlijke maatregel (waarschuwing of sluiting); en 5.) Na beëindiging wordt het pand/woning weer vrijgegeven. Pandeigenaren of verhuurders worden uitgenodigd voor een 'zienswijze gesprek' en worden tevens gewezen op mogelijkheden om oneigenlijk gebruik van een pand/woning te voorkomen.

Tabel 4.1 geeft een overzicht van bestuursrechtelijke sancties tussen 2018 en 20 maart 2023. Het betreft in totaal 90 sancties, met inbrekerswerktuigen (35) en drugshandel en -productie (26) als meest voorkomende fenomenen.

Tabel 4.1: Overzicht (belangrijkste) bestuursrechtelijke sancties 2018 tot en met 20 maart 2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023 tot 20/3	Totaal
LOD handel hard en softdrugs	-	3	1	1	3	2	10
Hennep Sluiting	5	3	2	2	-	-	12
LOD	1	1	1	-	-	-	3
Waarschuwing	-	-	-	-	-	1	1
Prostitutie	-	2	1	-	-	-	3
Inbrekerswerktuigen LOD	9	7	10	4	3	2	35
Waarschuwing					2	-	2
Opiumwet overig (voorbereidingshandelingen/harddrugs) LOD	-	2	-	1	-	-	3
Idem waarschuwing	-	1	-	-	1	-	2
Geen opkopersregister waarschuwing	-	-	-	-	1	-	1
Bestuurlijke Boete (horeca)	4	4	1	-	1	-	10
Illegaal vuurwerk waarschuwing en aanschrijving	-	-	-	1	5	2	8
Totaal	19	23	16	9	16	7	90

Grenzen aan de integrale aanpak

Langs de lijnen van de ontwikkelde actietheorie en via de interne en externe netwerken worden prestaties geboekt, al loopt de ondermijningsaanpak ook tegen grenzen en kwetsbaarheden aan. Het betreft:

- **Sleutelfiguren die wegvallen en de bredere taak om het VVT-team te laten groeien.** Er zijn en worden werkwijzen opgebouwd, al neemt dat niet weg dat bij de ondermijningsaanpak veel staat of valt met het handelen van twee of drie ervaren ambtenaren, in het bijzonder de projectleider ondermijning die bijna met pensioen gaat. Binnen afzienbare tijd zal de aanpak bij andere sleutelfiguren in het VVT-team moeten worden ondergebracht. Dat valt niet mee omdat de ambtelijke veiligheidsorganisatie een stevige kwantitatieve en kwalitatieve groei door zal moeten maken vanwege de schaa sprong van de gemeente en door de toenemende omvang en complexiteit van gemeentelijke veiligheidstaak. Dit laatste laat zich bij uitstek voelen op het ondermijningsdossier.
- **Pragmatische actie: nuttig, maar los van analyse en beleid.** Thans bevindt de ondermijningsaanpak zich in een pioniersfase en wordt geleund op pragmatische actie, gebaseerd op verzamelde straatinformatie (signalen). Voor nu helpt dit uitstekend om de aanpak los te trekken, intern (verder) te agenderen en praktische werkwijzen neer te zetten. In de komende jaren zal – binnen de gemeente – meer behoefte zijn aan analyse; om signalen te analyseren, bij meer diepgravende Bibob-toetsing (zie verderop) en ter voorbereiding op controleacties.
- **Tweesnijdend zwaard: informatie ‘halen’ legt claim op ambtelijke capaciteit.** Bij de huidige ondermijningsaanpak wordt meer en meer informatie opgehaald; bij ambtenaren, bij controles en in direct contact met burgers en ondernemers. Dit is een pluspunt, want menig gemeente wacht met actie totdat informatie naar ze toe wordt gebracht. Het resulteert in lijsten met signalen/casus, met geprioriteerde vakantieparken en van panden waar arbeidsmigranten wonen. Dit legt een claim op de ambtelijke capaciteit en de ambtelijk (veiligheids-)organisatie is nog niet klaar voor een flinke hoeveelheid extra en complex werk. Dit is de informatie-paradox: meer informatie is gewenst en nodig, maar informatiestromen laten zich lastig begrenzen en verwerken. Juist bij ondermijning, omdat veel misdaad thans waarschijnlijk is afgeschermd en informatie naar boven komt bij de in gang gezette actie.
- **Agendering van ondermijning: deels schoorvoetend.** De intra-gemeentelijke agendering van ondermijning krijgt gestalte en met diverse teams of afdelingen wordt samengewerkt. Toch is de agendering pril en nog in volle gang. Tot voor kort zag de ‘harde sector’ geen noodzaak om alert te zijn op mogelijk ondermijnende

intenties van private partijen en om achtergrond-onderzoek te doen (zo mogelijk met Bibob-toetsing). Casuïstiek heeft laten zien dat verdachte of criminele invloeden of praktijken wel degelijk voorkomen, ook in de gemeente Barneveld. Dit heeft ambtelijke ogen geopend, maar daarmee is de ondernemersgerichte ambtelijke stijl niet meteen gecorrigeerd.

- **Vakantieparken: een permanente opdracht.** De ondermijningsaanpak van vakantieparken zal een permanente opdracht blijken te zijn: door het hoge aantal, door een behoorlijk aantal parken in verval (zonder recreatiefunctie) en omdat het risico op ondermijning (bijvoorbeeld witwassen) niet beperkt blijft tot het onderste segment van de branche. Dit is een forse werklust en dat zal andere beleidsinspanningen – ook bij de ondermijningsaanpak – onder druk zetten.
- **Bibob-beleid en -toetsing: een wereld te winnen.** Het Bibob-beleid wordt tijdens ons veldwerk geherformuleerd; volgens respondenten valt er een wereld te winnen. De toepassing van Bibob-toetsen blijft in de praktijk vrijwel volledig beperkt tot de geijkte risicobranches waar altijd wordt getoetst, zoals de horeca, speelgelegenheden en de seksbranche. In de praktijk wordt voornamelijk getoetst in de horecasector; het betreft enkele tientallen toetsen per jaar. Er is binnen het VVT-team (of elders in de organisatie) geen Bibob-coördinator beschikbaar. Bibob-toetsing is mogelijk op andere terreinen en respondenten pleiten voor aanstelling van een Bibob-coördinator. Ook wordt geopperd om, waar mogelijk, Bibob-toetsen uit te voeren in de zorgsector. Er is een lange weg te gaan om gestalte te geven aan (en effecten te bereiken met) Bibob-toetsing buiten de horecasector.
- **Ondermijning: blinde vlekken.** Er zijn blinde vlekken wat betreft de informatie en aanpak van ondermijning. Er is geen scherp zicht op de jeugdproblematiek, inclusief drugsgebruik en de drugsverkoop door en aan jongeren. Het jongerenwerk en het sociaal domein staan op afstand van de ondermijningsaanpak. Er is zicht op de ‘onderkant’ van de vakantieparken, terwijl de signalering en aanpak van mogelijke verdachte of criminele investeringen in andere parken in de kinderschoenen staat. Dit geldt in zekere zin ook voor zorgfraude, al wordt dat wel gesignaleerd.

4.5 De lokale politiek: steun voor veiligheidsbeleid

De zes raadsleden, van vijf fracties, waarmee we een (groeps-)gesprek hebben gevoerd constateren dat al sinds het begin van deze eeuw de burgemeesters oog hebben voor onveiligheid en veiligheidsbeleid. Dat geldt ook voor de onlangs (in februari 2023) benoemde burgemeester. Aanvankelijk ging het vooral om zaken als overlast en aangiftedelicten, maar sinds een klein decennium staat ook de georganiseerde misdaad op het politiek-bestuurlijke netvlies en in de veiligheidsplannen. Vandaag de dag wordt daartoe de term ondermijning

gebruikt. Er bestaat politieke steun voor de manier waarop de burgemeester gestalte geeft aan het veiligheidsbeleid. Dit stemt overeen met het gangbare beeld in de literatuur (Zie Van der Torre-Eilert e.a., 2010), net als de constatering – in het gesprek – dat de raad op hoofdlijnen steun verleent aan plannen die zijn opgesteld, in de gemeentelijke lijn of in samenspel tussen gemeente, buurgemeenten, politie en justitie. Het gaat om om politieke legitimering voor de beleidslijnen die worden ingezet of doorgezet (vgl. Van der Torre e.a., 2015). Dit geldt bijvoorbeeld voor het belangrijkste document, namelijk het Integraal Veiligheidsbeleid 2019-2022. Er bestaat politieke steun voor de prioriteiten, waaronder ondermijning. Dit plan werd behandeld en kreeg politieke steun in de commissievergadering d.d. 19 februari 2019. Die steun wordt, zo blijkt uit het gesprek, niet alleen of zozeer verleend aan het papieren plan. Er bestaat namelijk vertrouwen in burgemeester, politie én de ambtenaren die de kar trekken. De energieke houding wordt gezien en gewaardeerd. De steun voor dit en andere plannen wordt niet verdiend in het politieke debat, maar op andere momenten. In Presidium-vergaderingen worden raadsleden op de hoogte gesteld van gebeurtenissen en de politie geeft jaarlijks een presentatie in de raad, waarbij ook wordt ingegaan op ondermijning. De raad heeft al met al het gevoel te worden geïnformeerd en dat ze zo nodig wordt bijgepraat. Al doende hebben raadsleden gemerkt dat het ambtelijke team, met de huidige projectleider ondermijning als sleutelfiguur, de wind er onder heeft.

De raad heeft oog voor de belasting door de gemeentelijke schaa sprong en voor de taakuitbreiding van ambtenaren op het veiligheidsdomein en op het snijvlak tussen zorg en veiligheid. Ze wijzen onder meer op drugsgebruik, drugshandel, drugsproductie, rijden onder invloed, huisvesting van arbeidsmigranten en illegale bewoning of verval op vakantieparken. Die inschatting ligt ten grondslag aan de politieke steun, kort na de vorming van de huidige coalitie (in 2022), voor de uitbreiding van de VVT-formatie met drie fte, waaronder twee formatieplaatsen specifiek voor de ondermijningsaanpak: de projectleider ondermijning (OOV-formatie) en een boa. Daarnaast werd een formatieplaats gefinancierd voor Zorg & Veiligheid.

Recent, en in feite nadat onze dataverzameling was gestopt, is op 12 september 2023 een informatieve raadsbijeenkomst belegd over het Integraal Veiligheidsplan 2024-2027. Het is de bedoeling dat dit plan wordt vastgesteld in december 2023. Ondermijnende criminaliteit is prioriteit 1, met aandacht voor vier thema's: drugshandel en -productie; preventie van ondermijning in het buitengebied; mensenhandel ("uitbuiting"); en preventie van zorgfraude. Andere prioriteiten zijn digitale weerbaarheid en zorg en veiligheid, inclusief het terugdringen van middelengebruik. Wat ondermijning betreft betekent dit dat in de kern wordt doorgegaan op de ingeslagen weg.

In het groepsgesprek met de raadsleden werd een aandachtspunt benoemd. De actiegerichtheid bij de ondermijningsaanpak wordt door raadsleden gewaardeerd en leunt thans op sterke persoonlijkheden. Dat wijst op het belang van teamontwikkeling en personeelsbeleid, zodat de uitvoering van ondermijning als prioriteit in de toekomst wordt ingebed (geborgd) in de gemeentelijke organisatie. De gerealiseerde formatie-uitbreiding is

wat dat betreft vooruitgang, al dient alleen al vanwege de schaalsprong de vinger aan de pols te worden gehouden.

4.6 Afsluiting

De bestuurskundige onderzoeksbevindingen die in dit hoofdstuk zijn gepresenteerd, worden – op basis van de onderzoeksvragen - samengevat in het volgende hoofdstuk. In bijlage 1 worden de bevindingen beknopt geordend op basis van de zes pijlers van het normenkader.

5. In antwoord op de onderzoeksvragen

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de onderzoeksvragen. Daartoe worden eerst twee criminologische vragen beantwoord en vervolgens tien bestuurskundige vragen. Met de beantwoording van de vragen wordt inzicht verschaft in de doeltreffendheid van de ondermijningsaanpak door de gemeente Barneveld, in samenwerking met partners.³⁷

5.1 Criminologische vragen

Deze paragraaf beantwoordt de criminologische vragen:

- *Wat zijn belangrijke criminele gelegenheidsstructuren in de gemeente Barneveld?*
- *Welke vormen van ondermijnende criminele praktijken doen zich voor in de gemeente Barneveld? Wat kan worden gezegd over de maatschappelijke effecten en over de locaties en branches die het betreft?*

Over de criminele gelegenheidsstructuren trekken we de volgende bevindingen:

- Situationele factoren. De centrale ligging, langs de A1 en A28 en als het ware op de Veluwe, is economisch en sociaal aantrekkelijk, al plaatst het de gemeente ook in de omgeving (en invloedssfeer) van criminele drugsmarkten en -netwerken in de gemeenten Amersfoort en Nijkerk, in Veenendaal, Ede en Arnhem en in het gebied in en rondom Harderwijk, Ermelo en Zeewolde. De goede bereikbaarheid en de economische infrastructuur met bedrijven en bedrijventerreinen (kunnen) worden gebruikt bij drugscriminaliteit. Er verblijven - vanwege toerisme en arbeidsmigratie - veel meer mensen in de uitgestrekte gemeente (een oppervlakte van 177 km²) met 57 vakantieparken dan het inwonertal doet vermoeden; toch zijn de politiesterkte en de gemeentebegroting in belangrijke mate gebaseerd op het aantal inwoners.
- Sociaaleconomische factoren. De lokale economie is vitaal. Dit is enerzijds een rem op criminaliteit (volop legale kansen), maar levert anderzijds criminele kansen op: er is veel vraag naar goedkope arbeid en daardoor een behoefte om arbeidsmigranten te huisvesten; er is een hoge vestigingsgraad van verschillende risicobranches (o.a. bouwnijverheid, goederenvervoer over de weg en handel in en verhuur van onroerend goed); en de 57 vakantieparken leveren risico's op wat betreft verval, illegale bewoning of verdachte investeringen.
- Culturele factoren. In vriendengroepen (met tieners) wordt alcoholgebruik gecombineerd met drugsgebruik. Sociale media brengen drugs en drugsdealers dichtbij. Door het drugsgebruik en door het besteedbare geld van (werkende) jongeren en jongvolwassenen is de drugsmarkt in de gemeente Barneveld interessant voor dealers. Wie hard werkt, heeft status. Bedrijven en burgers dienen bij voorkeur geen 'last' te hebben van de overheid. De consequentie van deze gedachte is dat niet

³⁷ Bijlage 1 ordent de onderzoeksbevindingen op basis van het gehanteerde normenkader.

snel tips worden verstrekt over overtredingen of strafbare feiten. Tot slot bestaat er een waardenconflict, in die zin dat veel bewoners (zeker agrariërs) de overheid niet vertrouwen. Dit kan een rechtvaardiging worden voor regelovertreding of strafbare feiten.

Over ondermijnende praktijken constateren we het volgende:

- Drugshandel. Drugshandelaren werken klantgericht (bezorging) en verkopen populaire drugssoorten, waarbij respondenten met name wijzen op het gebruik van designerdrugs, naast meer traditionele drugs als cocaïne. Dealers profiteren van de lage pakkans en het beschikbare contante geld in de gemeente Barneveld. Respondenten denken dat dealers vaker van buitenaf komen dan uit de gemeente; er wordt onder andere gewezen op dealers uit de gemeente Nijkerk.
- Rijden onder invloed (van drugs/geneesmiddelen). Dit komt veel voor (314 politieregistraties tussen 2018 en 2022) en is daarmee een belangrijk maatschappelijk verkeers-, gedrag- en drugsprobleem.
- Drugsproductie. De professionaliteit en *know how* zijn aanwezig binnen lokale en regionale criminele netwerken; vooral voor hennepsteelt en in mindere mate voor de productie van synthetische drugs. Er zijn door de jaren heen de nodige hennepkwekerijen en drugslabs aangetroffen; ook is drugsafval gedumpt. Er komen bovenlokale netwerken in beeld. Ook liften criminelen bij productie e.o. handel mee op de legale economie; het wegvervoer, bedrijfspanden, het buitengebied en bedrijfsprocessen wordt benut.
- Vastgoed: De gemeente telt relatief veel vastgoedeigenaren (natuurlijke personen) met drie tot vijf, of meer dan vijf, verblijfsobjecten. Ook zijn in de gemeente Barneveld meer vastgoedeigenaren (natuurlijke personen) in tien jaar tijd veroordeeld (namelijk 3,9 procent) dan gemiddeld in Gelderland (2,7 procent) of Nederland (3.1 procent). Bronnen wijzen op een relatief hoog risico op verdachte transacties van personen met minimaal twee woningen naast de hoofdwooning. Er wordt onder meer geïnvesteerd in woningen die worden verhuurd, terwijl er illegaal wordt gewoond, onder meer door arbeidsmigranten.
- Misstanden of uitbuiting: Er zijn casus waarbij illegale prostitutie is geconstateerd en bij een controle werden werknemers aangetroffen onder erbarmelijke omstandigheden. Onze interviewronde levert de nodige informatie op over overtredingen wat betreft de woonsituatie van arbeidsmigranten (continu verplaatsen, sobere woningen en niet inschrijven in het BRP); over de werksituatie is weinig bekend.
- Illegaal vuurwerk: Dit is een terugkerend (seizoensgebonden) handelspatroon.
- Zorgfraude. Respondenten constateren dat ze steeds meer signalen van vermoedelijke zorgfraude zien, nadat aanvankelijk werd gedacht dat het een Randstedelijk fenomeen was.

5.2 Bestuurskundige vragen

5.2.1 *Beleidstheorie*

Deze paragraaf beantwoordt bestuurskundige vragen. Daartoe wordt in de eerste plaats een antwoord geformuleerd op de vraag over het idee of de gedachte achter de ondermijningsaanpak, dus de **beleidstheorie**: *Wat is de beleidstheorie bij de gemeentelijke en integrale aanpak van ondermijning? Welke doelen zijn geformuleerd en op welke verschijningsvormen van ondermijning is dit gericht?*

- Het coalitieakkoord 2022-2026 agendeert ondermijning en de schaalessprong van de gemeente; gecombineerd resulteert dit in budget voor capaciteitsuitbreiding ten behoeve van veiligheidsbeleid, inclusief de gemeentelijke ondermijningsaanpak. Het aanjagen van die aanpak wordt een voltijdstaak van een (ervaren) projectleider.
- Het IVP en het daarop gebaseerde uitvoeringsprogramma bevatten een opstelsom van tamelijke losse activiteiten. Een beleidstheorie valt op papier niet te ontdekken. Er is dus geen door de gemeenteraad vastgesteld beleidsdocument.
- Er komt een beleidstheorie van de grond die in de kern een actietheorie is, gericht op het boeken van bevredigende resultaten en op het lostrekken van actie, informatie en een leerproces van onderop. Beleidsdocumenten en de daarin opgenomen doelen en activiteiten spelen nauwelijks een rol. De actie is innovatief en loopt vooruit op de (vierjaarlijkse) beleidscyclus. De belangrijkste elementen van de actietheorie zijn ontstaan in de praktijk en komen dus niet uit theorieboeken of beleidsplannen. Het gaat om de volgende elementen: **1.)** de projectleider bouwt een intern netwerk op met ambassadeurs op alle belangrijke afdelingen (die deelnemen aan periodiek overleg); **2.)** in dit interne en externe netwerk wordt gezocht naar straatinformatie over ondermijning, als opstap naar actie (zoals controles); **3.)** actie levert meer informatie, casus en dossiers op, waarmee (intern) een urgentiegevoel wordt gecreëerd; **4.)** al doende wordt het netwerk uitgebouwd; **5.)** op basis van casuïstiek wordt een interventietactiek ontwikkeld, bijvoorbeeld ten aanzien van vakantieparken.

5.2.2 *Beleid, uitvoeringsorganisatie en effectiviteit*

Er zijn ook vragen geformuleerd over **beleid, uitvoeringsorganisatie en effectiviteit**. Het betreft de volgende drie vragen:

- *In welke mate heeft de ondermijningsaanpak geresulteerd in (ambtelijke en bestuurlijke) weerbaarheid tegen ondermijning?*
- *Wat kan worden gezegd over de effecten van de ondermijningsaanpak?*
- *Welke instrumenten benut de gemeente (met partners) in het kader van de ondermijningsaanpak en hoe is de bestuurlijke en ambtelijke organisatie daartoe ingericht?*

Bij de beantwoording van deze vragen over deze thema's gaan we in op kansen, knelpunten en dilemma's.

In het zogenoemde Integraal Veiligheidsplan 2019-2022 kreeg de ondermijningsaanpak voor het eerst prioriteit. Ondermijning is de hoofdtaak van één (zeer) ervaren OOV-ambtenaar die sinds 1 januari 2023 is aangesteld als projectleider ondermijning; tot die tijd had hij, als teamleider Veiligheid, Vergunningen en Toezicht, ondermijning in portefeuille als deeltijd-taak. De projectleider jaagt de ondermijningsaanpak aan met en vanuit een harde kern, namelijk de boa-voorman, een toezichthouder verblijfsrecreatie, medewerkers van burgerzaken, een juriste en enkele politiemensen. Met een energieke en - op concrete informatie gebaseerde - actiegerichte stijl zijn op belangrijke afdelingen contacten opgebouwd met ambtenaren die fungeren als ambassadeur van de ondermijningsaanpak. Er wordt in een eenvoudige taal over concrete casuïstiek gesproken. Dit is overtuigend, wijst op concrete ondermijning en opent ambtelijke ogen, ook in de ambtelijke top en bij activiteiten waarbij de alertheid op ondermijning tot voor kort ontbrak.

Andere of meer concrete bevindingen wat deze vragen betreft zijn:

- Verschillende van gemeentelijke ondermijnings-ambassadeurs nemen deel aan het zogenoemde maandelijkse Signalenoverleg, waar concrete signalen en casus over (mogelijke) ondermijning worden besproken. De ambassadeurs verzamelen signalen en kunnen die inbrengen. Concrete casus worden besproken in de wekelijkse Stuurgroep Ondermijning.
- Er is in het eerste kwartaal van 2023 een serie van acht trainingen verzorgd over ondermijning, op verschillende teams en er is ook een training gegeven aan het college van burgemeester en wethouders. Dit was geen doel op zich, want het was steeds de bedoeling teams aan te laten haken bij de aanpak, zo het interne netwerk uit te breiden en om in simpele en concrete taal urgentiebesef te kweken.
- Op basis van verzamelde signalen worden, ongeveer vanaf 2019, controles opgezet. Er wordt onder andere gecontroleerd op vakantieparken (in samenwerking met het project Ariadne), in panden met mogelijke illegale bewoning en op bedrijventerreinen of op bedrijfslocaties (o.a. in de autobranche). Dit wordt met behulp van de harde kern georganiseerd.
- Vanuit diezelfde kern worden al jaren bestuursrechtelijke sancties opgelegd, zoals een Last Onder Dwangsom en tijdelijke sluitingen van panden op grond van de Opiumwet.
- De agendering van ondermijning in de ambtelijke organisatie is vooralsnog beperkt; casuïstiek heeft ogen geopend, maar daarmee is de eenzijdige en ondernemersgerichte ambtelijke stijl nog niet gecorrigeerd. Dit blijkt uit de toepassing van Bibob-toetsen, want dat blijft vrijwel beperkt tot enkele geijkte risicobranche's, zoals de horeca. De gemeente beschikt niet over een Bibob-coördinator. Er moet intern (b.v. afdeling Financiën) en extern (RIEC) naar steun

worden gezocht om voldoende expertise te hebben ten behoeve van een Bibob-toets. Dat is inherent lastig omdat malafide praktijken en geldstromen nu eenmaal zoveel mogelijk worden afgeschermd.

- De ondermijningsaanpak leunt sterk op een sleutelfiguur; de projectleider. Het pionierswerk werpt vruchten af, maar valt lastig over te dragen als hij (op korte termijn) met pensioen gaat.
- De ambtelijke kwetsbaarheid betreft niet alleen de ondermijningsaanpak, maar de hele gemeentelijke OOV-taak. Exclusief de OOV-ambtenaren die zich toeleggen op crisisbeheersing en ondermijning is er slechts 1,5 fte beschikbaar voor de OOV-functie. Tijdens ons veldwerk vertrok de ingehuurde teamleider en ontstond dus een vacature. Er is nog een lange weg te gaan om de OOV-functie kwantitatief en kwalitatief mee te laten groeien met de schaa sprong van de gemeente (naar circa 80.000 tot 85.000 inwoners in 2040) en de voortschrijdende taakuitbreiding en verzwarening wat betreft Openbare Orde en Veiligheid.
- Het gevaar van controles en concrete casuïstiek is dat dit veel ambtelijk werk met zich meebrengt, terwijl het externe effect tegenvalt. Informatie over (mogelijke) strafbare feiten en/of over overtredingen worden benut om (rechts)personen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Dit gebeurt bijvoorbeeld met eigenaren van vakantieparken waar misstanden zijn aangetroffen of met uitzendbureaus die bijvoorbeeld (lijken te) verhinderen dat arbeidsmigranten zich inschrijven in de BRP.
- Er bestaat een gestroomlijnde werkwijze om de stap te zetten van bestuurlijke rapportages van de politie - bijvoorbeeld over drugsproductie, drugshandel, een drugsvondst of het aantreffen van illegaal vuurwerk – naar bestuursrechtelijke sancties.
- De ondermijningsaanpak is te pril om uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit. Bij die aanpak is intern vooruitgang geboekt, is informatie verzameld en zijn interventies uitgevoerd, van controles tot bestuursrechtelijke maatregelen. Het bovenstaande punt laat zien dat de gemeente zoekt naar effectvolle tactieken. Dat past bij de professionele inhoud én eenvoud die de ondermijningsaanpak (vandaag de dag) heeft.

5.2.3 Samenwerking

Drie onderzoeksvragen hadden betrekking op de externe (integrale) **samenwerking** bij de ondermijningsaanpak:

- *Hoe verloopt de samenwerking tussen de gemeente en de belangrijkste partners bij de ondermijningsaanpak? Bestaat er duidelijkheid over de taken of rollen en in hoeverre is dit geformaliseerd?*
- *Hoe wordt samengewerkt in de driehoek van burgemeester, officier van justitie en lokale politiechef? Hoe is dit ingebed in de gemeentelijke organisatie?*

- *Hoe verloopt het contact, de samenwerking en informatieverstrekking aan en door inwoners, ondernemers en lokale organisaties?*

Ondermijning en de aanpak daarvan is mede geagendeerd door het Ondermijningsbeeld van het RIEC, alsook door de Weerbaarheidsscan. De rapporten vielen in goede aarde, want ook in 2018 en 2019 zag (de leider van) het VVT-team de relevantie van een gemeentelijke ondermijningsaanpak. De gemeente werkte dan ook enthousiast mee aan het opstellen van het ondermijningsbeeld. Het driehoeksoverleg – het overleg tussen politiechef, gebiedsofficier van justitie en drie burgemeesters (Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel) – schart zich achter deze RIEC-analyse(s) en moedigt de gemeentelijke en integrale aanpak van ondermijning aan, gebaseerd op de grondgedachte dat de ondermijningsaanpak een combinatie is van strafrechtelijke en gemeentelijke inspanningen. De politie beschikt over lokale recherche (10 fte in het basisteam) en stelde specialisten beschikbaar voor de ondermijningsaanpak.

De politieszpecialisten en de ambtelijke kern in de gemeente Barneveld werken goed samen. De samenwerking, bij de stap van politierapportage naar bestuursrechtelijke interventies, in Barneveld werd door de driehoek benoemd als kader voor het gehele werkgebied. Het voordeel van deze actiegerichte coalitie tussen specialisten bij politie en gemeente is dat in twee belangrijke overlegvormen informatie wordt gedeeld en dat actie wordt ondernomen; op gemeentelijk niveau in de Stuurgroep ondermijning (wekelijks) en op basisteam-niveau (de Regiegroep Ondermijning). Concrete casus worden besproken, controles worden uitgevoerd en de gemeente verbindt bestuursrechtelijke maatregelen aan de bestuurlijke rapportages die ze van de politie ontvangt over bijvoorbeeld drugshandel of drugsproductie.

Andere of meer concrete constatering zijn:

- De externe samenwerking heeft bij de ondermijningsaanpak een impuls gekregen door de mobilisatiekracht en het netwerk van de gemeente projectleider. Daarmee is die aanpak pril, persoonsgebonden en daardoor kwetsbaar.
- Het IVP - opgesteld in driehoeks-verband - is statisch en resulteert in veel geprogrammeerde activiteiten. Het werkaanbod is echter onvoorspelbaar. Dit maakt dat de acties van professionals niet altijd de beleidsverplichtingen uit het IVP raken en dat de professionals flexibel moeten zijn. Dat is tekenend voor het werk dat politie- en OOV-ambtenaren uitvoeren en verdient meer aandacht in het IVP. Er gaat geen praktische sturing uit van het IVP; dat komt wat betreft de ondermijningsaanpak tot stand in de vitale coalitie tussen enkele sleutelfiguren bij gemeente en politie.
- Het externe uitvoeringsnetwerk groeit al doende. Naast politie en RIEC is de omgevingsdienst een partner (bij controles), al wordt vandaag de dag ook samengewerkt met het provinciale project (Ariadne) en zijn recent contacten gelegd

met de Arbeidsinspectie (bij de aanpak van mogelijke arbeidsuitbuiting of overtredingen van arbeidswetgeving).

- De gemeentelijke trekkers benutten bestaande contacten met inwoners en ondernemers en dat levert de nodige signalen op vanwege de laagdrempeligheid. Op enkele uitgekozen momenten - zoals een bijeenkomst met ondernemers - waarop ondermijning is besproken, is de aanwezigheid van de burgemeester en politiechef benut om de relevantie en strategische ruggensteun van de ondermijningsaanpak te onderstrepen.

Er zijn tot op heden sinds 2019 weinig RIEC-casus opgezet en afgerond met een interventie: die zijn “op één hand te tellen”. De casusgerichte aanpak in RIEC-verband heeft weinig waarde op gemeenteniveau.

5.3 Gemeenteraad

Er zijn, tot slot, twee vragen gesteld over de **gemeenteraad**, namelijk:

- *Hoe wordt de raad geïnformeerd over de resultaten en effecten van het uitgevoerde beleid?*
- *In hoeverre is er bij de raadsfracties aandacht voor integriteit en ondermijning?*

Raadsleden zijn al ongeveer twee decennia te spreken over de wijze waarop de burgemeesters gestalte geven aan het veiligheidsbeleid (IVP). Aanvankelijk ging het vooral om zaken als overlast en aangiftedelicten, maar sinds een klein decennium staat ook de georganiseerde misdaad op het politiek-bestuurlijke netvlies en in de veiligheidsplannen. Vandaag de dag wordt daartoe de term ondermijning gebruikt. Er bestaat politieke steun voor het veiligheidsbeleid en voor de ondermijningsaanpak. Het gaat het in feite om politieke legitimering voor de beleidlijnen die worden ingezet of doorgezet. Het Integraal Veiligheidsbeleid 2019-2022 kreeg politieke steun in de commissievergadering d.d. 19 februari 2019. Die steun wordt niet alleen of zozeer verleend aan het papieren plan, want er bestaat namelijk vertrouwen in burgemeester, politie én de ambtenaren die de kar trekken bij de ondermijningsaanpak. De energieke houding van de ambtelijk trekker wordt gezien en gewaardeerd, net als de informatieverstrekking – op gezette momenten (b.v. door de politie in een besloten raadsvergadering of door de burgemeester in een Presidiumvergadering). Daarom is er steun voor de ondermijningsaanpak (tijdens ons veldwerk), ook zonder plan van aanpak. De raad heeft oog voor de belasting door de gemeentelijke schaa sprong en voor de taakuitbreiding van ambtenaren op het veiligheidsdomein en op het snijvlak tussen zorg en veiligheid. Die inschatting ligt ten grondslag aan de politieke steun, kort na de vorming van de huidige coalitie (in 2022), voor de uitbreiding van de VVT-formatie met drie fte, waaronder twee formatieplaatsen specifiek voor de ondermijningsaanpak: de projectleider ondermijning (OOV-formatie) en een boa. Daarnaast werd een formatieplaats gefinancierd voor Zorg & Veiligheid. Recent, en in feite nadat onze dataverzameling was

gestopt, is op 12 september 2023 politieke het Integraal Veiligheidsplan 2024-2027 besproken met raadsleden; het is de bedoeling dat het in december 2023 wordt vastgesteld. Ondernijnde criminaliteit is prioriteit 1, met aandacht voor vier thema's: drugshandel en -productie; preventie van ondernijning in het buitengebied; mensenhandel ("uitbuiting"); en preventie van zorgfraude. Raadsleden wijzen op het belang van teamontwikkeling en personeelsbeleid, zodat de uitvoering van ondernijning-als-prioriteit in de toekomst wordt ingebed (geborgd) in de gemeentelijke organisatie.

Ondernijning staat dus op het netvlies van raadsleden. Op basis van een groepsinterview met een deel van de raadsleden valt niet te achterhalen hoe het is gesteld met de aandacht van de raadsfracties voor integriteit. Dat vergt namelijk een (anders opgezet) onderzoek op zich.

6. Bestuurlijke reactie van het college en nawoord rekenkamer

6.1 Bestuurlijke reactie

Zie vanaf pagina 61.

Raadhuisplein 2
Postbus 63
3770 AB Barneveld

Telefoon 14 0342
Internet www.barneveld.nl
Whatsapp +3161445927

Aan de leden van de Rekenkamer

Datum: Aan de leden van de Rekenkamercommissie
17 januari 2024

Ons kenmerk: Uw Rekenkamer¹, heeft in de maanden april tot en met september 2023 onderzoek gedaan naar 'ondermijning' en de gemeentelijke aanpak daarvan in de gemeente Barneveld. Ondermijning is een belangrijk maatschappelijk thema dat onze aandacht verdient. We hebben uw rapport 'Actiegericht pionieren' met waardering gelezen. Temeer omdat ondermijning en de daarmee samenhangende criminaliteit een ontwrichtend effect heeft op onze lokale samenleving en we als gemeente het onwenselijk vinden dat de ondermijnende criminaliteit zich nestelt in (de haarvaten van) onze samenleving. We willen als gemeente blijvend investeren in én werken aan een veilige gemeente. Vanuit een gedeeld urgentiebesef delen we u onze zienswijze en gaan in op de aanbevelingen die u ons heeft gegeven.

Organisatieonderdeel:
**Team Veiligheid,
Vergunningen en Toezicht**

Behandeld door:
M. Eskens

Doorkiesnummer

Onderwerp:
**Bestuurlijke reactie op het
rapport "actiegericht
pionieren"**

Algemeen beeld: stappen gezet & strategisch handelen vergroten

Het rapport 'Actiegericht pionieren' schetst dat de gemeente Barneveld recent adequate stappen heeft gezet in de aanpak van de ondermijnende criminaliteit. De bewustwording hierover in de gemeentelijke organisatie, alsmede de samenwerking met partners in de (veiligheids)keten is vergroot én verbeterd. De 'signalering' van ondermijning is cruciaal om effectieve interventies te kunnen doen als (overheids)partners. U geeft aan dat elk signaal hieromtrent multidisciplinair is geanalyseerd en dat er is afgewogen welke actie passend zou kunnen zijn. U tekent hierbij wel aan dat de ambtelijke uitvoering kwetsbaar is en dat er in het verleden een onderbouwde beleidsvisie over de wijze waarop de gemeente wil omgaan met ondermijnende criminaliteit ontbreekt.

Het College erkent dat een beleidsvisie in het verleden ontbrak. Om die reden is in 2023 'ondermijning' één van de prioritaire thema's geworden in het nieuwe Integraal Veiligheidsplan (hierna: IVP) 2024-2027. Hierdoor is er ook een beleidsmatige basis gecreëerd en het College is content met het feit dat de gemeenteraad van de gemeente Barneveld op 13 december 2023 het IVP unaniem heeft vastgesteld. Het IVP is ook van belang vanwege de prioriteitstelling voor de inzet van politie en Openbaar Ministerie op dit thema. Voor wat betreft de kwaliteit en kwantiteit van de ambtelijke organisatie onderkent het College ook dat de basis moest worden verstevigd. In de programmabegroting 2024 is een extra formatieve versterking voor het domein Veiligheid, Toezicht en Vergunningen geëffectueerd. Desalniettemin zal het College nader bezien of een nadere versterking wenselijk is op basis van hoe het veiligheidsbeeld zich zal ontwikkelen.

Graag gaan we ook in op de afzonderlijke conclusies en aanbevelingen.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd door de Rekenkamercommissie Vallei & Veluwerand, maar gezien organisatiewijziging per september 2023 spreken wij van 'Rekenkamer'.

Conclusies vanuit het rapport – reactie College per conclusie

1. *Ondermijnende criminele praktijken doen zich veelvuldig voor*

De rekenkamer geeft aan dat uit politieregistraties blijkt dat ondermijnende criminele praktijken – vanuit een brede definitie van ondermijning – zich veelvuldig voordoet in de gemeente Barneveld, zoals: drugshandel, misstanden met arbeidsmigranten, illegale vuurwerkhandel en in toenemende mate zorgfraude, etc.

Daarnaast stelt de Rekenkamer dat er vanuit de gemeente onvoldoende zicht is op ondermijnende criminaliteit. Ook het toezicht door de gemeente op de vakantieparken is beperkt, waardoor mogelijk opportuniteiten ontstaan voor criminele activiteiten.

Reactie College:

We herkennen deze constatering van de Rekenkamer. In het veiligheidsbeeld - dat we sinds 2023 elk halfjaar aan de gemeenteraad presenteren – beogen we duiding van het beeld op basis van kwalitatieve en kwantitatieve (data)analyse te geven t.a.v. de reguliere werkzaamheden in het veiligheidsdomein alsmede voor de geprioriteerde IVP-thema's, waar ondermijning er één van is. Dat ondermijnende praktijken zich veelvuldig voordoen, blijkt ook uit de stijging van het aantal bestuurlijke maatregelen die opgelegd zijn in het kader van drugshandel in hard en/of softdrugs. In 2023 hebben we 13 last onder dwangsommen opgelegd (in 2021: 1, in 2022: 3). Door ons de komende jaren te focussen en extra in te zetten op ondermijning, kunnen we onze informatiepositie verbeteren, alsmede onze interventies verder aanscherpen.

Eén van de projecten die we in 2024 een vervolg geven is het zogenoemde 'Ariadne project', dat een hernieuwd beeld moet geven van de ontwikkelingen op de vakantieparken in de gemeente Barneveld. Om onze informatiepositie voor de lokale prioriteit ondermijning te versterken zal in het uitvoeringsprogramma (hierna: UPV) van het IVP worden opgenomen dat er een gelegenheidskaart van het buitengebied op basis van gemeentelijke informatie en openbare bronnen wordt opgesteld.

2. *Het gemeentelijk beleid bevat weinig 'beleidstheorie' en is vooral actiegericht*

In het IVP 2019-2022 (verlengd tot en met 2023) en het coalitieakkoord 2022-2026 is ondermijning als beleidsdomein benoemd. Het ontbreekt naar inzicht van de Rekenkamer echter aan een zogenoemde 'beleidstheorie', dat wil zeggen de samenhang tussen doelen, middelen en beoogde effecten. Gezien het toenemend aantal taken, de groei van het aantal inwoners en de aanwezigheid van relatief veel toeristen, recreanten en arbeidsmigranten, blijft de ambtelijke capaciteit een punt van zorg (zie ook conclusie 3). Er is door de gemeente Barneveld een pragmatische en actiegerichte werkwijze opgezet die vooral gericht is op het verzamelen van informatie (signalen uit 'het veld'), het uitvoeren van acties en interventies en het leren in de praktijk aan de hand van casuïstiek. Van een gestructureerde verzameling en monitoring van informatiestromen is geen sprake. Beleidsdocumenten en de daarin opgenomen doelen en activiteiten spelen nauwelijks een rol. De huidige ondermijningsaanpak is dan ook niet aantoonbaar gebaseerd op inhoudelijke analyses en gemeentelijke beleidskaders. De huidige, recente ondermijningsaanpak uit 2023 in de gemeente Barneveld is nog te pril om uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit.

Reactie College:

Gezien de onderzoeksperiode acht het College het begrijpelijk dat het thema 'ondermijning' beleidsmatig versterkt kan worden. In die zin wijst het College op het actuele IVP 2024-2027.

Hoewel het College de conclusie van de Rekenkamer deelt dat in de onderzoeksperiode de beleidsmatige uitwerking (onderliggende beleidsuitgangspunten en samenhang in doelen-acties-middelen) aandacht verdient, was de inzet van de gemeente niet geheel beleidsarm. In dit kader wijst het College op: 1) het IVP 2019-2022 (verlengd tot en met 2023), 2) het coalitieakkoord 2022-2026. De gemeenteraad stelde vervolgens, met ook het oog op de groei van de gemeente Barneveld, budget beschikbaar voor extra formatieplaatsen, waaronder twee formatieplaatsen specifiek voor de ondermijningsaanpak. Ook in de programmabegroting 2024 is er opnieuw formatieve ruimte gecreëerd in het Veiligheid, Toezicht en Vergunningen domein. Gezien het toenemend aantal taken, de groei van het aantal inwoners en de aanwezigheid van relatief veel toeristen, recreanten en arbeidsmigranten, blijft de ambtelijke capaciteit een aandachtspunt en wordt bezien op basis van het veiligheidsbeeld of toekomstige versterking wel of niet noodzakelijk is.

Pagina 3 van 5

In de voorliggende periode – waar het onderzoek op ziet – is een pragmatische en actiegerichte werkwijze ontstaan die vooral gericht is op het verzamelen van informatie (signalen uit 'het veld'), het uitvoeren van acties en interventies en het leren in de praktijk aan de hand van casuïstiek. Van een gestructureerde verzameling en monitoring van informatiestromen en realisatie van beleidsdoelen was toen inderdaad geen sprake.

In 2023 zijn met de ontwikkeling van het veiligheidsbeeld, nieuw IVP 2023-2027, formatieve versterking van de ambtelijke organisatie stappen gezet in het versterken van de gestructureerde én beleidsaanpak ondermijning, waarbij de pragmatische uitvoering geborgd is. Hoewel de huidige ondermijningsaanpak van de gemeente Barneveld nog te pril is om uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit, is het College van mening dat de eerste indruk is, dat er een betere samenhang is tussen beleid en uitvoering en ook de multidisciplinaire structuur aan kracht heeft gewonnen. Ook de acties 'in het veld' (o.a. de vijf integrale controles in de gemeente) bevestigen dit.

3. De ambtelijke uitvoering is kwetsbaar

De Rekenkamer geeft aan dat de aandacht voor ondermijning binnen de ambtelijke organisatie de ogen van diverse ambtenaren geopend heeft, maar dat betekent nog niet dat dit in de praktijk voldoende is. Daarnaast ziet de Rekenkamer dat de capaciteit van het team Veiligheid, Toezicht en Vergunningen beperkt is. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de toepassing van Bibob toetsen. Deze toetsing blijft vrijwel beperkt tot enkele risicobranches. De gemeente Barneveld heeft geen Bibob-coördinator. Ook ontbreekt een goed werkend werkproces voor hoe om te gaan met rapportages over drugscriminaliteit die de politie aanlevert.

Reactie College:

Het College kan zich vinden in de conclusie dat er een gestandaardiseerd werkproces ontbreekt wat betreft de bestuurlijke rapportages. De afwikkeling kan aan effectiviteit winnen door dit wel te doen, hetgeen ook ter hand wordt genomen. Temeer acht het College dit nodig vanwege de mate waarin bestuurlijk handelen benodigd is toegenomen. Ditzelfde geldt voor de 'Bibob-toetsing' bij de relevante beleidsdomeinen (denk b.v. ook aan het zorgdomein). Beide onderdelen worden in het UPV opgenomen. Dit betekent dat er formeel werkproces en een organisatie breed alsmede voor de relevante beleidsterreinen een projectplan voor de wet Bibob wordt opgesteld.

Een kanttekening die hierbij gemaakt moet worden is dat er wel degelijk krachtig bestuurlijk optreden wordt middels een informeel werkproces.

Dit blijkt ook uit de eerder genoemde cijfers van de bestuurlijke maatregelen omtrent drugshandel in hard en/of softdrugs. In 2023 hebben we 13 last onder dwangsommen opgelegd (in 2021: 1, in 2022: 3).

Wel delen we de zorg van de Rekenkamer ten aanzien van de ambtelijke capaciteit. De gemeenteraad heeft in november 2023 (bij vaststelling van de programmabegroting 2024) besloten extra middelen vrij te maken voor extra capaciteit in het Veiligheid, Toezicht en Vergunningen domein. Echter, is het werken aan veiligheid nooit af en blijven we meebewegen met ontwikkelingen die we zien en blijven we zoeken naar samenhang met andere beleidsterreinen en externe partners. Het College weegt dit af t.o.v. de ontwikkeling van het veiligheidsbeeld.

Aanbevelingen vanuit het rapport – reactie per aanbeveling door College

1. Verzoek het College om op een zo kort mogelijke termijn een goed onderbouwde beleidsvisie voor te laten leggen aan de raad, waarin tevens een duidelijke relatie met het IVP wordt aangegeven. Hierdoor ontstaat continuïteit en kunnen duidelijke kaders worden aangebracht en prioriteiten gesteld. Een goede informatievoorziening en een bijbehorende monitoring zijn hiervoor essentieel.

Pagina 4 van 5

Reactie College:

Aan deze aanbeveling is reeds voldaan door de ontwikkeling en vaststelling van het Integraal Veiligheidsplan 2024-2027.

2. Verzoek het college om de informatieverzameling over ondermijning te verbeteren en te verbreden zodat bestaande blinde vlekken worden vermeden. Betrek daarbij het jongerenwerk en medewerkers sociaal domein en zorg voor uitgebreidere informatie over vakantieparken.

Reactie college:

Binnen de gemeente Barneveld is een multidisciplinair 'signaaloverleg' ingericht in 2023. In dat overleg worden signalen geanalyseerd en interventies gezien. De bekendheid van dit overleg bij veiligheidspartners en andere beleidsterreinen binnen de gemeentelijke organisatie is verbeterd, maar er zal vanuit Veiligheid, Toezicht en Vergunningen blijvend worden gewerkt aan de bekendheid.

Specifieke aandacht zal in 2024 (via het UVP) krijgen: 1) borgen van de aansluiting komt bij het Platform Jeugd en aansluiting bij de zorgketen en dat we signalen verder verbinden met andere bestaande (preventieve) voorzieningen vanuit andere beleidsvelden, 2) we hernieuwen het inzicht t.a.v. de vakantieparken door een doorstart van het 'Ariadne project', in samenwerking met het project Vitale Vakantieparken, 3) Uitrol Bibob-toetsing in het licht van preventie (zie verder bij aanbeveling 4).

3. Verzoek het college om ervoor te zorgen dat de kwetsbaarheid van de ambtelijke organisatie vermindert ten aanzien van de aanpak van ondermijning. Gezien de huidige beperkte capaciteit en het feit dat alleen maar meer taken aan gemeenten worden gedelegeerd moeten prioriteiten worden gesteld, zodat de beschikbare capaciteit zo effectief mogelijk kan worden ingezet.

Reactie College:

Met de gemaakte keuzes in de programmabegroting 2024 is een goede stap gezet om de kwetsbaarheid van de ambtelijke organisatie te verminderen in het gehele veiligheidsdomein. Voor dit jaar zal er naar de toekomst van het team gekeken moeten worden om deze ontwikkelingen bij te houden. De resultaten van dit onderzoek – aan de hand van veiligheidsbeeld - zullen meegenomen worden voor de programmabegroting 2025.

Pagina 5 van 5

4. Vraag het college om te zorgen voor expertise ten aanzien van Bibob toetsing, zodat deze toetsing breder toegepast kan worden, dus op alle beleidsterreinen en niet uitsluitend bij risicobranches.

Reactie college:

In het UVP zal worden opgenomen dat er een organisatie breed projectplan op de wet Bibob komt waarin aandacht is voor de bovenstaande aanbeveling. Eén van de mogelijke uitkomsten van dit projectplan zou het werven van Bibob-coördinator kunnen zijn.

Verdere procedure

Wij gaan over de inhoud van dit rapport en onze reactie graag in gesprek met de gemeenteraad. In de jaarrekening en de programmabegroting zullen we in programma 3 verslag doen over de voortgang van uw aanbevelingen.

Tot slot

We hopen op deze wijze uw onderzoek, conclusies en aanbevelingen te hebben voorzien van een bestuurlijke reactie. We hebben dit gedaan met het oog op een noodzakelijke en effectieve aanpak van ondermijning in de gemeente Barneveld. Elke dag hopen we, samen met onze partners, een stap voorwaarts te zetten in de aanpak van de ondermijnende criminaliteit.

Met vriendelijke groet,
namens burgemeester en wethouders,

6.2 Nawoord rekenkamer

De rekenkamer dankt het college voor de positieve reactie op de conclusies en aanbevelingen in het rapport “Actiegericht pionieren”.

Wij zijn verheugd dat het college waardering heeft voor het onderzoek, de conclusies deelt en de aanbevelingen wil opvolgen.

Als de raad de aanbevelingen overneemt, wordt hij over de opvolging geïnformeerd door het college. Dit conform een nieuw artikel in de Gemeentewet (185a) dat toeziet op de opvolging van aanbevelingen door het college. Dit artikel luidt: “Het college zendt de raad jaarlijks een overzicht van de aan het college gedane voorstellen van de rekenkamer, vergezeld van zijn standpunt daaromtrent en van de wijze waarop aan de voorstellen vervolg is gegeven.” De rekenkamer zal, op basis van de uitvoering van dit wetsartikel door het college, en in afstemming met de auditcommissie, te zijner tijd bepalen of een doorwerkingsonderzoek van de rekenkamer na een aantal jaar gewenst is.

Tot slot danken wij het college, betrokken medewerkers van de gemeente, politie en het RIEC voor de medewerking aan dit onderzoek.

Literatuur

Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten (2020). *Geen tweederangsburgers. Aanbevelingen om misstanden bij arbeidsmigranten in Nederland tegen te gaan.*

Bervoets, E. (2013). *Het dagelijks werk van gemeentelijke handhavers in beeld.* Amsterdam: Reed Business.

Essen, B. van (2014). *Illegale handel in professioneel vuurwerk. Een onderzoek naar de logistieke keten, modus operandi, afscherming en verwevenheid binnen de illegale vuurwerkhandel.* Masterscriptie. Apeldoorn: Politieacademie.

Functioneel Parket Afpakken (2016). *Wederrechtelijk verkregen voordeel hennepkwekerij bij binnenteelt onder kunstlicht.* Functioneel Parket.

Kruisbergen, E.W., Kleemans, E.R. & Kouwenberg, R.F. (2015). Wat doen daders met hun geld? Uitkomsten van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit. *Justitiële verkenningen 2015/01*, 81-99.

LIEC (2019). *Landelijk beeld van ondermijnende criminaliteit.* Den Haag.

Noordanus, P., Tops, P. & Torre, E.J. van der (2020). *Een Pact voor de Rechtsstaat. Een sterke terugdringing van drugscriminaliteit in tien jaar.* Den Haag: Aanjaagteam Ondermijning.

Torre-Eilert, T.B.W.M. van der, Bergsma, H., Duin, M.J. van, Eilert, R. (2010). *Lokale politiek over de politie* (Politie & Wetenschap). Amsterdam: Reed Business.

Torre, E.J. van der, Kuppens, J., Ferwerda, H.B. & Bolhuis, V.J. van (2007). *De kerntakendiscussie: verloop, opbrengsten en barrières.* Den Haag/Arnhem: COT/Bureau Beke.

Torre, E.J. van der, Gieling, M., Holvast, R., Vlek, G.C.K. & Lanza, R. (2015). *De lokale positie van de nationale politie. Een verkenning.* Apeldoorn: Politieacademie.

Torre, E.J. van der & Valkenhoef, J.M. van (2017). *De lokale betekenis van basisteams. Over het werk van geüniformeerde agenten en het gebrek aan rechercheurs.* Apeldoorn: Politieacademie.

Torre, E.J. van der, Valkenhoef, J., Esman, C. & Greven, H. (2017). *Veiligheid bij jaarwisselingen.* Apeldoorn: Politieacademie.

Torre, E.J. van der & Spoorendonk, J. (2020). *Recreatieparken: ondermijning Vooruitgang en nieuwe (corona)risico's, ook in het midden- en topsegment.* Rotterdam/'s-Hertogenbosch: LokaleZaken/Provincie Noord-Brabant.

Torre, E. J. van der, & Heijkoop, M. M. (2020). *Zorgfraude. Een wereld te winnen*. Rotterdam: LokaleZaken.

Tops, P., & Torre, E.J. van der (2015). *Wijkeraanpak en ondermijnende criminaliteit*. Den Haag: Boom Lemma.

Tops, P., & Tromp, J. (2017). *De achterkant van Nederland. Hoe boven- en onderwereld verstrengeld raken*. Amsterdam: Uitgeverij Balans.

Tops, P & Torre, E.J. van der (te verschijnen). *Ondermijning. Over de praktische betekenis van een analytisch begrip*.

Wiegant, B.(2017). *Vanaf de zijlijn bekeken. Commissarissen van de Koning over de Politiewet 2012*. Lelystad: provincie Flevoland.

Bijlage 1 Normenkader

1. Het Normenkader

Normenkader (Of: ontwikkel-kader)
1. Beleidstheorie Een beleidstheorie t.a.v. de gemeentelijke en integrale aanpak van ondermijning. Met een visie op: de combinatie van repressieve en preventieve interventies; de rol van gemeentelijke afdelingen; kwetsbare interne processen en functies; externe publieke en private partners; en de rol van inwoners.
2. Informatie: inzicht, signalen, overzicht en analyse 2a. Een (groeiend) inzicht in (de kansen voor) lokale ondermijning – informatie over daders en slachtoffers 2b. Een werkend meldpunt, plus interpretatie en analyse van signalen 2c. Overzicht en analyse van de opbrengsten van bestuursrechtelijke interventies en controles 2d. De formatie en kwaliteit voor: <i>a.)</i> Bibob-toetsing; en <i>b.)</i> analyse van een fenomeen of casus en ter voorbereiding van gerichte vormen van toezicht en controle 2e. Een grondslag voor uitwisseling van informatie
3. Ondermijningsaanpak: de (kern van de) ambtelijke uitvoeringsorganisatie 3a. Formatie, functies en kwaliteit van ondermijnings-specialisten 3b. Beschikbare formatie handhaving en toezicht 3c. Interne overlegvorm(en) t.b.v. aansturen en monitoren van de ondermijningsaanpak 3d. Inzet bestuursrechtelijke instrumenten 3e. Persoons- en groepsgerichte aanpak (daders e.o. slachtoffers): preventief, corrigerend of zorg
4. Gemeentelijke integraliteit 4a. Afstemming tussen drie pijlers van lokaal bestuur: harde sector ('fysiek'), sociaal en veiligheid 4b. Inzicht in en bewustzijn van kwetsbare interne processen en functies, zoals vergunningverlening, grond- en vastgoedtransacties, projectontwikkeling, subsidies, diensten van Burgerzaken (o.a. inschrijvingen en reisdocumenten), en afgeven zorgindicaties 4c. De integrale samenwerking bij toepassing van de Wet Bibob 4d. Overlegvormen (die worden benut) t.b.v. van gemeentelijke integraliteit bij ondermijningsaanpak
5. Externe netwerkvorming: publiek en privaat 5a. Samenwerking met politie, justitie en RIEC(-partners) 5b. Vormen van publiek-private samenwerking, met bijzondere aandacht voor de rol van ondernemers 5c. Stimuleren en benutten van betrokkenheid van burgers (o.a. signalen)
6. Politieke verantwoording en sturing 6a. Politieke kaderstelling 6b. Verantwoording aan gemeenteraad over prestaties, mate van doelbereiking en inzicht in ondermijning.

2. Het Normenkader: samenvattende bevindingen gemeente Barneveld

1. Beleidstheorie

- Het coalitieakkoord 2022-2026 agendeert ondermijning en de schaa sprong van de gemeente; gecombineerd resulteert dit in budget voor capaciteitsuitbreiding ten behoeve van veiligheidsbeleid, inclusief de gemeentelijke ondermijningsaanpak. Het aanjagen van die aanpak wordt een voltijdstaak van een (ervaren) projectleider.
- Er komt een beleidstheorie van de grond (zonder dat er een vastgesteld Plan van Aanpak Ondermijning is) die in de kern een actietheorie is, gericht op het boeken van bevredigende resultaten en op het lostrekken van actie, informatie en een leerproces van onderop. De belangrijkste elementen zijn: 1.) de projectleider bouwt een intern netwerk op met ambassadeurs op alle belangrijke afdelingen (die deelnemen aan periodiek overleg); 2.) in dit interne en externe netwerk wordt gezicht naar straatinformatie over ondermijning, als opstap naar actie (zoals controles); 3.) actie levert meer informatie, casus en dossiers op, waarmee (intern) een urgentiegevoel wordt gecreëerd; 4.) al doende wordt het netwerk uitgebouwd; 5.) op basis van casuïstiek wordt een interventietactiek ontwikkeld, bijvoorbeeld ten aanzien van vakantieparken.

2. Informatie: inzicht, signalen, overzicht en analyse

- De ondermijningsaanpak ligt in handen van een harde kern rondom de projectleider ondermijning (zie verder onder punt 3). Op basis van verzamelde signalen (straat informatie) worden controles opgezet, onder meer op vakantieparken en bij signalen van illegale bewoning
- Actie en controles, alsook direct contact met bewoners en ondernemers, leiden tot meer informatie en inzicht. De stap van informatie naar actie levert intern, tegenover ambtenaren en afdelingen, een 'goed verhaal' op om signalen over mogelijke ondermijning te melden.
- Er is (recent) een meldpunt ingericht binnen de gemeente voor signalen over mogelijke ondermijning; dit is bekend gemaakt bij trainingen en krijgt *follow up* in ingestelde overlegvormen. Zie onder punt 4.
- Er is informatie beschikbaar over (mogelijke) misstanden op vakantieparken, over locaties waar illegaal wordt gewoond en over misstanden met arbeidsmigranten; er is minder informatie over drugshandel en over de gang van zaken op bedrijventerreinen en in het buitengebied.

3. Ondermijningsaanpak: de (kern van de) ambtelijke uitvoeringsorganisatie

- De capaciteit van de ambtenaren met taken in de sfeer van openbare orde en veiligheid (OOV) ligt op 2,89 fte, waarbij 1 fte is gereserveerd voor de projectleider ondermijning. Voor de openbare orde-taak, exclusief ondermijning, resteert dus 1,89 fte, terwijl er geen Bibob-coördinator beschikbaar is. Dit knelt, temeer omdat de OOV-taken in een vierdubbel opzicht groeien: meer (burgemeesters)taken, meer politietaken die bij de gemeente komen te liggen, meer bezoekers en inwoners (de schaa sprong) en complexer werk (zoals de ondermijningsaanpak). Op basis van geldende beleidsprogramma's en -plannen dienen de OOV-ambtenaren tezamen - naast incidenten of gebeurtenissen die zich aandienen ('de waan van de dag') - invulling te geven aan 93 activiteiten.

- Ondernijming is de hoofdtaak van één ervaren OOV-ambtenaar die sinds 1 januari 2023 is aangesteld als projectleider ondernijming; tot die tijd had hij, als teamleider Veiligheid, Vergunningen en Toezicht, ondernijming in portefeuille als deeltijd-taak. De projectleider jaagt de ondernijmingsaanpak aan met en vanuit een harde kern, namelijk de boa-voorman, een toezichthouder verblijfsrecreatie, medewerkers van burgerzaken, een juriste en enkele politiemensen. Op basis van de actietheorie (zie onder 2.) worden ‘meters gemaakt’.
- Veiligheid is geen sleutelfunctie, maar een kwestie van *sleutelfiguren*. Exclusief de OOV-ambtenaren die zich toeleggen op crisisbeheersing en ondernijming is er slechts 1,5 fte beschikbaar voor de OOV-functie. Tijdens ons veldwerk vertrok de ingehuurde teamleider en ontstond dus een vacature. Er is derhalve nog een lange weg te gaan om de OOV-functie kwantitatief en kwalitatief mee te laten groen met de schaa sprong van de gemeente en de voortschrijdende taakuitbreiding en verzwaren op het gebied van Openbare orde en Veiligheid.
- Ook de ondernijmingsaanpak staat of valt óók met een *sleutelfiguur*, want de projectleider benut daarbij zijn – in circa twintig jaar tijd opgebouwde – interne en externe netwerk, inzichten en *goodwill*. Het pionierswerk werpt vruchten af, maar valt nauwelijks over te dragen als hij (op korte termijn) met pensioen gaat. Zo bezien omvat de huidige kwetsbaarheid van de gemeentelijke OOV-functie ook de ondernijmingsaanpak.
- De gemeente Barneveld beschikt over negen boa’s (domein 1). Door het oppervlak van de gemeente en door de optelsom van taken valt het de boa’s zwaar om in het regulier werk een bijdrage te leveren; de boa-formatie is krap en dat knel bij de gemeentelijke schaa sprong. In het kader van de ondernijmingsaanpak krijgen ze wel heldere vragen en opdrachten van de projectleider ondernijming en hun voorman. Via deze twee sturende ambtenaren worden ze ook ingezet bij controles.

4. Gemeentelijke integraliteit

- De aanpak van ondernijming is geprioriteerd, maakt deel uit van het OOV-takenpakket, met een OOV-ambtenaar als projectleider ondernijming. De ondernijmingsaanpak is ingebed in een harde kern van ambtenaren rondom deze projectleider.
- Met een energieke en (op concrete informatie gebaseerde) actiegerichte stijl heeft de projectleider op belangrijke afdelingen contacten opgebouwd met ambtenaren die fungeren als ambassadeur van de ondernijmingsaanpak. Verschillende van die ambassadeurs nemen deel aan het zogenoemde maandelijkse Signalenoverleg, waar concrete signalen en casus over (mogelijke) ondernijming worden besproken. De ambassadeurs verzamelen signalen en kunnen die inbrengen. Concrete casus worden besproken in de wekelijkse Stuurgroep Ondernijming.
- De projectleider spreekt in een eenvoudige taal over concrete casuïstiek. Dit is overtuigend, wijst op concrete ondernijming en dat opent langzaamaan de ambtelijke ogen, ook in de toplaag en bij activiteiten (bijvoorbeeld verhuur van een terrein of een grondtransactie) waarbij de alertheid op ondernijming tot voor kort ontbrak. Nog steeds is er wat dat betreft een wereld te winnen.
- Er is in het eerste kwartaal van 2023 een serie van acht trainingen verzorgd over ondernijming, op verschillende teams en er is ook een training gegeven aan het college van burgemeester en wethouders. Dit was geen doel op zich, want het was steeds de bedoeling teams aan te laten haken

bij de aanpak, zo het interne netwerk uit te breiden en om in simpele en concrete taal urgentiebesef te kweken.

- De agendering van ondermijning in de ambtelijke organisatie is pril; casuïstiek heeft ogen geopend, maar daarmee is de eenzijdige en ondernemersgerichte ambtelijke stijl nog niet gecorrigeerd. Dit blijkt uit de toepassing van Bibob-toetsen, want dat blijft vrijwel beperkt tot enkele geïjkte risicobranches, zoals de horeca. Het VVT-team beschikt, net als andere afdelingen, niet over een Bibob-coördinator.

5. Externe netwerkvorming

- Wat geldt voor de interne integraliteit, gaat evengoed op voor de externe netwerkvorming: de integraliteit heeft bij de ondermijningsaanpak een impuls gekregen door de mobilisatiekracht van de projectleider (en zijn netwerk), maar is pril, persoonsgebonden en daarmee kwetsbaar. Voor politiemensen is het prettig dat ze aan de gemeentekant geen ‘beleidsmedewerker en -persoonlijkheid’ aantreffen (zonder sterke interne positie), maar een ondernemende en actiegerichte ambtenaar die steun en draagvlak heeft binnen de gemeentelijke organisatie.
- De projectleider ondermijning heeft, bij de agendering van ondermijning, dankbaar gebruikgemaakt van twee RIEC-rapport: een Ondermijningsbeeld en een Weerbaarheidsscan.
- De Operationeel Expert Ondermijning van de politie is een belangrijke partner voor de projectleider ondermijning; deze politiefunctaris neemt deel aan de zogenoemde Stuurgroep Ondermijning. Concrete casus worden besproken, controles worden uitgevoerd en de gemeente verbindt bestuursrechtelijke maatregelen aan de bestuurlijke rapportages die ze van de politie ontvangt over drugshandel of drugsproductie. Wel ligt de strafrechtelijke aanpak van drugshandel op een bescheiden niveau, getuige 35 politieregistraties in vijf jaar tijd.
- De (harde kern van ambtenaren rondom de) projectleider benut bestaande contacten met inwoners en ondernemers en dat levert al de nodige signalen op vanwege de laagdrempeligheid. Op enkele uitgekozen momenten (zoals een bijeenkomst met ondernemers) waarop ondermijning is besproken, is de aanwezigheid van de burgemeester benut om de relevantie te onderstrepen.
- Er zijn tot op heden sinds 2019 weinig RIEC-casus opgezet en afgerond met een interventie: die zijn “op één hand te tellen”. De casusgerichte aanpak in RIEC-verband heeft weinig waarde op gemeenteniveau.

6. Politieke verantwoording en sturing

- Er is – mede door de schaa sprong van de gemeente – politieke steun voor groei van de ambtelijke veiligheidsfunctie. In de nasleep van het coalitieakkoord is budget beschikbaar gesteld voor uitbreiding met 3 fte, waaronder 2 fte t.b.v. de ondermijningsaanpak (projectleider en boa).
- Er bestaat politiek draagvlak voor de burgemeester, politie en gemeenteambtenaren die de kar trekken bij de ondermijningsaanpak. De energieke (actiegerichte) houding van de projectleider wordt gewaardeerd, net als de informatieverstrekking.
- Er is politieke steun verleend aan het IVP 2019-2022 en recent (september 2023) aan het IVP 2023-2027, met ondermijnende criminaliteit als prioriteit 1, met vier thema’s: drugshandel en -productie;

preventie van ondermijning in het buitengebied; mensenhandel (“uitbuiting”); en preventie van zorgfraude.

- Raadsleden benoemen teamontwikkeling en personeelsbeleid als aandachtspunt, zodat de uitvoering van ondermijning-als-prioriteit in de toekomst wordt ingebed in de gemeentelijke organisatie.

Bijlage 2 Korte toelichting op politieregistraties

De politie heeft registraties aangeleverd, onder meer over drugsincidenten. Het is nuttig om kennis te nemen van deze cijfers, maar er kleven ook beperkingen aan. We baseren ons op cijfers die de politie ontleent aan het BVH-registratiesysteem. Per geregistreerde gebeurtenis telt één feit-code: de zwaarste of het feit dat als eerste is ingevoerd. Als de politie bijvoorbeeld een aanhouding verricht vanwege een drugsdeal, waarbij de verkoper en de koper (met softdrugs op zak) worden aangehouden, dan wordt dit louter geteld als handel in softdrugs (en dus niet ook als drugsbezit). De categorisering van een drugsincident is niet zo eenduidig of helder als wellicht het geval lijkt. Een incident of gebeurtenis wordt bijvoorbeeld weggeschreven als 'vervaardigen softdrugs', omdat dit op dat moment het meest passend lijkt. Er komt bijvoorbeeld een melding binnen over een mogelijke hennepkwekerij, maar uit onderzoek blijkt dat dit niet zo is of het wordt (bijvoorbeeld bij een warmtemeting) niet bevestigd. Toch bestaat de kans dat de registratie blijft staan als 'vervaardigen softdrugs', terwijl nog niet duidelijk is dat het hennepsteelt betreft of duidelijk is of lijkt dat dit niet zo is.

De grens tussen een drugsregistratie of een andersoortige politieregistratie kan ook diffuus zijn. Wat in het systeem wordt vastgelegd als drugsoverlast of drugshandel, zou in feite bijvoorbeeld kunnen gaan om jeugdoverlast. Al komt het omgekeerde evengoed voor: achter een melding (die wordt geregistreerd als) jeugdoverlast kan in werkelijkheid drugsgebruik of drugshandel schuilgaan. Er treedt onder-registratie op in het politiesysteem. Drugshandel en drugsteelt zijn delicten die in de regel zo goed mogelijk worden afgeschermd. Bij een illegale drugsdeal hebben verkoper en koper een gedeeld belang om dit buiten het blikveld van politie of burgers te doen. Dit betekent dat veel drugshandel of drugsteelt niet wordt geregistreerd.

Onder-registratie en foute registraties zijn een structureel verschijnsel. Het doet zich met andere woorden nu voor, maar ook in voorgaande jaren. Het staat - mits er geen veranderingen optreden in de wijze van registreren - vergelijkingen (in de tijd en tussen locaties) daarmee niet noodzakelijkerwijs in de weg. Registraties in het politiesysteem geven op z'n best een indicatie van de ontwikkelingen ten aanzien van drugscriminaliteit of drugsoverlast. Er zijn tijdelijke of toevallige factoren – waaronder beleidsveranderingen - die van invloed kunnen zijn op registraties van drugsincidenten. Het lijkt erop dat kwekerijen beter worden beschermd tegen warmtemetingen. Vanwege dergelijke effecten is voorzichtigheid geboden om op basis van politiecijfers, bij vergelijkingen in de tijd, conclusies te trekken.

Bijlage 3 Geregistreerde vermogensdelicten

Tabel: Politiregistraties van vermogensdelicten in de gemeente Barneveld in de periode van 2018 tot en met 2022 (en tot en met medio april in 2023), afgezet tegen registraties van vermogensdelicten in het gehele basisteam Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel in dezelfde periode.

	Gemeente Barneveld							Basisteam Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel
	2018	2019	2020	2021	2022	2023*	2018 - 2022	2018-2022
Diefstal/inbraak woning	69	127	71	81	56	23	404	920
Diefstal/inbraak box/garage/schuur/tuinhuis	11	23	38	54	29	4	155	235
Diefstal van motorvoertuigen	94	111	117	89	57	17	468	838
Diefstal van brom-, snor-, fietsen	75	130	107	130	119	38	561	1.016
Diefstal af/uit/van overige voertuigen	21	41	53	46	105	16	266	442
Diefstal/inbraak bedrijven en instellingen	25	34	32	21	20	5	132	262
Winkeldiefstal	47	54	49	39	58	21	247	515
Zakkenrollerij/tassenrollerij	7	10	4	3	5	1	29	41
Heling	9	14	12	24	26	2	85	128
Overige vermogensdelicten	169	163	133	141	109	24	715	1.191
Totaal	527	707	616	628	584	151	3.062	5.588

Noot * Cijfers tot en met medio april

Bijlage 4 Risicobranches: een korte toelichting

Bedrijven en bedrijfslocaties kunnen worden benut bij criminele of frauduleuze praktijken. Er zijn branches met een verhoogd risico daarop. Dergelijke risicobranches hebben enkele hoofdkenmerken (Fijnaut e.a., 1996). Ten *eerste* branches waarmee criminele netwerken en kopstukken van origine vertrouwd zijn. Criminelen weten hoe het werkt en hebben persoonlijke relaties met eigenaren en werknemers in deze branche. Voorbeelden zijn de bouwsector, autosector, horeca en transportsector. Ten *tweede* branches met lage drempels om een onderneming te starten. Het is betaalbaar en er zijn weinig diploma's nodig. Hierdoor kunnen gemakkelijk katvangers worden ingezet. Bijvoorbeeld de beautysector, lunchrooms of afhaalzaken. Ten *derde* branches met weinig regels of juist gecompliceerde of tegenstrijdige regels. Bijvoorbeeld de wereld van zorgaanbieders. Het is makkelijk om als zorgaanbieder te beginnen (ook voor directeuren of bestuurders zonder enige ervaring of aantoonbare affiniteit met zorg en zorgcliënten), al is het zorgsysteem juist complex (zie: Van der Torre, 2022). Ten *vierde* branches met veel concurrentie of met economische problemen, waardoor ondernemingen in (financiële) moeilijkheden geraken. Daardoor kunnen zij overgaan tot het accepteren van criminele aanbiedingen. Bijvoorbeeld de agrarische sector, de visserij of horeca. In aanvulling op deze kenmerken zijn er ten *vijfde* sectoren die zich lenen voor witwassen, omdat deels contant betaald kan worden of omdat omzet gefingeerd kan worden. Bijvoorbeeld de vastgoed- en bouwwereld, (management)advisering, autohandel of paardenhandel.

Bijlage 5 Uitvoeringsprogramma IVP 2019-2022: activiteiten

Prioriteit 1a High Impact Crimes: Aanpak woninginbraken

Wat	Wie
1) Persoonsgerichte aanpak woninginbrekers	Gemeenten (in samenwerking met politie, OM en Veiligheidshuis)
2) Deelname Donkere Dagen Offensief	Gemeenten
3) De WhatsAppgroepen (150) van de gemeente Barneveld en 4 buurtwachten instrueren, informeren en bijpraten.	Gemeente Barneveld
4) Uitvoeren van het Actieplan Aanpak Woninginbraak	Gemeente Barneveld
5) Met de preventietent en preventieaanhanger gaan boa's en wijkagenten de wijk in om laagdrempelig contact te zoeken met burgers, en hen zo duidelijk te maken van de risico's en mogelijke maatregelen om de kans op woninginbraak te verkleinen.	Gemeente Barneveld Politie
6) Er wordt een pilot met het Politiekeurmerk Veilig wonen gestart in samenwerking met het CCV en het PKVW-erkende bedrijf slotenexpert Van de Fliert. Inwoners krijgen een gratis Veilig Wonen scan aangeboden, waarna ze bij Van de Fliert een maatregelenpakket kunnen afnemen om hun woning te laten voldoen aan het PKVW-certificaat, waarna de kans op een (geslaagde) inbraak afneemt met 80%. In het geval de pilot wordt doorgezet, wordt deze gefaseerd uitgerold naar de resterende wijken in de gemeente.	Gemeente Barneveld
7) PKVW 2x per jaar onder de aandacht brengen door middel van een paginagrote advertentie op de gemeentelijke informatiepagina en door het Donkere Dagen Offensief door middel van een huis-aan-huis flyer	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel (m.u.v. flyer)
8) Op verzoek van wijkplatforms en/of Plaatselijk Belang informatiebijeenkomst organiseren (met een ex-inbreker)	Gemeente Barneveld
9) WhatsApp groepen faciliteren en koppeling maken tussen Burgernet en de WhatsAppgroepen	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel Gemeente Nijkerk
10) Er zijn 50 IP-camera's ingezet op adressen waar een woninginbraak heeft plaatsgevonden. Evalueren van het effect en eventueel een vervolg	Gemeente Barneveld
11) ANPR-camera pilot monitoren in de stuurgroep en waar mogelijk uitbreiden	Gemeente Barneveld
12) Opleggen van bestuurlijke maatregelen (last onder dwangsom)	Gemeente Barneveld Gemeente Nijkerk
13) Onderzoeken of de aanschaf van bodycams voor de toezichthouders wenselijk is	Gemeente Nijkerk
14) Extra aandacht voor voorkomen woninginbraken in de Week van de Veiligheid	Gemeente Scherpenzeel
15) Opsporingsonderzoek n.a.v. DOR-controles	Politie
16) Persoonsgerichte aanpak woninginbrekers	Politie
17) Monitoren resultaten gemeentelijke ANPR-camera's	Politie
18) Adhoc ANPR-controles	Politie
19) Toezicht hot-times en hotspots	Politie (i.s.m. Boa's)
20) Analyseren van het woninginbrakenbeeld & trends en delen met partners en WhatsAppgroepen	Politie
21) Actief communiceren over trends en ontwikkelingen op sociale media	Politie
22) Na elke woninginbraak buurtonderzoek	Politie
23) Bij iedere woninginbraak wordt een aanvraag voor forensisch onderzoek gedaan	Politie
24) Verkeerscontroles tijdens Donkere dagen(inbrekerswerktuigen)	Politie

25) Optreden bij aantreffen van diefstal afkomstige goederen in het DOR	Politie
26) Afpakken en beslagleggen waar mogelijk	Politie/OM
27) Inzet woningbrakenofficier	OM
28) Gerichte inzet van justitiële voorwaarden ter voorkoming van recidive	OM
29) Toewerken naar ISD-maatregel waar mogelijk	OM

Prioriteit 1b Tegengaan van geweld

Wat	Wie
1) Integrale persoonsgerichte aanpak van ernstige geweldplegers met multidisciplinaire problematiek	Gemeenten (in samenwerking met politie, OM en Veiligheidshuis)
2) Preventieve zorg of zorg na een delict in gezinnen inzetten in nauwe samenwerking met veiligheidshuis	Gemeenten
3) Bewustwording en signalering bevorderen van huiselijk geweld en kindermishandeling	Gemeenten
4) Uitvoering van het plan van aanpak van de Jongerenraad Barneveld (om alcoholgebruik in het verkeer door jongeren tegen te gaan)	Gemeente Barneveld in samenwerking met FrisValley
5) Uitvoering van de Wet BIJ (waarbij de gemeenten worden geïnformeerd en de regie nemen bij de terugkeer van geweld- en zedenplegers)	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
6) Grote preventieve controle door de BOA's op het gebruik van alcohol in het horecagebied, met ondersteuning van de politie.	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel Politie
7) Begeleiden en coördineren van de hulpverlening tijdelijk huisverbod (eventuele verlenging)	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
8) Het thema "acceptatie en verdraagzaamheid" gemeentebreed bespreekbaar maken middels de werkgroep verdraagzaamheid	Gemeente Barneveld
9) Nazorg ex-gedetineerden implementeren in intern proces en aansluiten bij regionale aanpak	Gemeente Barneveld Gemeente Nijkerk
10) Horecatoezicht in Barneveld, BOA-toezicht iedere vrijdag en zaterdagavond/nacht, met ondersteuning van het gebruik van bodycams	Gemeente Barneveld
11) Invoeren van een collectieve horecaontzegging door KHN	Gemeente Barneveld
12) Mobiele camera inzetten op die locaties en plaatsen waar geweld is te verwachten	Gemeente Nijkerk
13) Nieuw nalevingsbeleid vaststellen en een handhavingmatrix.	Gemeente Nijkerk
14) Aanpak overmatig middelengebruik, zowel in de horeca als daarbuiten	Gemeente Scherpenzeel
15) Gerichte alcohol- en drugscontroles in weekenden en specifiek bij feesten en evenementen (planning politie met evenementenkalender).	Gemeente Scherpenzeel Politie
16) Nazorg ex-gedetineerden uitvoeren in nauw contact met het Veiligheidshuis	Gemeente Scherpenzeel
17) Opsporingsonderzoeken en meldingen inzake geweld worden geprioriteerd	Politie
18) Inzet i.h.k.v. Wet Tijdelijk Huisverbod	Politie
19) Extra horecatoezicht in de weekenden	Politie
20) Ondersteunen gemeentelijk beleid bij sluitingstijden horeca	Politie
21) Integrale persoonsgerichte aanpak van geweldplegers met complexe problematiek in het Veiligheidshuis	OM
22) Maken en uitvoeren van samenwerkingsafspraken met Veilig Thuis en politie ten aanzien van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling	OM

23) Inzet OvJ huiselijk geweld en kindermishandeling	OM
24) Strafzaken afdoen aan de hand van contextinformatie	OM

Prioriteit 2: Ondernijning

Wat	Wie
1) Informatie gestuurde aanpak met ketenpartners aan de hand van steeds actuele ondernijningsbeelden en de nieuwe weerbaarheidsscan	Gemeenten
30) Digitale controles van het Digitaal Opkoop Register (DOR). <ul style="list-style-type: none"> DOR beleid wordt eind 2022 vastgesteld, gevolgd door informatiebijeenkomst voor betrokken ondernemers. Na deze bijeenkomst zullen maandelijks controles worden gehouden door boa's. Opsporingsonderzoek naar aanleiding van DOR-controles. 	Barneveld Politie
2) Naar aanleiding van een hennepbericht werken conform Damoclesbeleid en sluiten panden	Gemeenten
3) Na binnengekomen bestuurlijke rapportage van de politie (hennep, harddrugs) preventie opstarten rond alle betrokkenen en gesprekken met hen aangaan.	Gemeenten
4) Controles op straat bij specifieke plekken van drugsoverlast en vermoedens van drugshandel. Samen optrekken met handhaving en jongerenwerker.	Gemeenten
5) Project Stuwdam (handhaving en voorlichting rond leegstaande panden) uitvoeren	Gemeenten Politie
6) Het instrument BIBOB inzetten waar mogelijk (horeca, aanbestedingen, beschikkingen)	Gemeenten
7) Vergroten weerbaarheid samenleving (via onder andere bijeenkomsten, publicaties)	Gemeenten
8) Zes keer per jaar een grote integrale controle	Gemeente Barneveld Gemeente Nijkerk Gemeente Scherpenzeel
9) Uitvoering van de rapportage Ariadne (integrale controle en afstemming met project Vitale Vakantieparken)	Gemeente Barneveld
10) Eens per jaar gezamenlijke controle op een recreatiepark, koppelen aan project Areadne	Gemeente Barneveld
11) Jaarlijks een themabijeenkomst organiseren vanuit werkgroep hennep.	Gemeente Barneveld
12) Opzetten preventieactie hennepkwekerijen (flyer, wijkgerichte acties met mobiele voorlichtingsmodelkwekerij)	Gemeente Barneveld
13) Binnenkomende MMA meldingen bij de gemeente altijd eerst met politie bespreken	Gemeente Barneveld
14) Beleid mensenhandel (vastgesteld in 2022) uitvoeren	Barneveld
15) Beleid mensenhandel implementeren	Gemeente Scherpenzeel
16) Keurmerk Veilig Buitengebied: structureel overleg met alle partners	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
17) Structureel overleg tussen interne en externe partners om het plan van aanpak te bepalen/uit te voeren	Gemeente Nijkerk
18) Beleid formuleren ten aanzien van ondernijningsgebieden (onder andere arbeidsmigranten, prostitutie)	Gemeente Nijkerk
19) Bestuurlijk instrumentarium uitbreiden (onder andere onderzoek naar lokale vergunningsstelsels)	Gemeente Nijkerk
20) Vergroten weerbare overheid (onder andere via trainingen)	Gemeente Nijkerk
21) Uitvoeren actiepunten vanuit de weerbaarheidsscan	Gemeente Scherpenzeel en Barneveld

22) Bedrijven en omwonenden stimuleren om signalen van ondermijning te herkennen en door te geven aan gemeente en politie.	Gemeente Scherpenzeel en Barneveld
23) Gemeentebestuurders bewust maken van ondermijnende signalen bij o.a. aanbestedingen en vergunningen.	Gemeente Scherpenzeel en Barneveld
24) Verdere implementatie Keurmerk Veilig buitengebied	Gemeente Scherpenzeel
25) Alle signalen van MMA oppakken en onderzoeken	Politie
26) Opsporingsonderzoek en aanpak drugshandel en hennepkwekerijen	Politie
27) Onderzoek bij drugsdumpingen	Politie
28) Ondersteunen preventie en bewustwordingscampagnes	Politie
29) Signaleren en vastleggen ondermijningssituaties	Politie
30) Controles n.a.v. ondermijningssignalen	Politie Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
31) Afhankelijk van beslissing stuurploeg, aanpak criminele samenwerkingsvormen	Politie (afhankelijk van capaciteit DR/DRR)
32) Minimaal 20% beslag leggen bij oprollen hennepkwekerij	Politie
33) Focus op facilitators	Politie
34) Geoordeelde hennepcapaciteit	Politie
35) Iedere drugsdumping wordt behandeld als PD	Politie
36) 2 á 3 ondermijningsonderzoeken met maatschappelijke impact in samenwerking met DR (districtsrecherche GLM)	Politie
37) Inzet informatieplein, integrale stuurgroep en waar gewenst en mogelijk aan lokale RIEC casustafels	OM
38) Inzet mensenhandel OvJ en –secretaris. Presentaties DVO en grotere gemeenten. Gemeenten uitnodigen voor zittingen (een zitting doet meer dan een notitie)	OM
39) Inzet fraudeofficier en –secretaris	OM
40) Afpakken crimineel vermogen	OM
41) Geoordeelde hennepcapaciteit (drie OVJ's en zes secretarissen en een backoffice ten behoeve van de vijf districten)	OM
42) Vereenvoudigde strafrechtelijke afdoening van hennepzaken bij ZSM	OM
43) Focus op facilitators	OM
44) Uitvoering geven aan het regionale hennepconvenant	Gemeenten Politie OM

Prioriteit 3 – Aanpak overlast in wijken en buurten

	Wat	Wie
1)	Mobiel cameratoezicht inzetten in die gevallen, waarbij grote overlastsituaties te verwachten zijn	Gemeenten
2)	Alle meldingen radicalisering melden aan de weegploeg van de politie. In 2022 wordt nader onderzocht hoe we preventief kunnen inzetten op radicalisering en polarisatie.	Gemeenten
3)	(Preventieve) controles vanuit FrisValley op alcoholgebruik onder de 18 jaar in sportkantines	Gemeenten
4)	Inzet op preventie drugsgebruik	Gemeenten
5)	Opleggen van preventieve last onder dwangsom na geconstateerde APV overtredingen (inbrekerswerkhuizen, drugs)	Gemeenten

6)	Regulier overleg met alle horecaondernemers, BOA's, politie, brandweer, KHN en omwonenden	Gemeenten
7)	Aanpak jongerenoverlast	Gemeenten
8)	Implementatie omgevingswet	Gemeenten
9)	Evaluatie Convenant Horecaplein (2018)	Gemeente Barneveld
10)	Gezamenlijk met de scholen, leerlingen, politie en boa's in overleg om overlast tijdens examenfeesten te voorkomen	Gemeente Barneveld
11)	Samen met WSB en Bemoezorg kijken naar mogelijkheid om project Bewoning stel in onrustige wijken te realiseren	Gemeente Barneveld
12)	Gezamenlijk met politie en middelbare scholen bekijken om middels het opstellen van een convenant (of inbedding in bestaand convenant) makkelijker informatie te kunnen delen	Gemeente Barneveld
13)	Plan van aanpak voor het recreatieterrein Zeumeren wordt geëvalueerd	Gemeente Barneveld
14)	Bij een terreinontzetting op Zeumeren van iemand onder de 18 jaar wordt binnen twee weken een thuisbezoek georganiseerd met de betreffende jongere en ouders	Gemeente Barneveld
15)	Terugdringen van (woon)overlast (onder andere veroorzaakt door zorgmijders) door inzetten Wet aanpak woon overlast (artikel 151d Gemeentewet) of IBS	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
16)	Waar nodig districtelijke pilot projecten betreffende mensen met verward gedrag implementeren in lokale samenwerkingsovereenkomst	Gemeente Barneveld
17)	Bij complexe zorg-veiligheids casuïstiek wordt er lokaal opgeschaald naar het Veiligheidshuis en/of intern en extern overleg met o.a. veiligheid en sociaal team. Zoveel mogelijk hierin ook proactief werken en escalatie voorkomen.	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
18)	In beeld gebrachte illegale horeca conform vastgestelde 4-sporenbeleid (bestemming / APV / D&H / brandveiligheid)	Gemeente Barneveld
19)	Brandveiligheid checken en waar nodig gevaarlijke situaties beëindigen	Gemeente Barneveld
20)	Evaluatie huidige horecabeleid 2016-2020 en voorbereiden nieuw horecabeleid 2021-2025	Gemeente Barneveld
21)	Pilot Nano Tracker (unieke aanpak voor autokraken) monitoren	Gemeente Barneveld
22)	Aanpak fietsdiefstal continueren door blijvende inzet lokfietsen door politie en digitale aanpak door de BOA's via het project Fris	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
23)	In nauwe samenwerking met de wijkplatforms uitvoering geven aan de prioriteiten in de Veiligheidsmonitor: overlast hondenpoep, parkeeroverlast en snelheid in woonwijken	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
24)	Boa's meer wijkgericht inzetten (eigen gezicht in de wijk) ter ondersteuning van de aanpak prioriteiten in de Veiligheidsmonitor. Boa's zijn zichtbaar en aanspreekbaar in de wijken aanwezig en in contact met de partners.	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
25)	Waar mogelijk en gewenst invoeren en uitbreiden van vuurwerkvrije zones tijdens de jaarwisseling	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
26)	Uitvoering geven aan het collegevoorstel aanpak alcohol/drugs (in het verkeer)	Gemeente Barneveld
27)	Buurtbemiddeling blijvend ondersteunen en tweemaal per jaar in de Stuurgroep Buurtbemiddeling het vervolg monitoren	Gemeente Nijkerk Gemeente Scherpenzeel
28)	Afsluiten Horecaconvenant	Gemeente Nijkerk Gemeente Scherpenzeel
29)	De nieuwe landelijke Alcoholwet (die de Drank- en Horecawet waarschijnlijk komt te vervangen) implementeren in het gemeentelijk nalevingsbeleid.	Gemeente Nijkerk Gemeente Scherpenzeel
30)	Aanpak fietsdiefstal door bewustwordingscampagne en preventieteam	Gemeente Nijkerk
31)	Toename van het aantal integrale controles bij horecagelegenheden	Gemeente Nijkerk
32)	Meldingen aantreffen illegale prostitutie door speciaal aangewezen politieteam en Punt26 oppakken.	Gemeente Nijkerk Gemeente Scherpenzeel Politie

33) Verbeteren samenwerking betrokken partners	Gemeente Nijkerk
34) Aanpak Personen met Verward Gedrag in samenwerking met boa's, wijkagenten, Woonstede, zorg en veiligheid; waar nodig Wet Verplichte GGZ toepassen.	Gemeente Scherpenzeel
35) Opstellen nieuw Drank- en horecabeleid i.s.m. het sociaal domein. Preventie van middelengebruik door jong en oud heeft hoge prioriteit.	Gemeente Scherpenzeel
36) Ondersteunen projectmatige aanpak bij overlast in wijken en buurten	Politie
37) Jeugdcoördinator fungeert als aanspreekpunt voor scholen. Indien nodig casusbespreking op individueel niveau	Politie
38) PGA aanpak afhankelijk van casuïstiek	Politie
39) Vermiste personen monitoren en urgente vermissingen actief opsporen.	Politie
40) Bezoeken/contactleggen met jeugdgroepen /hangjongeren, i.s.m. BOA's en zo nodig benaderen van wettelijk vertegenwoordigers	Politie
41) Uitvoering geven aan convenant politie GGZ, OM en ambulances ONL om samenwerking te verbeteren	Politie
42) Aanleveren bestuurlijke rapportages bij drugshandel/overlast	Politie
43) Strafzaken afdoen aan de hand van contextinformatie en strafrecht als optimum remedium	OM
44) Bijdragen aan duiden jeugdgroep en maken concept plan van aanpak	OM
45) Persoonsgerichte integrale aanpak bij personen met multidisciplinaire problematiek	OM
46) Uitvoering geven aan het convenant ondertekend door politie, GGZ, OM en ambulances in Oost-Nederland, waarin afspraken staan om de samenwerking te verbeteren	Politie OM

Prioriteit 4 – Cybercrime en Gedigitaliseerde Criminaliteit

Wat	Wie
1) Een voorlichtingsbijeenkomst voor ondernemers organiseren, in samenwerking met het CCV	Gemeente Barneveld
2) Halt geeft in samenwerking met politie en jongerenwerkers voorlichtingsbijeenkomsten op alle middelbare scholen om jongeren te wijzen op de gevaren van gedigitaliseerde criminaliteit	Gemeente Barneveld
3) Opzetten van de HackShield campagne in samenwerking met de digitale wijkagenten en scholen	Gemeente Barneveld Gemeente Scherpenzeel
4) Bestuurlijke oefening cybercrime	Gemeente Barneveld
5) Via de gemeentelijke website en Barneveld Uitgelicht aandacht geven aan de risico's met daarbij tips om de kans op slachtofferschap te verminderen	Gemeente Barneveld
6) In samenwerking met politie zicht krijgen op de aard en omvang van slachtofferschap en ouderschap op lokaal niveau om een gerichte aanpak te kunnen maken	Gemeente Barneveld
7) Vanuit het Sociaal Domein wordt, samen met Veiligheid, een lokale financiële alliantie tegen financiële uitbuiting bij ouderen vormgegeven in het eerste kwartaal van 2022. Dit is een verband van organisaties die betrokken zijn bij ouderen en/of op financieel vlak bij ouderen betrokken kunnen zijn, zoals notarissen, bewindvoering, Welzijn Barneveld, thuiszorgorganisaties enz. om ervaringen, casuïstiek en kennis met elkaar te delen	Gemeente Barneveld
8) Aansluiten bij de campagne 'Senioren en Veiligheid' van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Start van de Senioren en Veiligheidsmaand is op 1 april	Gemeente Barneveld
9) In 2022 wordt er geïnvesteerd in verdere bewustwording van medewerkers op het gebied van cybercrime. Er wordt aandacht gevraagd voor de gevaren van cybercrime richting onze inwoners	Gemeente Nijkerk
10) Bewustwording bij ondernemers en andere belanghebbenden stimuleren om hen te wijzen op de gevaren en hen preventiemaatregelen te laten nemen t.a.v. de risico's van cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit	Gemeente Scherpenzeel
11) Voorlichtingscampagne met de politie tegen internetoplichting, WhatsApp fraude en identiteitsfraude	Gemeente Scherpenzeel
12) Nauwe samenwerking met districtsrecherche middels contactpersoon cybercrime DR en vertegenwoordigers cybercrime op het basisteam	Politie
13) Alle aangiften met cybercomponent worden voorgelegd aan het OCP-cybercrime van DR en teruggekoppeld aan het basisteam met advies voor afhandeling van de zaak	Politie
14) Inzet van twee digitale wijkagenten op het team voor onder andere kennisverbetering	Politie
15) Stopgesprekken met (m.n. minderjarige) verdachten van gedigitaliseerde criminaliteit	Politie

16) Cease & Desist: een interventie met als doel het tijdig bereiken van (potentiële) jonge daders op het gebied van lichte cybercrime	Politie
17) Minimaal 8 cybercrime onderzoeken per jaar	Politie
18) Inzet cybercrime (twee OvJ's en twee secretarissen voor Oost-Nederland)	OM
19) Pilot HUB wordt uitgerold over alle districten: cyberaangiftes worden geclusterd en de kansrijke onderzoeksvoorstellen worden aangeboden aan BT's en de DR.	OM
20) Startteam OM Politie (voor een efficiënte sturing op cyberzaken, ook bij BT's). Deelname door de OvJ/secretaris	OM Politie
21) Alternatieve interventies (Hackright), knock and talk bij jonge first-offenders die experimenteren	OM